

Årsrapport 2008

Forskningsinstituttene

Delrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene

© Norges forskningsråd 2009

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:

www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag:	Agendum See Design
Trykk omslag:	07 Gruppen AS
Trykk innmat:	Norges forskningsråd
Opplag:	350

Oslo, august 2009

ISBN 978-82-12-02691-9 (trykk)

ISBN 978-82-12-02692-6 (pdf)

Innholdsfortegnelse

1	Årsrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene.....	7
1.1	Innledning.....	7
1.2	Endringer i instituttpopulasjonen.....	9
1.3	Økonomi.....	10
1.4	Personalressurser.....	14
1.5	Publisering.....	16
1.6	Internasjonalt samarbeid.....	17
1.7	Samarbeidsrelasjoner.....	18
1.8	Likestilling.....	18
1.9	Oppsummering.....	18
2	Rapport fra det enkelte institutt.....	21
2.1	Agderforskning.....	21
2.2	IRIS – Samfunns- og næringsutvikling.....	25
2.3	Møreforskning.....	28
2.4	Nordlandsforskning.....	33
2.5	Norut Alta.....	37
2.6	Norut Tromsø.....	39
2.7	Telemarksforskning.....	41
2.8	Telemarksforskning-Notodden.....	44
2.9	Trøndelag Forskning og Utvikling AS.....	46
2.10	Vestlandsforskning.....	48
2.11	Østfoldforskning.....	53
2.12	Østlandsforskning.....	56
2.13	Arbeidsforskningsinstituttet (AFI).....	59
2.14	Chr. Michelsens Institutt (CMI).....	62
2.15	Forskningsstiftelsen Fafo.....	65
2.16	Fridtjof Nansens Institutt (FNI).....	68
2.17	Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning.....	71
2.18	Institutt for fredsforskning (PRIO).....	73
2.19	Institutt for samfunnsforskning (ISF).....	77
2.20	Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).....	80
2.21	Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU STEP).....	85
2.22	Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI).....	89
2.23	NTNU Samfunnsforskning.....	92
2.24	Rokkansenteret.....	94
2.25	Samfunns- og næringsutvikling (SNF).....	97
2.26	SINTEF Teknologi og samfunn.....	100
2.27	Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).....	105
2.28	Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS).....	108
	Vedlegg 1 - Oversikt over strategiske instituttprogram (SIP) i 2008.....	111
	Vedlegg 2 - Nøkkeltall for samfunnsvitenskapelige institutter 2008.....	112

1 Årsrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene

1.1 Innledning

Instituttsektoren utgjør en viktig del av det norske forskningssystemet. Vitale institutter er viktig for å nå nasjonale mål for forskningspolitikken og for deler av sektorpolitikken. Instituttene er også sentrale i realiseringen av Forskningsrådets strategier.

Denne rapporten omfatter virksomheten ved de 28 samfunnsvitenskapelige instituttene som rapporterer til Avdeling for samfunnsvitenskap i Forskningsrådet. I framstillingen er hovedfokus på de 23 instituttene som er omfattet av *Retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter*. Disse instituttene er delt inn i to grupper; regionale og nasjonale institutter. I tillegg kommer institutter som ikke er omfattet av finansieringsordningen.

De regionale instituttene

fikk i 2008 basisbevilgning fra Nærings- og handelsdepartementet (NHD). I forbindelse med innføringen av nytt finansieringssystem for instituttsektoren ble bevilgningsansvaret overført til Kunnskapsdepartementet (KD) fra 2009. De regionale instituttene har organisert seg i et interessefellesskap, FOKUS. Dette gjelder 12 institutter:

- Agderforskning
- IRIS Samfunns og Næringsutvikling
- Møreforskning
- Nordlandsforskning
- NORUT Alta
- NORUT Tromsø Samfunn
- Telemarksforskning
- Telemarksforskning-Notodden
- Trøndelag Forskning og Utvikling
- Vestlandsforskning
- Østfoldforskning
- Østlandsforskning

De nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene som er omfattet av finansieringssystemet er en lite homogen gruppe. Instituttene får sin basisbevilgning via Forskningsrådet, men flere av instituttene har en nær tilknytning til "sitt" departement. Følgende 11 institutter inngår i denne gruppen:

- Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)
- Chr. Michelsens institutt (CMI)
- Forskningstiftelsen Fafo
- Fridtjof Nansens Institutt (FNI)
- Institutt for fredsforskning (PRIO)
- Institutt for samfunnsforskning (ISF)
- Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
- Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU STEP)
- Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI)
- Samfunns- og næringslivsforskning (SNF)
- SINTEF Teknologi og samfunn

Nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene som ikke er omfattet av finansieringssystemet
 Noen av disse instituttene har betydelige forvaltningsoppgaver for offentlig forvaltning (SIFO, SIRUS) og får basisbevilgning direkte fra sine sektordepartement. De tre øvrige instituttene i gruppen mottar ingen basisbevilgning. Gruppen består av følgende fem institutter:

- Frischsenteret
- NTNU samfunnsforskning
- Rokkansenteret
- Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)
- Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)

Av de 23 instituttene som er omfattet av finansieringssystemet er 12 stiftelser, 9 er aksjeselskap, mens 2 er forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Aksjeselskapene er alle relativt nydannede. De siste årene er flere av instituttene blitt omorganisert til aksjeselskap som et ledd i å formalisere et mer forpliktende samarbeid med nærliggende høyskoler. Tabell 1 gir en oversikt over instituttene med opplysning om finansierende departement og rettslig status.

Forskningsrådet forvaltet i 2008 midler til basisbevilgning til navngitte institutter fra fire departementer Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Den samlede rammen for basisbevilgninger fra Forskningsrådet var 116,2 mill. kroner.

Tabell 1: Samfunnsvitenskapelige institutter fordelt etter finansierende departement og rettslig status

Finansierende departement	Stiftelse	A/S	Forvaltningsorgan
KD	Forskningsstiftelsen Fafo FNI PRIO ISF NIFU STEP		NOVA NUPI
NHD	Nordlandsforskning Telemarksforskning Telemarksforskning - Notodden Vestlandsforskning Østlandsforskning NIFU STEP	Agderforskning IRIS Samfunn Møreforskning NORUT Alta NORUT Tromsø samfunn Trøndelag Forskning og Utvikling Østfoldforskning SNF	
AID	SINTEF Teknologi og samfunn	AFI	
UD	CMI		
BLD			SIFO
HOD			SIRUS
Uten basisbevilgning	Frischsenteret	NTNU Samfunnsforskning Rokkansenteret	

I årsrapporten presenteres og kommenteres de mest sentrale forholdene ved instituttene virksomhet. Framstillingen er basert på instituttene egen beskrivelse og innrapporterte nøkkeltall. NIFU STEP har siden 1997 innhentet datamateriale fra alle forskningsinstitutter underlagt *Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter* og fra enkelte andre institutter.

Innsamlingen foretas på oppdrag fra Forskningsrådet gjennom et standardisert rapporteringsskjema til alle instituttene. Vi har nå tilnærmet sammenliknbare nøkkeltall f.o.m. 1997.

I forbindelse med innføring av nytt resultatbasert basisfinansieringssystem for instituttsektoren ble rapporteringsskjemaet for 2007 noe endret for å kunne levere detaljerte tall til bruk i den nye finansieringsmodellen. Rapporteringsskjemaet for 2008 er marginalt endret i forhold til rapporteringen for 2007. Det er lagt vekt på å utforme skjemaet slik at det i størst mulig grad er mulig å gjøre sammenlikninger med tidligere år. Sammenstillinger av data i denne rapporten er derfor i hovedsak de samme som har vært presentert i tidligere årganger.

I rapporten har vi valgt å se på utviklingen i de siste fem årene (2004-08). Man må være oppmerksom på at instituttene er heterogene med hensyn til historie, finansieringsstruktur, oppgavetyper osv, slik at tallene kan skjule ulike tolkninger av begreper og kategorier. Gjennomgangen må leses med dette in mente.

Gjennom arbeidet med å tildele basisbevilgning følger Forskningsrådet utviklingen både for sektoren og ved hvert institutt. Dialogmøter, systematiske evalueringer og årlig rapportering er tiltak som gjør det mulig å fremme kvalitet i forskningen, rekruttering, samarbeidsrelasjoner og hensiktsmessig arbeidsdeling. I årsrapporten har vi også tatt inn en samlet vurdering av utviklingen i sektoren.

Siden deler av datamaterialet skal benyttes ved utregning av resultatbasert grunnbevilgning ble instituttene for 2008 bedt om å levere endelige regnskapstall. Instituttene har tidligere hatt anledning til å oppgi foreløpige regnskapstall, med mulighet for å korrigere økonomitallene året etter. Noen få institutter har korrigert regnskapstallene for 2007. Disse og enkelte andre korreksjoner for tidligere år er innarbeidet i rapporten.

Det er noe uklarhet i hvordan definisjonen av oppdrags- og bidragsinntekter skal forstås. Kunnskapsdepartementet arbeider med å utforme entydige definisjoner. Dette kan medføre endringer i tallene for oppdrags- og bidragsinntekter for enkelte institutter.

1.2 Endringer i instituttpopulasjonen

I forståelsen av det framlagte tallmaterialet må en legge følgende forhold til grunn:

- I forbindelse med innføringen av nytt finansieringssystem er TØI overført fra den samfunnsvitenskapelige arenaen til miljøarenaen, mens CMI er overført fra miljøarenaen til den samfunnsvitenskapelige arenaen. Dette gjelder for budsjettåret 2009. Vi har valgt å inkludere denne endringen i nøkkeltallene for 2008 slik at disse kan benyttes uten korreksjoner ved beregning av basisbevilgning for 2010.
- Frischsenteret og Rökkansenteret er fra og med 2008 inkludert i årsrapporten, både i den verbale delen og i tallmaterialet. Forskningsrådet har foreslått overfor KD at disse instituttene får basisbevilgning i 2010.
- Det tidligere NORUT Samfunn fusjonerte høsten 2007 med NORUT IT til det nye selskapet NORUT Tromsø AS. Rapporteringen for 2008 er besvart ut fra tidligere organisering.
- SINTEF Teknologi og samfunn ble inkludert i rapporten fra 2002. Tallene for dette instituttet gjelder bare den delen av virksomheten som får grunnbevilgning fra den samfunnsvitenskapelige arenaen. For 2008 gjelder dette avdelingene Ny praksis og Sikkerhet og pålitelighet. Materialet dekker således ikke hele virksomheten ved dette

miljøet. SINTEF Teknologi og samfunn rapporterer for den øvrige virksomheten sammen med de teknisk-industrielle instituttene.

1.3 Økonomi

1.3.1 Inntektsutvikling

De samlede driftsinntektene til de 28 samfunnsvitenskapelige instituttene utgjorde 1 250 millioner kroner i 2008, mens tilsvarende tall for de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen er 1 000 millioner kroner (tabell 4 i vedlegg). De regionale instituttene hadde driftsinntekter på til sammen 327 millioner kroner i 2008 mot 273 millioner kroner i 2007, dvs. en økning på 20 prosent. Ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene var tilsvarende inntekter henholdsvis 675 og 576 millioner kroner. Dette tilsvarer en økning på 17 prosent. For begge gruppene er dette en betydelig økning i forhold til tidligere år. Økningen i driftsinntekter for begge gruppene hadde en økning på 12 prosent for perioden 2004-2007. Inntektsutviklingen på instituttnivå viser stor variasjon. Ved en del institutter vil inntekter knyttet til større programmer og prosjekter kunne blåse opp tallene i enkelte år og være årsak til relativt store svingninger.

Ved institutter som omfattes av finansieringsordningen utgjorde driftsinntektene i 2008 i gjennomsnitt 1,35 millioner kroner per forskerårsverk (tabell 9 i vedlegg). Samlet var dette en økning på vel 140 000 kroner per årsverk i forhold til 2007. I perioden fra 2004 har det generelt vært en jevn inntektsutvikling målt i forhold til årsverk i begge instituttgrupper. De regionale instituttene har noe lavere inntekter per forskerårsverk enn de nasjonale instituttene. Ved tolkning av tallmaterialet på detaljert nivå presiseres det at også inntekter knyttet til faglige aktiviteter utført av andre enn instituttets egne medarbeidere kan inngå. Svingninger fra år til år ved enkeltinstitutter har som regel sammenheng med spesielle forhold, så som overføring av særlig store beløp til samarbeidspartnere.

Instituttene inntekter består av basisbevilgninger, det vil si grunnbevilgninger og strategiske instituttprogrammer (SIP), og bidrags- og oppdragsinntekter. I tillegg kommer inntekter som formelt ikke er å betrakte som basisbevilgninger, men som kan ha en lignende funksjon. Dette vil som regel være bevilgninger for å ivareta forvaltningsrettede oppgaver. I det følgende vil vi dele inntektene i basisbevilgninger og øvrige driftsinntekter. Sistnevnte kategori omfatter her alle driftsinntekter utenom basisbevilgning. I tillegg har instituttene inntekter som ikke direkte er knyttet til driften, dvs. finansinntekter og ekstraordinære inntekter.

1.3.2 Finansiering og inntektsstruktur

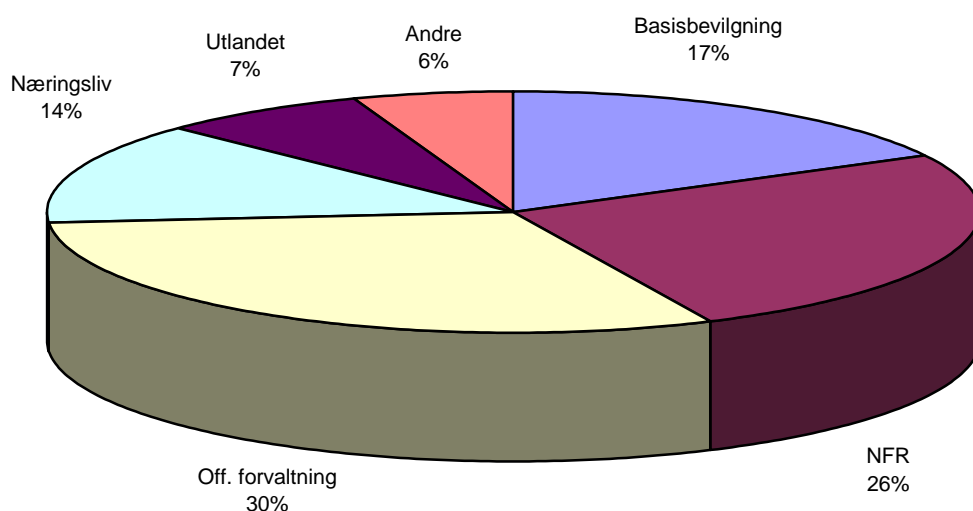
Instituttene finansieringskilder og inntektsstruktur er viktige rammebetingelser for FoU-arbeidet ved instituttene. Omfanget av oppdragsinntekter gir en god indikasjon på instituttene inngrep med oppdragsmarkedet og deres evne til å konkurrere om forskningsrådsmidler. På den annen side kan et høyt omfang av oppdrag føre til at arbeidet ved instituttet blir mer preget av kortsiktige utredningsoppdrag enn av mer langsiktig forskning.

Figur 1 viser den samlede fordelingen av inntektene for de samfunnsvitenskapelige instituttene som er omfattet av det nye finansieringssystemet.

Forskjellene mellom instituttene gjelder særlig ulikt nivå på basisbevilgningen (se pkt. 1.3.3). Mens snittet for de to instituttgruppene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet utgjør 17 prosent av de samlede inntekter (tabell 2), er snittet for de regionale instituttene 10 prosent og snittet for de nasjonale instituttene 21 prosent.

Alle instituttene får størst andel av de totale inntektene fra offentlig sektor. De regionale instituttene får hele 39 prosent, mens de nasjonale instituttene får 27 prosent. Begge instituttgruppene får ca 25 prosent fra Forskningsrådet. De regionale instituttene får en større andel fra næringslivet, 18 prosent. Andelen av inntekter fra utlandet er liten, med et snitt på 7 prosent. Størst er andelen for de nasjonale instituttene hvor den utgjør 9 prosent.

I forhold til 2007 har instituttene hatt en positiv utvikling i inntektene. Størst er økningen fra næringslivet hvor de regionale instituttene har hatt en økning på hele 57 prosent (tabell 7 i vedlegg). IRIS Samfunns- og næringsutvikling, Møreforskning og Østfoldforskning har mer enn fordoblet sine inntekter fra næringslivet. De nasjonale instituttene har hatt en økning på 28 prosent i inntekter fra næringslivet. De regionale instituttene har hatt en økning fra offentlig forvaltning på 26 prosent. Tilsvarende økning har de nasjonale instituttene hatt i prosjektinntekter fra Forskningsrådet.

Fig. 1: Inntekter fordelt etter finansieringskilde i 2008 for institutter som er omfattet av den nye finansieringsordningen.

Tabell 2: *Inntekter fordelt etter finansieringskilde for de tre instituttgruppene og samlet i 2008.*

	Regionale institutter	Nasjonale institutter	Sum
Basisbevilgning			
- mill. kr.	32,3	140,2	172,5
- %	10 %	21 %	17 %
Forskningstildeling NFR			
- mill. kr.	82,7	175,2	257,9
- %	25 %	26 %	26 %
Offentlig forvaltning			
- mill. kr.	127	180,8	307,8
- %	39 %	27 %	30 %
Næringsliv			
- mill. kr.	60,3	75,9	136,2
- %	18 %	11 %	14 %
Utlandet			
- mill. kr.	8,1	63,5	71,6
- %	2 %	9 %	7 %
Andre			
- mill. kr.	15,9	39,5	55,4
- %	5 %	6 %	6 %
Sum			
- mill. kr.	326,3	675,1	1 001,4
- %	100 %	100 %	100 %

1.3.3 Basisbevilgninger

Basisbevilgningene til de samfunnsvitenskapelige instituttene er en viktig rammebetingelse for å styrke instituttens rolle i det norske forskningssystemet. I basisbevilgningen ligger mulighetene til grunnleggende kompetanseutvikling gjennom dr. gradsprogram, publisering, konferanser og nettverksbygging.

Samlet mottok instituttene som omfattes av finansieringsordningen 173 millioner kroner i basisbevilgning i 2008 (tabell 6 i vedlegg). Dette var en økning på 9 millioner kroner eller 6 prosent fra året før. Basisbevilgningene utgjorde i gjennomsnitt 17 prosent av disse instituttens driftsinntekter i 2008. Andelen i 2008 lå dermed 2-3 prosentpoeng lavere enn årene 2004-2007.

Basisfinansierings andel av samlede driftsinntekter varierer en del på instituttnivå. Den er generelt lavere blant de regionale forskningsinstituttene (10 prosent) enn blant de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene (21 prosent). Gjennomsnittet ved de regionale forskningsinstituttene var 2 prosentpoeng lavere i 2008 enn året før. Ved disse instituttene varierte andelen i 2008 fra 7 til 17 prosent. Ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene var også basisbevilgningsandelen 2 prosentpoeng lavere i 2008 enn året før. Andelen for disse instituttene lå i intervallet 11 til 33 prosent, så variasjonene var noe større her enn blant de regionale forskningsinstituttene. Det understrekes at rapporteringen er basert på regnskapstall, som vil kunne avvike noe fra bevilgede midler. For begge instituttgruppene har reduksjonen i andel basisbevilgning sammenheng med at driftsinntektene har hatt en større vekst enn basisbevilgningene i perioden.

Samlet utgjorde basisbevilgningene i gjennomsnitt 233 000 kroner per forskerårsverk i 2008 (tabell 10 i vedlegg). Dette var det samme som i 2007. Ved de regionale forskningsinstituttene var gjennomsnittlig basisfinansiering per forskerårsverk 128 000 kroner, mens ved de nasjonale

samfunnsvitenskapelige instituttene var det 287 000 kroner. Dette tilsier en nedgang på 8 000 kroner per forskerårsverk ved de regionale instituttene i forhold til 2007, mens det var en økning på 2 000 kroner per forskerårsverk ved de øvrige instituttene.

78 prosent av basisfinansieringen ble gitt som grunnbevilgning, mens 22 prosent var strategiske instituttprogram (SIP) (tabell 2 i vedlegg). SIP-midler utgjorde en større del av basisfinansieringen ved de regionale instituttene enn ved de nasjonale instituttene med henholdsvis 42 og 17 prosent. Alle de regionale instituttene og åtte av de nasjonale instituttene hadde strategiske instituttprogrammer i 2008. Til sammen utgjorde SIP-midler 37 millioner kroner ved institutter som omfattes av finansieringsordningen, hvorav 36 prosent gikk til de regionale instituttene. Den gjeldende SIP-ordningen var i 2008 under avvikling i påvente av det nye finansieringssystemet.

1.3.4 Øvrige driftsinntekter

Øvrige driftsinntekter omfatter inntekter fra prosjekter finansiert ved bidrag, oppdrag og andre inntekter fra driften. Ved institutter som omfattes av finansieringsordningen utgjorde disse inntektene om lag 830 millioner kroner i 2008, eller 83 prosent av instituttens samlede driftsinntekter (tabell 7 i vedlegg). Sammenlignet med 2007 økte disse inntektene med 144 millioner kroner eller over 20 prosent. Ved de regionale instituttene utgjorde de øvrige driftsinntektene 294 millioner kroner, eller 55 millioner kroner mer enn året før. Ved de nasjonale instituttene økte de øvrige driftsinntektene med om lag 90 millioner til 535 millioner kroner.

Offentlige kilder utenom Forskningsrådet finansierte 308 millioner kroner eller 30 prosent av instituttens driftsinntekter i 2008. Prosjektinntekter fra Forskningsrådet stod for 258 millioner eller 26 prosent, næringslivets andel var 14 prosent, mens utenlandske kilder bidro med 7 prosent av disse inntektene. Offentlige kilder utenom Forskningsrådet sto for 39 prosent av inntektene ved de regionale instituttene, mens den offentlige finansieringsandelen var 27 prosent ved de nasjonale instituttene. Forskningsrådets finansieringsandel var 25 prosent ved de regionale forskningsinstituttene og 26 prosent ved de nasjonale instituttene, mens næringslivet finansierte en noe større andel ved de regionale enn de nasjonale med henholdsvis 18 og 11 prosent. Inntekter fra utlandet var en viktigere finansieringskilde ved de nasjonale instituttene, der den utgjorde 9 prosent, enn ved de regionale miljøene der utenlandsandelen var 2 prosent (tabell 2).

Dersom alle driftsinntekter sees under ett var den offentlige finansieringsandelen 73 prosent i 2008, mens 27 prosent ble finansiert av næringsliv, utland og andre kilder. Finansieringsprofilen var relativt lik i begge grupper av institutter. Det finnes likevel institutter i begge instituttgrupper der finansieringen avviker en god del fra gjennomsnittet (figur 1 og figur 2 i vedlegg).

1.3.5 Finansiering fra Forskningsrådet

Forskningsrådets finansiering av forskningsinstituttene omfatter på den ene siden basisbevilgninger, bestående av grunnbevilgning og SIP, og på den andre siden forskningsprogrammer og FoU-prosjekter. Samlet finansierte Forskningsrådet 375 millioner kroner ved de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen i 2008¹. Dette var 50 millioner kroner mer enn i 2007 eller en økning på 16 prosent. Forskningsrådet finansierte dermed 37 prosent av instituttens samlede driftsinntekter i 2008. Forskningsrådets andel har vært stabil på 37-38 prosent under den siste femårsperioden. Forskningsrådets finansieringsandel var litt høyere ved de nasjonale (38 prosent) enn ved de regionale instituttene (35 prosent). Det er imidlertid til dels store variasjoner i begge instituttgrupper hva gjelder omfanget av finansiering fra Forskningsrådet (tabell 5 i vedlegg).

---

¹ I tillegg tildelte KD basisbevilgning til NOVA og NUPI og SIP-midler til NIFU STEP og CMI.

1.3.6 Driftsresultat

De samfunnsvitenskapelige instituttene er "non-profit"-organisasjoner, uten mål om å generere betydelige overskudd. Instituttene driftsresultat har normalt vist små variasjoner fra år til år.

Instituttene driftsregnskaper for 2008 viste til sammen et positivt resultat på 19 millioner kroner (tabell 4 i vedlegg). Dette var et bedre samlet resultat enn de foregående årene.

Det er svingninger i instituttene driftsresultater fra år til år. Fem av de regionale instituttene hadde negativt resultat i 2008, og det samlede driftsresultatet for denne instituttgruppen ble -1,8 millioner kroner. De nasjonale instituttene hadde et samlet driftsresultat på 20,6 millioner kroner. To institutter hadde negativt resultat.

1.3.7 Prosjektstørrelser

Prosjektene størrelse forteller mye om FoU-arbeidet ved instituttene og forskernes arbeidsvilkår. Små prosjekter har vanligvis et langt større utredningspreg enn større prosjekter som gjør det mulig å gå i dybden og drive nyskapende og kumulativ forskning. Blir andelen små prosjekter høy, går dette etter hvert ut over forskningens kvalitet.

Instituttene som omfattes av finansieringsordningen arbeidet til sammen på nærmere 2700 prosjekter i 2008. Samlet prosjektomfang målt i beløp var om lag 825 millioner kroner. 27 prosent av prosjektene hadde et omfang på under 100 000 kroner, men i volum utgjorde disse prosjektene kun 3 prosent av porteføljen. I motsatt ende var 11 prosent av prosjektene større enn 2 millioner kroner, og utgjorde 46 prosent av prosjektvolumet. Prosjekter i størrelsesintervallet 0,1-0,5 millioner kroner utgjorde 41 prosent av antall prosjekter, men bare 19 prosent av volumet. Tilsvarende andeler for prosjekter i størrelsen 0,5-2 millioner kroner var henholdsvis 22 og 32 prosent (tabell 21 i vedlegg).

Det er store forskjeller mellom instituttgruppene når det gjelder fordelingen av prosjekter etter størrelse. De regionale instituttene har langt flere småprosjekter enn de nasjonale instituttene. I 2008 var 73 prosent av de regionale instituttene prosjekter under 500 000 kroner, og over halvparten av disse var under 100 000 kroner. Også for de nasjonale instituttene er størsteparten av prosjektene under 500 000 kroner, men andelen, vel 60 prosent, er lavere enn for de regionale instituttene.

Ser vi på det totale antall prosjekter per forskerårsverk er det store forskjeller mellom instituttgruppene. Mens de regionale instituttene har 4,9 prosjekter per forskerårsverk, er det tilsvarende tallet for de nasjonale instituttene 3,0.

1.4 Personalressurser

1.4.1 Omfang

De samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene har relativt stor grad av stabilitet når det gjelder bemanning og personalressurser. Totalt sett har det vært liten endring både når det gjelder totalt antall årsverk og forskerårsverk i perioden 2004-2008 (tabell 12 i vedlegg).

Til sammen ble det utført 910 årsverk ved de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen i 2008. Av dette sto forskere og annet faglig personale for 742 årsverk, eller 82 prosent av total årsverksinnsats. Det totale antall forskerårsverk lå dermed litt høyere enn i 2007, da antallet var 702 årsverk. Antall forskerårsverk utgjorde en noe høyere andel ved de

regionale forskningsinstituttene (85 prosent) enn ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene (80 prosent).

Nær halvparten av de totale årsverkene i 2008 ble utført av kvinner. Når det gjelder årsverk utført av forskere og annet faglig personale ble 45 prosent utført av kvinner. Kvinner utgjorde omtrent samme andel av arbeidsstyrken i begge instituttgruppene (tabell 12 i vedlegg).

Størrelsen på de samfunnsvitenskapelige instituttene varierer både mellom gruppene og i gruppene. De regionale instituttene hadde i gjennomsnitt 21 forskerårsverk med en spredning fra 6 til 38 forskerårsverk i 2008, mens de nasjonale instituttene i gjennomsnitt hadde 45 forskerårsverk med en spredning fra 21 til 73.

1.4.2 Mobilitet

Stabiliteten i instituttsektoren viser seg ved at det er relativt liten turnover. De samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen rapporterte i 2008 om en netto tilvekst på 36 forskere, 75 forskere sluttet, mens det ble ansatt 111 nye medarbeidere (tabell 13 i vedlegg). Alle instituttgruppene, miljøinstituttene, primærnæringsinstituttene og de teknisk- industrielle instituttene, har hatt en netto tilgang av personale i 2008. Målt per forskerårsverk er netto tilgang størst blant miljø- og utviklingsinstituttene og minst blant de samfunnsvitenskapelige instituttene.

Av de som sluttet ved de samfunnsvitenskapelige instituttene i 2008 gikk 44 prosent til universitets- og høyskolesektoren eller til andre forskningsinstitutter. 17 prosent gikk til offentlig virksomhet og 7 prosent til næringslivet, mens 4 prosent gikk til utlandet (tabell 3).

Når det gjelder nyansatte forskere og annet faglig personale kom 33 prosent fra UoH-sektoren eller andre forskningsinstitutter, mens 15 prosent kom fra offentlig virksomhet og 7 prosent fra næringslivet. 24 prosent var nyutdannet.

For alle instituttene er utvekslingen av personale størst i forhold til universitets- og høyskolesektoren og offentlig sektor. Deretter kommer andre forskningsinstitutter og næringslivet. På grunn av små tall og stor usikkerhet ønsker vi ikke å gå dypere inn i forskjellene mellom instituttgruppene.

Tabell 3: Avgang fra og tilgang til instituttsektoren i forhold til andre sektorer. Prosent. 2008

Sektor	Nærings- liv	UoH	Institutt	Off. virksomhet	Utland	Nyut- dannet	Annet	Sum	Antall
Fra institutt til	7	33	11	17	4		28	100	75
Til institutt fra	7	27	6	15	14	24	5	100	111

1.4.3 Dr. grader

Antall forskere med dr.grad er en av de parameterne som brukes for å måle den faglige kvaliteten på forskerne. Antall utdannede dr. gradskandidater er en av indikatorene i det nye finansieringssystemet for tildeling av resultatbasert grunnbevilgning.

Antall forskere med doktorgrad har i perioden 2004–08 hatt en positiv utvikling for de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen. I alt hadde 299 forskere ved disse instituttene doktorgraden i 2008 (tabell 18 i vedlegg). Dette var 15 flere enn i

2007, og det høyeste antallet noensinne. I 2008 var det dermed 0,40 personer med doktorgrad per forskerårsverk, samme andel som året før. Utflatingen skyldes at det ble utført flere forskerårsverk i 2008. Forholdstallet var til sammenligning 0,34 i 2004. Doktorgradsandelen ligger generelt en god del lavere ved de regionale forskningsinstituttene (0,33) enn ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene (0,44). Andelen med doktorgrad blant de ansatte ved de regionale instituttene økte imidlertid med 9 prosentpoeng de siste to årene etter å ha ligget ganske stabilt i mange år. Ved de nasjonale instituttene gikk andelen med doktorgrader ned 4 prosentpoeng i 2008 etter å ha økt jevnt de foregående år. Det er for øvrig store variasjoner i doktorgradsandel på instituttnivå.

Sammenliknet med de øvrige instituttgruppene har de samfunnsvitenskapelige instituttene litt lavere doktorgradshyppighet (0,40) enn gjennomsnittet som er på 0,47 doktorgrad per forskerårsverk. Høyest ligger primærnæringsinstituttene med et forholdstall på 0,60, mens de teknisk- industrielle instituttene har 0,44 og miljøinstituttene har 0,47 doktorgrad per forskerårsverk.

I 2008 hadde 145 doktorgradsstudenter arbeidsplass ved instituttene. Dette var 55 færre enn i 2007. Målt per forskerårsverk var forholdstallet 0,20. Dette var tilnærmet likt ved de regionale og de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene. 60 prosent av alle doktorgradsstudentene ved instituttene i 2008 var kvinner (tabell 16 i vedlegg).

I alt ble det avlagt 31 doktorgrader av ansatte ved de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen i 2008. Dette var en liten nedgang i forhold til 2007 da det ble rapportert 35 avlagte doktorgrader. 45 prosent av doktorgradene ble tatt av kvinner. 11 av doktorgradene ble avlagt av ansatte ved de regionale forskningsinstituttene, mens ved de øvrige samfunnsvitenskapelige instituttene disputerte 20 forskere (tabell 17 i vedlegg). Ved 21 av doktorgradene ble minst 50 prosent av doktorgradsarbeidet utført ved instituttet eller instituttet bidro med minst 50 prosent finansiering.

Instituttene bidro også med veiledning til 21 doktorgrader avlagt i 2008 (tabell 16 i vedlegg).

1.5 Publisering

Publisering av artikler i tidsskrifter og antologier samt monografier er både en måte å måle forskningskvaliteten på og et viktig middel for å spre forskningsbasert kunnskap. Denne indikatoren blir benyttet som indikator for vitenskapelig publisering i det nye finansieringssystemet for tildeling av resultatbasert grunnbevilgning. I den nye beregningsmodellen blir antall rapporterte publiseringer regnet om til publiseringspoeng ut fra den enkelte publiseringskanalens vektning og nivå.

I noen sammenhenger er det påpekt at det er et dilemma at instituttene måles ut fra vitenskapelig publisering, som er et mål på kvalitet i den akademiske verden. De fleste av instituttene driver i hovedsak anvendt forskning for oppdragsgivere som ønsker anvendte og ikke teoretiske løsninger. Antall publiseringspoeng er likevel et relevant mål fordi alle instituttene har som mål å levere forskning av høy kvalitet. Internasjonal publisering i anerkjente tidsskrifter er derfor nødvendig.

Instituttenes muligheter for vitenskapelig publisering er imidlertid avhengig av de økonomiske rammebetingelsene de opererer under. Dette er en viktig årsak til at de samfunnsvitenskapelige instituttgruppene har noe ulik publiseringsprofil.

Rapporteringen av vitenskapelig publisering ble fra 2006 lagt om til å følge samme kategoriinndeling som benyttes i det resultatbaserte tildelingssystemet i UoH-sektoren. Ansatte

ved instituttene som omfattes av finansieringsordningen publiserte til sammen 300 vitenskapelige artikler i periodika eller serier i 2008 (tabell 22 i vedlegg). Videre ble det publisert 188 artikler i antologier utgitt på forlag med rutiner for fagfellevurdering, og det ble publisert 33 vitenskapelige monografier. Om lag en fjerdedel av den vitenskapelige publiseringen i 2008 fant sted i kanaler klassifisert på nivå 2.

Omregnet til publikasjonspoeng utgjorde den vitenskapelige publiseringen 597 poeng i 2008 (tabell 23 i vedlegg). Tilsvarende poengberegning for 2007 var 609 poeng. Publikasjonspoeng per forskerårsverk var dermed litt lavere i 2008 enn året før, henholdsvis 0,81 og 0,87 poeng per forskerårsverk. Publikasjonspoeng ved de regionale forskningsinstituttene utgjorde 66 poeng i 2008 mot 77 poeng året før. Per forskerårsverk gir dette en nedgang fra 0,32 til 0,26 poeng per årsverk. Ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene utgjorde den vitenskapelige publiseringen 532 poeng både i 2007 og 2008. Publikasjonspoeng per forskerårsverk gikk dermed noe ned, fra 1,16 poeng per årsverk i 2007 til 1,09 poeng per årsverk i 2008.

Det ble levert 27 bidrag til fagbøker, lærebøker og andre selvstendige utgivelser i 2008. Videre bidro instituttene med vel 250 kapitler og artikler i lærebøker og andre bøker, allmenntidsskrifter m.m. Utover dette publiserte instituttene nærmere 1150 rapporter i egne eller eksterne serier eller for oppdragsgivere. Instituttansatte holdt nærmere 1400 foredrag og presentasjoner av papers eller posters og like mange populærvitenskapelige presentasjoner. Instituttens medarbeidere bidro i tillegg med over 700 kommentarer, anmeldelser, kronikker og lignende. Instituttene medvirket også som arrangør av 160 konferanser og seminarer av minst en dags varighet (tabell 24 i vedlegg).

1.6 Internasjonalt samarbeid

Deltakelse i internasjonale prosjekter og samarbeid er nødvendig for å kunne utvikle norsk forskning. Forskningsrådet har knyttet krav til internasjonalisering både til programmer og prosjekter. Internasjonal finansiering er også en av indikatorene i den nye resultatbaserte basisfinansieringsmodellen.

For de samfunnsvitenskapelige instituttene som omfattes av finansieringsordningen økte inntektene fra utlandet med 18 prosent i forhold til 2007. Utenlandsfinansieringen utgjorde 72 millioner kroner i 2008 mot 61 millioner kroner året før (tabell 7 i vedlegg). 18 millioner eller en firedel av utenlandsfinansieringen i 2008 gjaldt EU-midler. EU-finansieringen i 2008 var litt lavere enn i 2007 (tabell 8 i vedlegg).

I gjennomsnitt kom 7 prosent av inntektene til de samfunnsvitenskapelige instituttene fra utlandet i 2008. Halvparten av de regionale instituttene og 10 av 11 nasjonale samfunnsvitenskapelige institutter hadde prosjektfinansiering fra EU i 2008 (tabell 8 i vedlegg). Det er stor variasjon i volumet på EU-finansieringen for de enkelte instituttene.

Internasjonalt samarbeid måles også i utveksling av forskere mellom norske og utenlandske forskningsinstitusjoner. I 2008 hadde 22 forskere fra de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene opphold i utlandet av minst to måneders varighet, med til sammen 130 månedesverk. Dette tilsvarer 11 årsverk av en samlet forskerstab på i alt 742 årsverk dvs. en andel på 1,5 prosent. Vel halvparten besøkte USA. Forskere som kom til norske forskningsinstitutter bidro med til sammen 105 månedesverk fordelt på 33 personer. Flertallet var fra Europa (tabell 19 og 20 i vedlegg).

1.7 Samarbeidsrelasjoner

Det er et utstrakt samarbeid mellom de samfunnsvitenskapelige instituttene og andre forskningsmiljøer. Dette omfatter universiteter og høyskoler, institutter og næringsliv – både i Norge og utlandet.

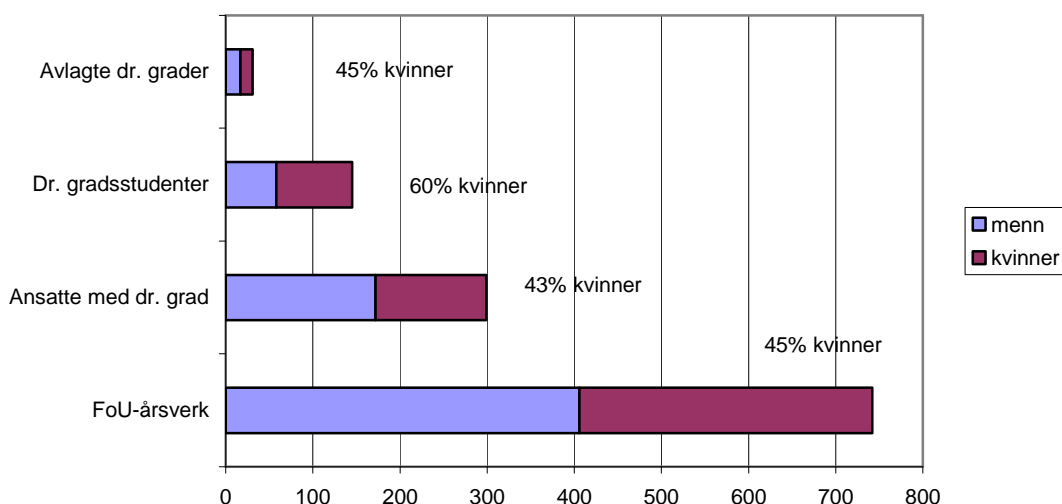
Forskere og faglig personale ved instituttene som omfattes av finansieringsordningen utførte 11 årsverk ved andre institusjoner i form av bistillinger. Motsatt vei utførte forskere med hovedstilling ved andre institusjoner 22 årsverk ved i bistillinger ved instituttene. I hovedsak var disse samarbeidsavtalene knyttet opp mot universiteter og høyskoler (tabell 14 og 15 i vedlegg).

109 ansatte ved instituttene deltok i faglig veiledning av mastergrads- og doktorgradskandidater i 2008. Til sammen var instituttene arbeids- eller praksisplass for 90 mastergradsstudenter og 145 doktorgradsstudenter (tabell 16 i vedlegg).

Instituttene samarbeidet med utenlandske forskningsmiljøer ved at gjesteforskere kom til Norge og ved at norske forskere reiste ut, jfr. pkt. 1.6 om internasjonalt samarbeid.

1.8 Likestilling

Forskningsrådet har som mål å øke andelen kvinnelige forskere. I 2008 ble 45 prosent av alle forskerårsverkene utført av kvinner (tabell 12 i vedlegg). Kvinneandelen har hatt en jevn stigning i rapporteringsperioden hvor kvinneandelen har økt med 6 prosentpoeng i forhold til 2004. Kvinneandelen er tilnærmet lik ved de regionale og de nasjonale forskningsinstituttene.

Figur 2: Antall og andel kvinner og menn i ulike kategorier.

40 prosent av forskerne ved de samfunnsvitenskapelige instituttene har doktorgrad i 2008. 43 prosent av disse er kvinner. Det rapporteres om i alt 145 doktorgradsstudenter med arbeidsplass ved instituttene. Blant disse utgjør kvinneandelen 60 prosent. I 2008 ble det avlagt 31 doktorgrader av ansatte ved instituttene. Også her var kvinneandelen høy, hele 45 prosent.

1.9 Oppsummering

Årsrapporten for 2008 er utarbeidet etter samme mal som tidligere utgave av årsrapporten. Det er foretatt noen mindre justeringer for å tilpasse rapporteringen til nytt basisfinansieringssystem.

Volum på virksomheten

Når det gjelder bemanning viser nøkkeltallene for de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene at det er stor grad av stabilitet i sektoren. Samlet ble det utført 740 forskerårsverk i 2008. Det er vekst både for de regionale og nasjonale instituttene, med henholdsvis 9 og 31 forskerårsverk i forhold til 2007.

Størrelsen på de samfunnsvitenskapelige instituttene varierer både mellom gruppene og i gruppene. De regionale instituttene hadde i gjennomsnitt 21 forskerårsverk i 2008, mens de nasjonale instituttene i gjennomsnitt hadde 45 forskerårsverk.

Økonomi

Samlet har de samfunnsvitenskapelige instituttene hatt en vekst i driftsinntektene på 18 prosent i forhold til 2007, dvs. en betydelig reell vekst. Måler vi inntektsutviklingen per forskerårsverk har de regionale instituttene hatt størst vekst, 173 000 kroner, mens de nasjonale instituttene har hatt en vekst på 123 000 kroner per forskerårsverk (tabell 9 i vedlegg).

Det er små endringer i tildeling av basisbevilgning. Samlet er andel basisbevilgning av driftsinntektene redusert fra 19 til 17 prosent i forhold til 2007. Andelen oppdragsinntekter har hatt en økning fra 55 til 57 prosent, mens andelen prosjektinntekter fra Forskningsrådet er uendret.

Instituttene driftsregnskap for 2008 viste til sammen et positivt resultat på 19 millioner kroner. Dette er i sum et bedre resultat enn de foregående år, men bildet er forskjellig for de enkelte instituttgruppene. De senere årene har det vært svingninger i instituttene driftsresultater – både totalt og for enkeltinstitutter. De regionale instituttene hadde samlet et negativt resultat på -1,8 millioner kroner, fem institutter rapporterte røde tall. De nasjonale instituttene hadde et mye bedre resultat som til sammen beløp seg til 20,6 millioner kroner. Bare to institutter rapporterte underskudd.

Med få unntak balanserer instituttene økonomi rundt nullpunktet. Marginene er små. Det er mange forhold som påvirker instituttene økonomiske situasjon. Det nye innkjøpsreglementet har ført til at bruken av anbud har økt sterkt, og bidrar til å gjøre driften av instituttene tyngre ved at man stadig må konkurrere om oppdrag. Det har vært en jevn økning i prosjekter under kr 500 000 både for de regionale instituttene og for de nasjonale instituttene i rapporteringsperioden. Men det er også andre rammevilkår, for eksempel økning i pensjonspremie og egenfinansiering av EU-prosjekter, som påvirker instituttene økonomiske situasjon.

Basisbevilgning

For de instituttene som er omfattet av finansieringsordningen har bevilgningen hatt en reell økning i perioden fra 1997 da vi startet arbeidet med innsamling av nøkkeltall. Basisbevilgningen utgjorde i gjennomsnitt 17 prosent av instituttene driftsinntekter i 2008. Andelen lå dermed 2-3 prosentpoeng lavere enn årene 2004-2007, men dette har sammenheng med en relativt høyere vekst i driftsinntektene.

Det er store ulikheter i støttenivå både mellom instituttgruppene og mellom enkeltinstitutter uten at det er etablert klare prinsipper som begrunner disse ulikhetene. Fra og med 2009 er det etablert et nytt resultatbasert finansieringssystem som vil fastsette ramme for tildeling av grunnbevilgning ut fra hvordan instituttene skårer på definerte indikatorer. Dette gir Forskningsrådet et egnet verktøy til å videreutvikle instituttpolitikken.

Resultater

Den gradvise økningen i antall dr. grader og publisering av vitenskapelige artikler viser at instituttene prioriterer kompetanseheving og kvalitetssikring. Det er også her betydelige variasjoner internt i instituttgruppene.

Samarbeid

De samfunnsvitenskapelige instituttene har et betydelig samarbeid med andre FoU-miljøer, spesielt UoH-sektoren. En savner imidlertid et større internasjonalt engasjement, ikke minst knyttet til mobilitet av forskere. Omfanget av utenlandske gjesteforskere bør økes. Omfanget av internasjonalt samarbeid gjennom EUs rammeprogram er svært ulikt fordelt på instituttene. Dette engasjementet bør styrkes.

Evaluerings

Det har ikke blitt gjennomført noen evalueringer i 2008.

2 Rapport fra det enkelte institutt

2.1 Agderforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,3	6	Årsverk totalt	30
SIP	0,8	2	herav kvinner	16
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	24
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	9,6	27	herav kvinner	12
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	7
Offentlig forvaltning	15,1	42	herav kvinner	0
Næringsliv	3,9	11	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,29
Utlandet	1,3	4		
Annet	3,0	8		
Sum totale driftsinntekter	36,1	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	35,9		Antall artikler i periodika og serier	0
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,1	0 %	Antall artikler i antologier	4
Årsresultat	0,8		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	11,5	48 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,09

<http://www.agderforskning.no/>

Agderforskning er et samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt i universitetsmiljøet på Agder. Instituttet har ambisjoner om å være en betydelig nasjonal og internasjonal aktør innenfor sine satsningsområder. Agderforskning driver samfunnsvitenskapelig forsknings- og utviklingsarbeid regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Agderforskning utvikler og leverer relevant kunnskap til aktører i politikk, nærings- og samfunnsliv. Gjennom å være en profesjonell samarbeidspartner med solid faglig basis og nært samarbeid med Universitetet i Agder, skal instituttet bidra til ny forståelse og forandring i bedrifter, organisasjoner og samfunn.

Agderforskningens tjenester omfatter:

- Vitenskapelige studier av samfunnspolitiske, egengenererte problemstillinger
- Vitenskapelige undersøkelser på oppdrag fra offentlige og private aktører
- Forskningsbaserte analyser og utredninger, evaluering og støtte til utvikling av evalueringsopplegg/-systemer
- Ledelse, fasilitering og følgeforskning/evaluering i utviklingsprosesser/-prosjekter
- Aksjonsforskning og deltakelsesorientert forskning i samarbeid med bedrifter og organisasjoner
- Nettverksbygging og – fasilitering
- Arrangement av seminarer, workshops, konferanser og lignende
- Foredrag innen instituttets forskningstema

Agderforskningens overordnede mål:

- Tydelig forskningsprofil, høy faglig kvalitet og relevans
- God lønnsomhet og bærekraftig vekst
- Attraktiv samarbeidspartner med et sterkt regionalt engasjement

Den faglige virksomheten har følgende tematiske profil:

- Regional planlegging og utvikling
- Regionale innovasjonssystemer
- Mobilitet og stedsutvikling
- Velferd, levekår og likestilling
- Inkluderende/ekskluderende arbeidsliv
- Kultur, opplevelsesøkonomi og næring

Samarbeidet mellom Agderforskning og Universitetet i Agder har etter hvert vokst både når det gjelder omfang og fagområder. Det omfatter de fleste fakultetene og fagmiljøer. Samarbeidet omfatter både utvikling og gjennomføring av prosjekter, og faglige satsinger. Teknova er et teknisk-naturvitenskapelig forskingssenter som ble etablert i samarbeid mellom Agderforskning, Universitetet i Agder og sentrale industribedrifter på Sørlandet i 2007. Teknova er samlokalisert med Agderforskning med sikte på synergier når det gjelder nettverk, faglig utveksling og prosjektutvikling særlig på feltet Innovasjonsledelse. I Agderforskningens nære omgivelser for øvrig vil det videre samarbeidet med Sørlandet Kunnskapspark og Kulturfabrikken i Arendal bli svært viktig, ikke bare for Agderforskning, men også for utviklingen av Agders kunnskapsmiljø/-økonomi generelt. Andre samarbeidspartnere er bl.a. EYDE-nettverket og NODE.

Agderforskning har også formelt og uformelt samarbeid med en rekke forskningsmiljøer og nettverk utenfor Agder, både nasjonalt og internasjonalt.

Viktigste oppgaver i 2008:

- Videre utvikling av etablerte fagområder, deriblant feltet Kultur og næring som ble etablert i 2006 samt Innovasjonsledelse som ble etablert i 2008
- Seks forskere i doktorgradsløp
- Senter for likestilling etablert i samarbeid mellom Agderforskning og Universitetet i Agder med støtte fra en rekke andre partnere i 2008
- Fasilitator for drift og videreutvikling av Eyde nettverket. Regional agent for Norges Bank for å ivareta konjunkturovervåking videreført også i 2008
- Etablering og utvikling av Innovasjonsledelse som satsingsområde, herunder samarbeidsprosjekter med Teknova.
- Videreføring av Agderforskningens rolle som programansvarlig og deltaker i VRI Agder (virkemidler for regional FoU og innovasjon)
- Agderforskning også i 2008 aktiv innen videreutvikling av det tematiske feltet mobilitet og stedsutvikling gjennom konferansedeltakelse, NFR-prosjektet RURALMOBIL samt Arbeidsrettet bosetting av flyktninger for IMDi
- Noen av levekårsprosjektene som gjennomføres: Barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne, Barn med liten kontakt med den ene forelderen, Komparativt nasjonalt prosjekt om den store andel unge uføre i Aust-Agder samt videreføring av Levekårsprosjektet i Vest-Agder.
- Prosjektsamarbeid, forskermobilitet og faglig utveksling med UiA fortsatt økende og omfatter flertallet av fakultetene ved universitetet.

2.1.1 Disponering av grunnbevilgningen

Agderforskning har prioritert å benytte basisbevilgningen til doktorgradsutdanning, nettverksbygging, egeninitiert forskning innenfor instituttets kjerneaktiviteter, kompetanseutvikling og faglig fornyelse av forskerstaben samt publisering og formidling knyttet til egeninitiert forskning innenfor instituttets kjerneaktiviteter. Ift *Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter* er midlene disponert som følger:

Kategori	Beløp	%
Instituttorientert forskning, inkl. kvalitetssikring, publisering og formidling	856 467	37,2
Nettverksbygging, kompetanseutvikling mv.	1 443 533	62,8
SUM	2 300 000	100,0

Instituttorientert forskning inklusive kvalitetssikring, publisering og formidling

Agderforskning er i gang med flere forskningsprosjekter som ligger i kjernen av instituttets kompetansefelt, som regional utvikling og styringsformer (governance), organisasjonslæring og innovasjon, innovasjonsledelse, kultur, medieteknologi og næring samt velferd, arbeid og likestilling.

Det er gitt støtte til arbeid med skriving og formidling av artikler innenfor kjerneaktivitetene. Publisering og formidling har vært et prioritert område for tildeling fra grunnbevilgning. Dette er et resultat av at mange av forskerne jobber med paper baserte dr. avhandlinger og at flere av forskningsprosjektene har vært inne i en fase der det har vært naturlig å delta og formidle resultatene fra forskningen på konferanser og i tidsskifter.

Nettverksbygging, kompetanseutvikling mv.

Agderforskning har i flere år finansiert dr. gradsutdanning for flere av de ansatte. Grunnbevilgningen har blitt anvendt for å sikre toppfinansiering av disse. I 2008 er det finansiert dr. gradsløp for fem ansatte. For Agderforskning har anvendelsen av grunnbevilgningen til dr. gradsutdanning vært det viktigste tiltaket. Det er utviklet ansatte som er i front kunnskapsmessig. Dette har styrket instituttet i konkurransen om nye oppdrag og i form av relevant og nyttig forskning for oppdragsgiverne, som igjen sikrer oss nye oppdrag. Det har blitt gjennomført målrettede, nettverksskapende og kompetansehevende tiltak i tråd med planlagt aktivitet.

2.1.2 Høydepunkter

Samarbeid for barnets helhetlige utbytte. Barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne.

Barn med nedsatt funksjonsevne har som regel behov for tjenester fra flere etater innenfor velferdssektoren. Svært mange barn med funksjonsnedsettelse går i ordinære barnehager. For at tilbudet ovenfor disse barna skal bli best mulig er det behov for et utstrakt samarbeid mellom barnehagen, foreldrene og involverte aktører innen velferdssektoren. Så langt er det lite forskning som omhandler barnehagens erfaringer med denne formen for samarbeid.

Den overordnede problemstillingen i dette prosjektet er: *Hvordan konstrueres og ivaretas samarbeidsrelasjonene i forhold til barn med nedsatt funksjonsevne mellom barnehagen og barnets hjem og mellom barnehagen og det øvrige hjelpeapparatet?* For å fremskaffe informasjon om dette studeres samarbeidet rundt inntil seks barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne som har individuell plan (IP). Hvert barnehagebarn vil inngå i ett case bestående av representanter fra barnets barnehage, barnets foreldre, og de øvrige samarbeidsaktørene som er nedfelt i barnets IP (for eksempel representanter fra PPT, fastlege eller lignende). Målsetningen med prosjektet er

todelt: 1. Å fremskaffe innsikt om ulike former for samarbeid rundt et barn med nedsatt funksjonsevne mellom barnehage, andre aktører/hjelpeapparatet og barnets hjem, og derigjennom utvikle kunnskap om hvordan barnehagen kan tilrettelegge for og delta i gode samarbeidsformer ovenfor de aktuelle barna. 2. Lede an til en refleksjon omkring og videreutvikling av barnehagens praksis i forhold til barn med nedsatt funksjonsevne.

Tilnærmingen i prosjektet er aksjonsorientert, og det benyttes metoder som individuelle intervjuer, fokusgrupper og observasjon. Datainnsamlingen vil foregå i to faser; en kartleggingsfase og en refleksjons- og videreutviklingsfase. Hver fase vil avsluttes med et seminar der funnene fra datainnsamlingen legges frem og diskuteres med de involverte aktørene. Disse seminarne kan både betraktes som en del av formidlingen fra prosjektet og som en del av selve datainnsamlingen.

Kunnskap og innovasjon som forutsetning for verdiskaping i Agder

Forskerprosjektet i VRI Agder er et samfunnsvitenskapelig innovasjonsforskningsprosjekt med to hovedformål: 1) støtte for og et korrektiv til samhandlingen i regionene og 2) bidra til forskning av høy kvalitet, og gi løft til den samfunnsvitenskapelig innovasjonsforskning i Norge og internasjonalt. Forskning i VRI-Agder handler derfor om å forbedre det nasjonale og det regionale kunnskapsgrunnlaget for regional samhandling, FoU og innovasjon. Forskingen i VRI Agder er orientert mot tre tematiske felt: 1) Bedriftene som skapere og brukere av kunnskap, 2) Det regionale innovasjonssystemet, og 3) Regional governance.

Det overordnede forskningsspørsmål er: Hvordan kan økt samhandling mellom kunnskapsmiljøene og bedriftene i Agder føre til læring og innovasjon i bedriftene og verdiskaping i Agder?

Rural mobilitet

Utgangspunktet for prosjektet er den utvidede mobiliteten i fritida som for store deler av den norske befolkningen innebærer reiser på tvers av kommunegrenser. Samtidig utviskes og utfordres symbolske grenser mellom by og bygd, mellom hjemsted og fritidsbolig. Mobiliteten kartlegges nasjonalt (se <http://www.agderforskning.no/hyttestatistikk/>) og en analyserer politiske dokumenter for å avdekke hvordan mobilitet konseptualiseres. Et formål med prosjektet er å fremskaffe kunnskap om hvilke utfordringer og muligheter denne mobiliteten innebærer for perifere kommuner med tanke på offentlig tjenesteyting, arbeidsmarkeder og arealbruk. Videre er man interessert i lokale strategier for involvering og deltakelse av fritidsbefolkningen. Av sentral betydning for prosjektet er hvordan det kan utformes former for medvirkning som tar hensyn til den nye mobiliteten.

2.2 IRIS – Samfunns- og næringsutvikling

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	3,0	4	Årsverk totalt	47
SIP	2,2	3	herav kvinner	23
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	38
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning			herav kvinner	18
	31,2	44		
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	14
Offentlig forvaltning	16,5	23	herav kvinner	5
Næringsliv	14,2	20	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,36
Utlandet	0,5	1		
Annet	2,7	4		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>70,3</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	71,1		Antall artikler i periodika og serier	16
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-0,8	-1 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	3,1		Antall monografier	2
Egenkapital (% av totalkapitalen)			Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,50

<http://www.iris.no/>

IRIS – Samfunns- og Næringsutvikling inngår i forskningskonsernet International Research Institute of Stavanger AS (IRIS). Avdelingen utfører rundt 40 årsverk fordelt på 55 høyt kvalifiserte medarbeidere. Avdelingen leverte i 2008 et tilfredsstillende økonomisk resultat. Avdelingens overordnede målsetting er gjennom forskning og utvikling å bidra til økt kunnskap som kan fremme en bærekraftig, helsefremmende og verdiskapende utvikling i samfunns- og næringsliv. Følgende fagområder inngår: psykologi, sosiologi, antropologi, pedagogikk, statsvitenskap, filosofi, helsefag, sosialt arbeid, økonomi, petroleumsteknologi, sikkerhet, pålitelighet og flere ingeniørfag.

Avdelingens medarbeidere er inndelt i 3 forskningsgrupper med kontorer i Stavanger og Bergen.

Forskningsgruppen Arbeid, helse og velferd

Arbeid, helse og velferd har et forskningsmessig perspektiv på de helsemessige konsekvensene av det moderne arbeids- og familieliv. Gruppens prosjektportefølje dekker et bredt forskningsområde som ofte krever tverrfaglige tilnærminger.

Politikk og samfunn

Gruppens overordnede forskningsfelt er politikkutforming og dreier seg om hvordan politikk utformes, hvilke konsekvenser implementering av politikk får og det faglige grunnlaget for utforming av politikk. Forskningen omfatter politikkområder som næring, landbruk, samferdsel, miljø, energi (petroleum, kraft), kommunal- og regionalpolitikk, helse, idrett, kultur og frivillighet. Forskningen er organisert i tre tematiske områder.

Forskningsgruppen Innovasjon

Utgangspunktet for forskningsområdet Innovasjon er tidligere og pågående forskning om innovasjonsprosesser regionalt, i nettverk og i bedrifter. Dette bygger på en bred prosjektportefølje finansiert av Forskningsrådet og regionale offentlige og private aktører. Forskningen på feltet er basert på et bredt sett av hovedsaklig økonomisk og sosiologisk inspirert organisasjonsteori, samt teorier om ledelse og innovasjon. En sentral problemstilling er hvordan innovasjonsprosesser faktisk foregår, med fokus på involverte aktører og deres kontekst.

2.2.1 Disponering av grunnbevilgningen

IRIS Samfunns- og Næringsutvikling har i 2008 disponert grunnbevilgningen på følgende måte:

Internt strategisk program <i>Work-Life Balance</i>	1 130 000
Internt strategisk program <i>Urban Governance</i>	770 000
Strategiarbeid tema <i>Sykefravær</i>	200 000
Strategiarbeid tema <i>Frivillighet</i>	160 000
Strategiarbeid tema <i>Sikkerhet</i>	140 000
Strategiarbeid tema <i>Samarbeid Brasil - Innovasjon</i>	160 000
Tilskudd til dr. gradsløp	350 000
Støtte publikasjoner og konferanser	650 000
Sum	3 240 000

Overskytende tilsvarer egeninnsats fra IRIS Samfunns- og Næringsutvikling registrert i tilknytning til de enkelte satsingsområdene.

2.2.2 Høydepunkter

Vellykket åpning av Presenter i Stavanger

Presenter er et nytt nasjonalt forskningssenter innen sykefravær, inkludering og arbeidsrettet rehabilitering. Fire institusjoner står bak etableringen: Arbeidsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo, Universitetet i Stavanger og International Research Institute of Stavanger.

Presenter har som mål å bli gode på å drive forskningsformidling og translasjon mellom forskning og praksis der myndigheter, arbeidsgivere, arbeidstakere, organisasjoner, fag- og utdanningsmiljøer deltar aktivt i dialog. Ved å koble sammen flere perspektiv vil problemstillingene knyttet til sykefravær og inkludering kunne løses bedre.

Presenter skal få forskningen ut til interessentene og gjøre kunnskapen omkring sykefravær kjent og tilgjengelig for samfunnet. Dette gjelder den forskningen Presenter utvikler og forskning for øvrig. Mange beslutninger både politiske og praktiske, er tatt uten forankring i nettopp forskningen. Senteret vil blant annet etablere en *rugekasse*. Dette skal bli en arena hvor arbeidsgivere, NAV, helsetjenesten, bedriftshelsetjenesten, politikere og journalister diskuterer hvordan best mulige tiltak kan etableres for å få ned sykefraværet. Et *resultatklekkeri* vil invitere forskere som skal presentere nye forskningsresultat til et panel av politikere, journalister, produktutviklere og næringslivsledere. Disse skal føre en debatt om hvordan forskningsresultatene kan utvikles slik at de kan brukes ute i praksisfeltet og i arbeidslivet. Målet for Presenter er å bli et internasjonalt anerkjent forskningsmiljø innen Sykefravær. Besøk gjerne www.presenter.no.

Styringsutfordringer i de norske byregionene

Gjennom NFR-prosjektet *Det nye regionale Norge: Byregioner eller landsdelsregioner? (2006 – 2009)* har vi fått studert både de regionaliseringsprosessene som staten har igangsatt og de som er initiert nedenfra. I forhold til den statlige satsingen på utvikling av landsdelsregioner er

konklusjonen at satsingen mislyktes på grunn av motstand fra sektordepartementer og storbyregionene. Samtidig har framveksten av byregioner skutt fart med basis i felles problemforståelse. Den funksjonelle byen har sprenget de administrative grensene. Boliger og arbeidsplasser, handel og service, kultur og infrastruktur bryr seg ikke om kommunegrensene. Byregionene har ingen formell posisjon i det norske forvaltningssystemet, men stadig flere politiske løsninger utformes på dette nivået. Et av funnene er at interkommunale selskap, offentlig - private partnerskap, planleggingssamarbeid og ulike typer nettverk overtar for demokratiske organer når kommunene og andre regionale aktører skal gjennomføre store oppgaver på tvers av kommunegrenser og forvaltningsnivå. Disse "demokratihybridene" får stadig større betydning for styring av utviklingen i norske storbyregioner. De tradisjonelle lokaldemokratiske beslutningskanalene blir med andre ord mindre relevante når by og omland integreres.

Studien som omfatter ni byregioner fra Arendal i sør til Tromsø i nord, kartlegger forekomsten av såkalte demokratihybrider som utformer byregional politikk innenfor feltene næringsutvikling, samferdsel, arealplanlegging og kultur. Et viktig funn er at byregion som politisk enhet er sterkest institusjonalisert i Stavanger, Kristiansand og Haugesund som også er de byregionene der bykommuner utgjør under halvdel av byregionen i folketall. Byregion som politisk enhet er i mindre grad institusjonalisert i Arendal, Bergen, Ålesund, Trondheim, Bodø og Tromsø.

Vestlandet som ledende miljøvennlig energiregion

Prosjektet ble gjennomført i forkant av Vestlandskonferansen 2008, som hadde samme tema *Vestlandet som ledende miljøvennlig energiregion*. Vestlandskonferansen er en arena for relasjonsbygging, samt for drøfting av så vel landsdelens utvikling som konkrete prosjekter.

I forkant av konferansen i oktober 2008 utarbeidet IRIS i samarbeid med Handelshøyskolen BI en faktarapport, Vestlandet som ledende miljøvennlig energiregion. Denne tjente som utgangspunkt for diskusjonen på konferansen. Forskerne tok for seg Vestlandets forutsetninger og muligheter fremover som energiprodusent, både innen miljøvennlig og fornybar energi.

Alle energiressurser, eksisterende så vel som mulige fremtidige, er blitt vurdert ut fra realistisk utnyttbart potensial. Rapporten fremhever spesielt betydningen av infrastruktur for distribusjon av ulike energiformer og hvordan bevisst bruk og utvikling av slik infrastruktur er både viktig og kritisk for å kunne oppnå nasjonale og europeiske målsetninger på energi- og miljøsidene. Innovasjon knyttet til utvikling av miljøvennlig kraft på Vestlandet kan styrke og videreutvikle den norske ressursbaserte kunnskapsøkonomien. I rapporten beskriver og drøfter forskerne hvilke mekanismer som kan influere kompetanse- og næringsutvikling. Dette inkluderer både private og offentlige aktører, politiske organer, tiltak og rammevilkår. Rapporten konkluderer med konkrete utfordringer sett i forhold til forventningene som stilles, føringer på hvor innsatsen fremover bør settes inn, og refleksjon over hvilke energi- og satsingsområder som synes å være mer beheftet med visjoner enn med realisme.

Vannkraft vil forbli den viktigste energikilden i Norge i lang tid framover. Selv om tiden for å demme opp store vannmagasin er over, ligger det stort potensial i å bygge ut småkraftverk med mindre inngrep på natur- og kulturlandskap. Ved å oppgradere eksisterende anlegg vil en også øke utvinningsgraden. Vannkraftens innebygde fleksibilitet kan være en fin "match" for vindkraft og annen miljøvennlig kraftproduksjon, f. eks. på det europeiske kontinentet. Bedre overføringskapasitet vil i alle tilfeller være nødvendig for å hente ut gevinstene. Rimelig og rikelig tilgang på vannkraft i Norge bidrar til at utbygging av andre fornybare ressurser er lite konkurransedyktige her til lands uten gode insentivordninger.

2.3 Møreforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,2	5	Årsverk totalt	43
SIP	1,1	3	herav kvinner	19
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	36
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	8,3	19	herav kvinner	16
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	9
Offentlig forvaltning	16,7	39	herav kvinner	3
Næringsliv	10,4	24	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,25
Utlandet	1,2	3		
Annet	3,0	7		
Sum totale driftsinntekter	42,9	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	43,0		Antall artikler i periodika og serier	1
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-0,2	0 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	1,7		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	22,3	39 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,02

<http://www.moreforsk.no/>

Møreforskning driv forskning innan samfunnsplanlegging, velferd, logistikk, nærings- og transportøkonomi. I tillegg driv instituttet anvendt forskning og utviklingsarbeid retta mot marine og maritime næringar. Møreforskning driv både grunnforskning og anvendt forskning organisert gjennom oppdrag. Instituttet tek på seg oppdrag for kundar innan næringsliv og offentleg sektor både regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Møreforskning har eit tett fagleg og forskingsmessig samarbeid med dei tre høgskulane i Møre og Romsdal, og er deira hovudreiskap for handtering av eksternt finansierte forskingsoppdrag. Møreforskning er ein del av den nasjonale instituttsektoren, men har samstundes eit særleg ansvar for å arbeide med forskning og kompetanseoverføring til næringsliv, lokalmiljø og offentleg forvaltning i Møre og Romsdal.

Møreforskning AS har eigne forskingsavdelingar i Volda og Ålesund, og eig 51% av dotterselskapet Møreforskning Molde AS. Einingane arbeider på følgjande forskingsfelt:

Møreforskning Volda

driv samfunnsvitenskapleg forskning med vekt på velferd og regional utvikling. Folkehelse, inkludering og utdanning er hovudtema innanfor velferdsforskinga, medan samfunnsplanlegging, menneskestad og småskala næringsutvikling er faglege hovudtema innanfor regionalforskinga. Fagfelte er utvikla i nært samarbeid med Høgskulen i Volda, som instituttet samarbeider tett med både om fagleg utvikling og gjennomføring av forskingsprosjekt.

Møreforskning Marin (Ålesund)

driv forskning og utviklingsarbeid retta mot marine næringar, organisert i fire faggrupper der ein kombinerer kunnskap frå ulike delar av verdikjeda – frå hav til bord. Sentrale fagområde innan forskingsfeltet ressursar og fangst er fiskeribiologi, fangstmetodar, fangstbehandling, levande

lagring og havbruk. Viktige fagområde innan foredling er råstoffbehandling, vidareforedling, utnytting av restråstoff og produktutvikling. Innan fagområdet marknad arbeider instituttet med marknadsundersøkingar/analysar, produktuttesting og merkevarebygging. Innan fagområdet marin bioteknologi arbeider ein på forskingsfelt innan aquamedisin, biofilm, marine oljar (omega3) og molekylærbiologi. Avdelinga har eit tett fagleg og operativt samarbeid med Høgskolen i Ålesund.

Møreforskning Molde

driv samfunnsøkonomisk forskning på i hovudsak tre fagfelt. Innan forskingsfeltet transportøkonomi gjer instituttet økonomiske analysar av infrastrukturtiltak, ein driv utvikling av transportmodellar og studerer effektar i høve til anbod/kontraktar av offentleg innkjøp av transporttenester. Eit anna sentralt forskingsfelt er logistikk der ein legg hovudvekt på analyse og design av logistikksystem, utvikling av modellar, metodikk og styringssystem og analyser av verdikjedar. Forskingsfeltet næringsøkonomi har særleg fokus på effektar av offentleg støtte til næringsutvikling og utvikling av verkemiddel, utvikling av nytte/kostnad-analysar mv. Ein studerar og overføring av kunnskap i bedrifter som følge av globalisering. Avdelinga er tett kopla til fagmiljøa ved Høgskolen i Molde.

Møreforskning AS gjekk inn i 2008 med ei ny organisering, nytt styre og ny leing. Gjennom omorganiseringa er dei tre høgskolane i Møre og Romsdal no direkte eigarar av verksemda til Møreforskning AS, saman med Møre og Romsdal fylke. Møreforskning har i 2008 hatt eit høgt aktivitetsnivå, god oppdragsdekning og auka både omsetnad (+25%) og bemanning (+20%). Etterspurnaden etter forskningstenester og kompetansepåskøyt frå næringsliv, lokalmiljø og offentleg forvaltning har vore god, og flaskehalsen har vore kapasiteten i det samla kunnskapsmiljøet som høgskulane og Møreforskning utgjer. Styrking av det faglege og operative forskingssamarbeidet mellom høgskulane og Møreforskning har difor høg prioritet.

Viktige merkesteinar i 2008 har vore:

- VRI Møre og Romsdal hadde i 2008 sitt fyrste fulle driftsår. VRI Møre og Romsdal er retta mot marin og maritim næring, og involverar både Møreforskning og dei tre høgskulane i fylket. Gjennom VRI har kompetansemeklarane besøkt over 60 bedrifter i løpet av 2008. Det vart sett i gong 37 forprosjekt, og fleire av desse er ført vidare som hovudprosjekt med finansiering frå NFR, IN og andre. Gjennom ulike personmobilitetstiltak vert viktig spisskompetanse overført til høgskulane frå næringslivet og andre FoU-miljø. Fleire studentar og nyutdanna har fått verdifull praksis i bedriftene. Bedrifter og fagfolk i Møreforskning og ved høgskulane har gjennom VRI bygd nettverk som gjev nyttig utveksling av erfaringar og kunnskap. Fleire av aktivitetane skjer i samarbeid med andre fylke. Møreforskning har prosjektansvaret for VRI Møre og Romsdal, i tillegg til eit eige forskarprosjekt som går parallelt med satsinga.
- Fagmiljøet ved Høgskulen og Møreforskning i Volda har over lang tid arbeid med teori- og metodeutvikling innan kommunikativ planlegging og samfunnsutvikling, og avslutta i 2008 eit strategisk instituttprogram på dette feltet. Kompetansen i kommunikativ planlegging og samfunnsutvikling har lagt grunnlaget for å utvikle metodar og modellar for lokal klimaplanlegging og andre prosjekt innan lokal miljøleing, og ein har i 2008 hatt ei serie prosjekt på dette feltet
- Ei anna sentral fagleg tilnærming for Møreforskning Volda er forskning på organisering, samarbeid og brukarperspektiv i høve til offentleg teneste- og velferdsproduksjon. Avdelinga driv her forskning og evalueringar av ulike tenester, organisasjonar og tiltak. Møreforskning Volda har i 2008 gjennomført ei rekke ulike evalueringar og utviklingsprosjekt innan velferdsforskning, m.a. av ulike folkehelseiltak, og dette er eit satsingsområde framover for avdelinga .
- Møreforskning Marin har bygd opp kompetanse og auka kapasiteten til å drive FoU for den konvensjonelle fiskeindustrien, og har etablert ei rekke FoU-prosjekt retta mot produksjon

av saltfisk og klippfisk. Tilsvarande er det bygd opp ny kompetanse og auka kapasitet innan marin bioteknologi, m.a. for å auke FoU-innsatsen knytt til marin bioprospektering, produksjon av marine oljar og marine ingrediensar. Eit viktig gjennombrøt for dette er etablering av Omegaland, som er eit klyngesamarbeid mellom regionale bedrifter som driv raffinering av marine oljar, Høgskolen i Ålesund og Møreforsking. Omegalandprosjektet skal gå i tre år framover.

- Møreforsking Molde har i 2008 vidareført arbeidet med å utvikle kompetanse og nye programmeringsverktøy knytt til nasjonale transportmodellar. Desse modellane er utvikla gjennom FoU-samarbeid med Høgskolen i Molde.
- Møreforsking Molde har i lang tid bygd opp kompetanse og metodar for å gjere analysar av nasjonale og regionale næringsklynger, og i 2008 vart det gjort slike analysar av maritime næringar, petroleumsnæringa og møbelindustrien. Møreforsking har lang erfaring med og mykje data frå slike analyser, og er i ferd med å styrke samarbeidet med internasjonale forskingsmiljø for å vidareutvikle metodar og kunnskap om klynger og – utvikling av slike i ein internasjonal kontekst.
- Eit sentralt satsingsområde for Møreforsking Molde er samfunnsøkonomiske analyser av offentlege tiltak i eit nytte/kost-perspektiv. I 2008 ble eit nytt strategisk instituttprogram på dette område starta opp, og dette vil styrke kunnskapsgrunnlaget for å utvikle dette forskingsfeltet vidare.

2.3.1 Disponering av grunnbevilgningen

Møreforsking brukar grunnløyvinga til å gjennomføre grunnleggjande kunnskapsbygging i form av nettverksbygging/internasjonalisering, kompetanseutvikling og fagleg fornying av forskarstaben, kvalitetssikring av forskingsresultat, publisering og formidling i form av vitenskaplege artiklar og liknande, samt doktorgradsutdanning innanfor instituttet sine forskingsområde . Grunnløyvinga vert brukt til å finansiere forskartimar og tilhøyrande aktivitetar som gjev kunnskapsbygging (byggjer kunnskap). Grunnløyvinga vert fordelt mellom dei ulike avdelingane etter ein fastsett nøkkel. Tabellen nedanfor oppsummerar fordelinga på ulike aktivitetstypar, saman med nokre døme på aktivitetar grunnløyvinga vart brukt i dei ulike avdelingane i 2008.

Aktivitetstype	MF Volda	MF Marin	MF Molde	SUM
Nettverksbygging – deltaking på konferansar, fagsamlingar og nettverk med bedrifter/fagmiljø	3	55	147	205
Formidling – artikkelskriving, bidrag i fagpubl, kronikkar, presentasjonar på fagsamlingar	92	199	197	488
Eigenutvikling – fagleg fordjuping og oppdatering, Dr.gradsarbeid, artikkelstudiar og litteratursøk, metodekurs, statistikk-kurs, søknadar på frie FoU-programmer mv.	407	408	418	1 233
Fagleg rettleiing, kvalitetssikring og forskingsleiing	88	70	116	274
SUM	590	732	878	2 200

Møreforsking har sidan sommaren 2007 fått mange nye forskarar, og grunnløyvinga er viktig for å drive forskingsleiing, fagleg rettleiing og kvalitetssikring av forskingsresultat . Når Møreforsking rekrutterar yngre, nye forskarar (med dr. grad) eller nyutdanna master (ar) treng dei tid til eigenutvikling for å bygge seg opp fagleg og kvalifisera seg i metodebruk på fagfelta Møreforsking arbeidar med. Grunnløyvinga er viktig i høve til å bygge opp nye medarbeidarar, formidling av forskingsresultat og deltaking i ulike faglege fora. Dette gjeld for alle dei tre avdelingane.

Ved *Møreforsking Volda* vart dr.gradsarbeid for to medarbeidarar , samt artikkelskriving for to av seniorforskarane, prioritert i 2008. Av anna formidlingsarbeid vart det laga ein eigen internasjonal sluttrapport om GOFOR-prosjektet (et prosjekt i EU 6. rammeprogram), og ulike arrangement under Forskingsdagane i samarbeid med Høgskulen. Grunnløyvinga vart vidare brukt å bygge opp kompetanse knytt til forskning om velferd og levekår, som er eit satsingsområde for avdelinga.

Innanfor nettverksarbeid har forskarane i *Møreforsking Marin* delteke på konferansar, seminar og møteplassar knytt til forskning i fiskerinæringa for kontaktskaping, pleiing av nettverk og spreiding av informasjon. Dette har vore både nasjonalt og internasjonalt. Eit viktig bidrag for oppbygging av medarbeidarar har vore å nytte grunnløyving i finansiering av artikkelskriving og vitenskaplege publikasjonar i internasjonale tidsskrift, deltaking på kursverksemd (m.a. nasjonalt kurs i merkevarebygging, metodekurs mv.), eigenutvikling av medarbeidarar innanfor nye fagfelt (m.a. omega 3, marine oljar og nye målartar for fiske), delfinansiering av studietur innan foredling til Kina, deltaking på WEFTA-konferanse.

I *Møreforsking Molde* er delar av midlane brukt til å finansiere besøk til University of Cambridge (saman med representantar for Høgskulen i Molde). Gruppa møtte fleire forskarar og leiarar frå Institute for Manufacturing (IfM) som arbeider med utdanning, forskning og utvikling av samarbeid med industrien. Målet var å innleie samarbeid med IfM om forskning knytt til globalisering av verdikjedar og dr.gradsutdanning. Dette oppnådde vi, og vi vil søke å utvikle dette i samband med utvikling av eit logistikkcenter i Molde.

2.3.2 Høgdepunkt

Lokal klimaplanlegging

Møreforsking i Volda har vore sentral i eit samarbeidsprosjekt om lokal klimaplanlegging. Klimaplanprosjektet vart lagt opp som eit tverrfagleg utviklingsprosjekt i tett samarbeid med ni deltakarkommunar på Søre Sunnmøre. Prosjektet retta søkelyset mot lokale konsekvensar og utfordringar knytt til globale menneskeskapte klimaendringar. Prosjektet har hatt eit todelt siktemål retta mot metodeutvikling for kommunal klimaplanlegging og utvikling av eit tverrfagleg vidareutdanningstilbod i lokalt klima- og miljøplanarbeid. Arbeidet har vore organisert som eit samarbeid mellom Høgskulen i Volda, Møreforsking Volda, ENØK-senteret, Tussa Kraft og Volda og Ørsta Reinhaldsverk.

Med utgangspunkt i fire utvalde satsingsområde; stasjonær energibruk, transport og arealbruk, forbruk, avfall og avfallshandtering, har det vore lagt opp til opne planprosessar med vekt på deltaking, erfaringsutveksling og gjensidig læring. Målet er å utvikle lokale strategiar som er godt forankra hjå politikarar, kommunal administrasjon og innbyggjarar. Metodane som er utvikla for prosjektet, bygger på kunnskap frå fagområdet kommunikatív planlegging, som er eitt av hovudarbeidsområda både for Høgskulen i Volda og Møreforsking i Volda.

Fagmiljøet i Møreforsking har i over 20 år arbeidd med teori- og metodeutvikling innan kommunikatív planlegging og samfunnsutvikling. Prosjektet er eit døme på korleis denne generiske kunnskapen kan nyttast i høve til nye samfunnsmessige utfordringar – i dette høve å utvikle gode prosessar for lokal klimaplanlegging.

Undervisningshefte om fangstbehandling(fangsthandsaming?)

For å oppnå optimal kvalitet og betre pris på norsk fisk må fisken produserast på rett måte. Trass i at fiskeflåten har dei beste føresetnadene for rett behandling av fisken gjennom heile fangst- og produksjonsprosessen skjer det feil og dermed kvalitetsreduksjonar. Tap av kvalitet kan ikkje

rettast opp att seinare i verdikjeda. Målet med prosjektet har vore å bidra til auka kvalitet, betre lønnsemd og mindre reklamasjonar.

Møreforskning Marin har utarbeid eit undervisningshefte og fakta-ark som viser korleis ein skal ta vare på kvaliteten gjennom rett fangstbehandling. Materialet er utarbeid med faglig forankring i fagbøker, forskrifter, litteratur, informasjonshefte og praktiske røymsler frå næringa. Hefte er illustrert med unike bilde av korleis fisken skal produserast, korleis feil oppstår og konsekvensane for sluttproduktet. Undervisningsmaterialet vert brukt i kurs for fiskarar og som oppslagsverk om bord i fiskebåtane. Prosjektet er gjort i samarbeid med ei referansegruppe frå Sunnmøre og Romsdal Fiskesalslag, Sunnmøre og Romsdal Fiskarlag, Ålesund vidaregåande skule, fiskeflåte og eksportørar. Arbeidet har vore finansiert av FHF og Sunnmøre og Romsdal Fiskesalslag. Prosjektet er eit døme på korleis ein på ein praktisk måte kan samanstillе og formidle ny og oppdatert forskingsbasert kunnskap om god handsaming av råstoff til næringsaktørane.

Transportmodellar - eit viktig grunnlag for å vurdere effektar av samferdsletiltak

Nasjonalt Transportplan (NTP) 2010-2019 vart nyleg lagt fram. Dette dokumentet gir grunnlaget for utforming av transportsystema nasjonalt og regionalt. Som følgje av finanskrisa vil truleg investeringar og driftstiltak innan transportsektoren verte brukt for å stimulere til auka aktivitet i økonomien. Sjølv om rammene til slike tiltak skulle auke, vil det være viktig å velje dei riktige prosjekta. Dette gjeld ikkje minst fordi investeringane skal gje ei langsiktig avkastning ut over den økonomiske nedgangskonjunkturen som vi no er inne i. Dei tiltaka som veljast, bør bidra til at vi får ei betre samla utnytting av Noreg sine realressursar på lengre sikt. Det modellverktøyet som Møreforskning Molde AS har utvikla, gjev eit godt grunnlag for å gjere riktige val.

Eit nytt nasjonalt modellsystem for persontransport legg grunnlaget for å anslå verknader av tiltak i transportnettet. Arbeidet med modellen blei starta i 2002 og har vore finansiert gjennom NTP. Sterkt forenkla kan ein seie at det nye modellsystemet reknar ut kor mange reiser som vert gjort mellom ulike område i landet og korleis desse reisene gjerast. Det dreiar seg både om fordeling på ulike transportmiddel og reiseruter. Over tid skjer det endringar i reisemønsteret for personreiser grunna utvikling i busetting, samansetting av folketalet og økonomi, men og endringar i transportsystem og andre tilhøve. Dette gir to viktige bruksområde for modellen: trafikkprognosar og vurdering av konsekvensane av ulike samferdselspolitiske tiltak. Systemet ser på reiser med ulike transportmiddel og på ulike reisemønster, og gjer det enklare å sjå ulike prosjekt og tiltak i samheng. Det har vore ein sterk tendens til å vurdere eitt prosjekt eller tiltak isolert, mens effektar og lønnsemd for eitt prosjekt i realiteten kjem an på kva andre prosjekt som vert realiserte. Ei av styrkane i modellsystemet ligg nett her.

Modellen vert brukt til å kvalitetssikre samfunnsøkonomiske analyser av store offentlege investeringsprosjekt innan samferdsel (KS i regi av Finansdepartementet). Så langt har prosjekta Rogfast (kryssing av Boknafjorden), Hardangerbrua, Vossapakken og E-18 Langangen-Grimstad vorte kvalitetssikra av Møreforskning Molde AS. I tillegg har modellsystemet vore brukt i einskilde analysar både av investeringar og driftstiltak. Døme på slike analyser er konsekvensar av gratis riksvegferjer i Noreg, nytt dobbeltspor Oslo-Ski, effektar av rassikringstiltak, effektar av endra maksimalpris på regionale flyruter, samt analysar av veginvesteringar som Kvivsvegen og kryssing av Romsdalsfjorden. I tillegg er det utvikla nye metodar for å anslå effektar av tiltak innan kollektivtransport, som er publisert internasjonalt. Prosjektet er eit døme på korleis ein gjennom empirisk forskning over lang tid kan utvikle gode modellar til støtte for prioritering av offentlege investeringar i transportsektoren.

2.4 Nordlandsforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,6	5	Årsverk totalt	31
SIP	3,0	9	herav kvinner	21
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	28
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	10,0	31	herav kvinner	18
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	17
Offentlig forvaltning	16,2	50	herav kvinner	9
Næringsliv	0,2	1	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,61
Utlandet	0,9	3		
Annet	0,6	2		
Sum totale driftsinntekter	32,5	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	32,2		Antall artikler i periodika og serier	2
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,3	1 %	Antall artikler i antologier	8
Årsresultat	0,8		Antall monografier	1
Egenkapital (% av totalkapitalen)	11,0	40 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,37

<http://www.nordlandsforskning.no/>

Nordlandsforskning er en privat, selveiende stiftelse opprettet av Nordland fylkeskommune i 1979. Instituttet har som formål å drive forskning, formidling, utvikling og nyskaping i aktivt samarbeid med private og offentlige virksomheter og andre forsknings- og utdanningsmiljøer.

Nordlandsforskning har en nasjonal forskningsprofil med regional forankring og utfører forsknings- og utviklingsarbeid på oppdrag fra Norges forskningsråd, nasjonale og regionale myndigheter, EU og privat næringsliv. De viktigste forskningsområdene er:

- *Entreprenørskap, innovasjon og strategi*, herunder bedriftsetablering, innovasjon i bedrifter og innovasjonssystemer, blant annet i ressursbaserte næringer, opplevelsesnæringer og tjenestesektoren, samt næringsrettede virkemidler og nærings- og distriktpolitikk.
- *Regional utvikling*, herunder offentlig og privat tjenestetilbud, næringsliv, kultur og lokal politikk, demokrati og organisering, relasjonen sentrum - periferi og utviklingen i småsamfunn.
- *Ressursforvaltning, miljø og klima*, herunder forvaltning av naturressurser på land og i kystsonen, miljøforvaltning, medvirkningsprosesser i forvaltningsplanarbeid, samt sårbarhet og tilpasningsevne som følge av klimaendringer.
- *Marginaliseringsprosesser i velferdssamfunnet*, herunder psykisk og fysisk funksjonshemmedes livssituasjon og forholdet til offentlige tiltak, barn og unges oppvekstvilkår, arbeid og utdanning for personer under kriminalomsorg, og andre sårbare gruppers levekår.
- *Skole og utdanning*, herunder gjennomføring av utdanningsreformer, implementering av nye læreplaner, tilpasset opplæring, elevmedvirkning og entreprenørskap i utdanningen.

Nordlandsforskning har en forskerstab med høy kompetanse innen samfunnsvitenskapelige og økonomiske fagområder. Et flertall av forskerne har doktorgrad. I tillegg er ni forskere i doktorgradsløp. I 2008 disputerte tre av instituttets forskere for doktorgraden. Instituttet driver

forskning i hele spekteret fra grunnforskning til anvendt utviklingsarbeid, og bestreber seg på å gjennomføre prosjekter langs hele spekteret innenfor alle hovedområdene. Instituttet har relativt høy andel av prosjekter finansiert av Forskningsrådet og andre kilder som finansierer forskningsaktivitet med høye krav til vitenskapelig kvalitet. Gjennom tre strategiske instituttprogram på områder som rettsliggjøring for sårbare grupper i velferdsstaten, strategisk entreprenørskap og entreprenørskap i landbruket har fokus vært rettet mot kompetanseheving, vitenskapelig publisering og internasjonale nettverk.

Forskningsbaserte evalueringer er også en viktig del av instituttets aktivitet. Nordlandsforskning har blant annet ansvaret for to større prosjekter i evalueringen av Kunnskapsløftet, evalueringen av forsøket med Høgskole- og universitetssosialkontor, evalueringen av virkningene av restorative justice, følgeevalueringen av verdiskapingsprogrammet for kulturminner, samt for en rekke evalueringer av næringspolitiske virkemidler i regi av Innovasjon Norge, SIVA og andre.

Nordlandsforskning arbeider også aktivt i forhold til brukernær forskning og forskningsformidling. Instituttet har gått inn som en aktiv aktør i forhold til VRI Nordland der instituttet har ansvar for forskerprosjektet og er involvert i delprosjekt opplevelsesbasert reiseliv. Innen reiselivs- og opplevelsesnæringer har instituttet etablert et godt samarbeid med næringsklyngene, blant annet gjennom Arena Innovative opplevelser og det nordiske prosjektet Explore. Samarbeidet med Nordnorsk landbruksråd om utvikling og gjennomføring av næringsrelevante forskningsprosjekter har ført til stor forskningsaktivitet knyttet til landbruk, mat og naturbaserte næringer. Instituttet arbeidet også nært opp til kunnskapsbrukere med følgeforsknings-/aksjonsforskningsmetodikk på skole-, oppvekst- og velferdsområdet. Blant annet er instituttet koordinator for prosjektet "Det nye barnevernet" som er et nasjonalt samarbeidsprosjekt mellom forskning, utdanning og praksisfelt på barnevernsområdet. Instituttet deltar i flere brukernettsverk på ulike områder, og bidrar med en rekke populærvitenskapelige foredrag.

2.4.1 Disponering av grunnbevilgningen

Nordlandsforskning mottok for 2008 tilsagn om kr 1 800 000 i grunnbevilgning. Av dette ble kr 1 560 246 benyttet i 2008, mens det resterende ble overført til bruk i 2009. Tabellen nedenfor viser fordelingen på formål av grunnbevilgningen benyttet i 2008.

Formål	1000 kr	Prosent
Egeninitiert forskning og oppbygging av kompetanse	463	30
Nettverk, kompetanseutvikling, publisering, formidling	723	46
Kvalitetssikring	373	24
Sum	1 560	100

Strategiske instituttprogrammer

Nordlandsforskning har i 2008 hatt tre strategiske instituttprogrammer:

- Strategisk entreprenørskap – nyskappingsprosesser i regionalt næringsliv. 2005-2007, videreføring 2008-2009. Basisbevilgning for samfunnsvitenskapelige institutter.
- Rettsliggjøringens tvetydighet – om betydningen av økende rettsliggjøring for sårbare grupper. 2006-2008. Basisbevilgning for samfunnsvitenskapelige institutter.
- Farm entrepreneurship – the potential and challenges of farm-based new venturing. 2005-2010 er et felles instituttprogram mellom Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Nordlandsforskning og er bevilget fra arenaen for landbruksinstituttene.

Disse programmene finansierer også aktiviteter knyttet til egeninitiert forskning, kompetanseutvikling, nettverksbygging og publisering. Bruken av grunnbevilgning må derfor ses i sammenheng med disse.

Egeninitiert forskning og oppbygging av egen kompetanse

Deler av grunnbevilgningen benyttes til egeninitiert forskning. Denne er i hovedsak knyttet til medfinansiering av doktorgradsarbeid. Noe midler har også blitt benyttet til videre kvalifisering av forskere med doktorgrad. Dette må ses i sammenheng med at Nordlandsforskning i 2008 også hadde tre strategiske instituttprogrammer som blant annet ble benyttet til en doktorgradsstipendiat, et post doc prosjekt, samt til artikkelskriving og publisering for videre kvalifisering av forskere med doktorgrad. Instituttet hadde i 2008 dessuten ytterligere fire doktorgradsstipendiater finansiert av ordinære Forskningsrådsprosjekter. Som et resultat av satsingen på doktorgradsutdanning for instituttets forskere, har tre forskere disputert i 2008. I tillegg leverte en forsker inn sin avhandling til vurdering og disputerte i 2009.

Nettverk, kompetanseutvikling, publisering og formidling

En stor andel av grunnbevilgningen benyttes til nettverksbygging, kompetanseutvikling, publisering og formidling. Midlene benyttes til deltakelse på vitenskapelige konferanser med presentasjon av forsknings-paper samt til deltakelse i nasjonale og internasjonale forskernettverk. I 2008 presenterte instituttets forskere til sammen 28 papers på vitenskapelige konferanser. Arbeidet med å utvikle nettverk i Nordvest-Russland, samt videreutvikling av etablerte samarbeidsforhold med utenlandske universiteter og forskernettverk, er videreført i 2008. Det benyttes også midler til deltakelse i nasjonale brukernettverk og til bygging av nettverk i forbindelse med utvikling av nye strategiske satsingsområder.

Kvalitetssikring

En del av grunnbevilgningen er benyttet for å sikre forskningsfaglig kvalitet. Hovedsakelig omfatter dette frikjøp av forskningsledere til kvalitetssikring av forskningen og for å styrke den faglige koordineringen og utviklingen ved instituttet. Instituttets arbeid med forskningsfaglig kvalitetssikring skjer også ved at instituttet har knyttet til seg internasjonale seniorforskere i bistilling (professor II) som bidrar med veiledning, artikkelskrivingsseminarer og kommentering av utkast på skriftlige arbeider. Instituttet hadde i 2008 tilknyttet fire utenlandske professor II i stillingsstørrelser fra 7,5 til 20 %, fra Sverige, Storbritannia og USA.

2.4.2 Høydepunkter

Det nye barnevernet

Nordlandsforskning leder det nasjonale samarbeidsprosjektet "Det nye barnevernet", som er et samarbeid med Universitetet i Stavanger, Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Sør-Trøndelag og medvirkende kommuner. Prosjektet er finansiert av de deltakende instanser og Barne- og familiedirektoratet og gjennomføres fra 2007 til 2012. Den første fasen er en survey til 700 foreldre som har barn i barnevernet. Surveyen kartlegger veien inn i barnevernet, presenterte behov, barnets situasjon og bakgrunn, familiens bakgrunn og situasjon, levekår og foreldrenes holdninger og vurdering av barneverntjenesten. Den andre fasen starter i 2009 og vil følge barna og foreldre over tid og se på hva som synes å være gode grep, men også identifisere forhold som kan ha negativ betydning. Tredje fase har fokus på utvikling av nye arbeidsmetoder. Prosjektet er opptatt av å skape grunnlag for et gjensidig forpliktende samarbeid, for å oppnå en tettere tilknytning mellom utdanning, forskning og praksis. Dette innebærer et likeverdig samarbeidsforhold mellom utdanningsinstitusjonene, relevante samarbeidspartnere i regionen og brukere av velferdstjenester. En har tatt utgangspunkt i problemstillinger som er aktuelle for praksis, og har etablert en deltakerorientert samarbeidsprosess hvor en kan analysere og reflektere over behov og verdier i praksisfeltet som utgangspunkt for forskningsaktiviteter. Dette vil kunne bidra til utvikling av en bedre praksis for å møte de behov brukerne av tjenestene har.

Samfunnsentreprenørskap, human og sosial kapital

Nordlandsforskning har gjennomført flere prosjekter der samfunnsentreprenørskap står sentralt. Samfunnsentreprenørskap, også kalt sosialt entreprenørskap, er et voksende forskningsfelt innenfor entreprenørskapsforskningen. Det kan defineres som nyskapende aktivitet som gir sosial verdi og som kan utføres og dermed observeres både i offentlig virksomhet, privat næringsliv og i frivillig sektor. Forskningsrådsprosjektet "Innovative bygdemiljøer" som ble avsluttet i 2008, satte fokus på samfunnsentreprenørens rolle for lokalsamfunnsutvikling i åtte bygdekommuner i Finnmark, Troms, Nordland og Hedmark. Ildsjelens rolle, innovative prosesser på bygdenivå, kommunen som utviklingsaktør, interaksjon mellom privat, offentlig og frivillig sektor var blant temaene som ble berørt. Prosjektet var et samarbeid med Nordnorsk landbruksråd, og ble avsluttet med en konferanse "Innovative bygdemiljø – hvordan skape liv i bygda?". I prosjektet "community entrepreneurship" så en på hvordan en liten utkantkommune agerte som samfunnsentreprenør når kommunen ønsket og trengte næringsutvikling. Kommunen identifiserte fem forretningsområder som skulle kunne være mulige å utvikle fordi en hadde visse naturgitte ressurser. Deretter satte de inn ulike tiltak for de ulike forretningsområdene, slik som kurs, møteplasser, oppfølging. Det viste seg at der hvor kommunen gjennom en proaktiv bedriftsutviklingsstrategi lyktes med å utvikle human og sosial kapital hos potensielle gründere, resulterte dette i flere bedriftsetableringer.

Ressursforvaltning, miljø og klima

De siste årene har Nordlandsforskning satset på å bygge opp kompetanse og prosjektportefølje på området ressursforvaltning, miljø og klima. Dette har resultert i flere større prosjekter på feltet, inkludert to stipendiatstillinger. I *Probus* (Protected areas as resources for coastal and rural business development) utvikles kunnskap om kommersiell aktivitet i verna områder, om forhold som har betydning for utvikling av slik aktivitet, og om arealkonflikter knyttet til aktiviteten. I søsterprosjektet *Naproid* utvides aktiviteten mot Nordvest-Russland med formål å studere norsk og russisk arealvern og hvordan lokalsamfunn er i stand til å medvirke i planprosesser og dra nytte av verneområdene. I prosjektet *Implementing environmental policy – analyzing the governance of use and protection* er formålet å øke kunnskapen om ulike faktorer som former miljøpolitikken på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, med særlig fokus på "Fjellteksten" og "kyststrategien". Nylig mottok instituttet også støtte til prosjektet *Climate Change Vulnerability and Adaptive Capacity in the Agricultural Sector in Northern Norway* som retter fokus mot nordnorsk landbruks sårbarhet og tilpasningsevne i forhold til klimaendringer. Instituttet deltar også aktivt i brukernær aktivitet på feltet og er blant annet medlem i klimanettverk Nordland.

2.5 Norut Alta

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,0	9	Årsverk totalt	12
SIP	1,0	9	herav kvinner	6
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	11
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	1,7	15	herav kvinner	5
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	3
Offentlig forvaltning	4,0	34	herav kvinner	2
Næringsliv	2,9	25	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,28
Utlandet	0,0	0		
Annet	1,0	9		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>11,6</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	11,7		Antall artikler i periodika og serier	11
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-0,2	-1 %	Antall artikler i antologier	1
Årsresultat	-0,1		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)			Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,81

<http://www.finnmark.norut.no/>

Det er i tidlegare årsrapportar gjort greie for utviklinga ved instituttet etter samanslåinga av Norut Finnmark og NIBR Nord-Noreg si Nord-Noreg avdeling 1.1.2003, med utvikling av strategiske program etc. Integrasjonen vart avslutta 1. oktober 2007 då instituttet flytta inn i den nye Kunnskapsparken Nord i Alta. Frå same tidspunkt endra instituttet namn til Norut Alta – Áлта as. Namneskiftet hadde også si årsak i endringane i Norut Gruppen knytt til sal av Fiskeriforskning til NOFIMA og fusjonering av verksemda i Tromsø. Norut har dermed i dag tre forskingsselskap i hhv. Narvik, Tromsø og Alta i tillegg til innovasjonsselskapet Norinnova. I 2008 har Norut selskapa jobba ut nye strategiske program med sikte på at konsernet slik det er i dag og sine selskap utviklar seg til Nordområdeinstituttet.

I 2008 har dei viktigaste hovudfokus og hovudaktivitetar vore:

- Arbeid faglege og organisatorisk plattform i konsern og institutt. Alle selskapa samt konsernet har utvikla nye strategiske program. Alle programma skal ha felles mål om å utvikla Norut til Nordområdeinstituttet.
- Den "tradisjonelle" aktiviteten spesifikt retta marin biologisk forskning mot oppdrettsnæringa er no heilt borte i Norut, og i 2008 er Norut Alta også ferdig med dei store økonomiske tapa ein har hatt på denne verksemda.. Næringsfokuset er "overtatt" av ei meir generell næringsretting relatert særleg til VRI og for så vidt også til oljeindustrien og også energisektoren. VRI-Finnmark har avla eit godt samarbeid mellom sentrale aktørar i regionen som har gitt eit løft til perspektiv og samarbeid om forskningsbasert næringsutvikling og innovasjon.
- Instituttet brukar mye tid på å utvikla samarbeidskonstellasjonar. Både i høve til faglege siktemål og i høve til meir forskingspolitiske saker som endringar i basisløysingssystemet. Samarbeidet med Universitetet i Tromsø er blitt viktig, det same

er samarbeidet med samfunnsforskarane ved Norut. Det ser også ut til at ein får utvikla og konkretisert samarbeidet med IRIS og Stavangermiljøet. Der det ikkje skjer noe framsteg er i høve til avklaringar lokalt/regionalt. Det er sterkt behov for avklaring av tilhøvet mellom Høgskolen i Finnmark og Norut Alta - Áltá som randsoneinstitutt. Barentsinstituttet si regionale rolle og posisjon er også uklar. Alle regionale institutt brukar mye tid og merksemd på dette, men ting tar veldig lang tid – og ikkje alltid går det den rette vegen. I slutten av 2008 og 2009 er institusjonane sin respons på ”forskingssløft i Nord” initiativet ei ramme rundt desse prosessane. Inntrykket til no er at forskingsløftinitiativet frå NFR ikkje har gitt dei avklaringane vi burde hatt om dei nordnorske institutta sin posisjon i nord. Førebels er vel posisjonane like mye forsterka som avklara og forenkla.

2.5.1 Disponering av grunnbevilgningen

Bruken av grunnbevilgningen for 2008 er tett koplet til realiseringen av instituttets strategiske handlingsprogram 2003-2008. Den viktigste målsetningen for dette programmet var å øke instituttets kompetanse, primært gjennom å øke antallet forskere med dr. grad og dermed innslaget av seniorforskere. Ca 20 prosent av grunnbevilgningen ble brukt til støtte til ferdiggjøring og disputasforberedelser til tre forskere som alle disputerte i 2008. 10 prosent av grunnbevilgningen ble brukt til ferdiggjøring av vitenskaplige artikler. Det er bidrag til en publisert slik artikkel pr forskerårsverk. Det ble også brukt midler til kurs og konferansedeltakelse.

Videre ble det brukt midler fra grunnbevilgningen (ca 20 prosent) til øke samhandlingen og samarbeidet på regionalforskningssiden innen Norut. Dette er også et prioritert felt, og det ble bidratt i arrangering av ett felles fagseminar.

Det ble brukt midler til formidling. Instituttet realiserte i 2008 et mål om å få i gang et nyhetsbrev med fire utgivelser hvert år. Grunnbevilgningen bidro til etablering og drift av dette.

Både intern samhandling og formidling var prioriterte deler av det strategiske program.

2.5.2 Høgdepunkt

Tre forskarar har disputert i 2008

Det har aldri tidlegare skjedd at noen forskarar har disputert medan dei har vore i jobb ved instituttet. I 2008 disputerte tre, og alle er i dag seniorforskarar og i nøkkelfunksjonar ved instituttet. Å få opp nivået på denne måten var eit nøkkelpunkt i det strategiske programmet som gjekk ut i 2008. Det har instituttet lykkast med. Og det ventas vel ein til i 2009 og eit par i 2010.

Regional posisjon er stadfesta og styrka

Dette har skjedd gjennom VRI-Finnmark, gjennom leveransar i mange år av relevante analysar, stabilitet i regionen og sjølvsagt også gode leveransar. I 2008 har instituttet etablert eit fast nyheitsbrev som kun har eit fokus på instituttets regionale leveransar og gjeremål. I det nye strategiske programmet planlegg ein å etablere kontor i Kirkenes (forhåpentlegvis saman med Barentsinstituttet), samt vidareutvikla og truleg spesialisera kontoret i Hammerfest i retning teknologi/innovasjonsstudiar. I 2009 har instituttet dessutan vore sterkt inne i ein foresightprosess knytt til ein revisjon av det regionale utviklingsprogrammet i Finnmark.

Ei markert styrking av instituttets rolle og posisjon i samfunnsretta petroleumsforskning i nord

Dette punktet er framheva dei tre siste åra, og instituttet har styrka seg ytterlegare på dette feltet i år. I 2008 var oljeselskapa direkteoppdragsgjevarar for 20 prosent av omsetninga. I tillegg har ein arbeidd mye med liknande tema for offentlege styresmakter. Instituttet har hatt oppdrag for Statoil Hydro, ENI og North Energy og blir stadig kontakta av aktørar i sektoren.

2.6 Norut Tromsø

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,5	7	Årsverk totalt	23
SIP	0,6	3	herav kvinner	13
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	19
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	7,1	37	herav kvinner	10
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	11
Offentlig forvaltning	4,7	24	herav kvinner	7
Næringsliv	3,6	18	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,59
Utlandet	0,0	0		
Annet	1,9	10		
Sum totale driftsinntekter	19,4	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	22,7		Antall artikler i periodika og serier	3
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-3,2	-17 %	Antall artikler i antologier	4
Årsresultat	-4,2		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)			Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,25

<http://www.itek.norut.no/>

Norut er et nasjonalt forskningskonsern med ståsted i Nord-Norge. Norut har, med visjonen *Vi forsker for bærekraftig vekst i nord*, et særlig fokus på nordområdene. Norut Tromsø er et forskningsinstitutt med virksomhet innen teknologi og samfunnsvitenskap. Selskapets fulle navn er Northern Research Institute Tromsø AS. Norut Tromsø har spisskompetanse innenfor følgende felt:

Bioteknologi

Denne virksomheten er under oppbygging, og har vært instituttets viktigste satsingsfelt i 2008. Det satses på industriell og medisinsk bioteknologi. Oppbygging av infrastruktur som skal brukes både til egen forskning og innovasjon og av eksterne næringsaktører inngår i satsingen.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Kjernekompetansen er innen nettsentrisk databehandling, hovedsakelig anvendt innenfor

- Distribuerte og selvkonfigurerende datalagringsystemer
- Peer-to-peer teknologi og digital mediadistribusjon
- Robust og sømløse datakommunikasjonstjenester
- Åpne internettbaserte geo-spatiale informasjonssystemer
- Personlige helsesystemer
- Seriøs spillteknologi og e-læring

Jordobservasjon

Kjernekompetansen er knyttet til signalanalyse og bildebehandling, hovedsaklig relatert til:

- Deteksjon av vind og bølger over havområder
- Snø- og iskartlegging
- Vegetasjonskartlegging
- Miljø- og ressurskartlegging
- Klima- og tidsstudier
- Instituttet har også en omfattende aktivitet på bruk av ubemannede fly til fjernmåling.

Samfunn

Kjernekompetansen er knyttet til følgende forskningsfelt:

- Planlegging, forvaltning og styring
- Næring og innovasjon
- Nordområdene
- Teknologi og samfunn

2.6.1 Disponering av grunnbevilgningen

I tråd med søknaden om grunnbevilgning for 2008 har midlene gått til:

Egeninitiert forskning innenfor våre kjerneaktiviteter	667 000
Nettverksbygging og kompetanseutvikling	331 000
Publiseringsstøtte	152 000
Oppbygging egen kompetanse gjennom finansiering av doktorgradsløp	575 000

To av forskerne som har blitt fått støtte til å fullføre sine doktorgradsløp disputert i 2008. Midler har tematisk ellers bl.a. blitt brukt til videre internasjonal satsing på nordområdene, og til faglig oppbygging og tiltak på felter relevant for integrering mellom samfunnsfag og teknologi hos Norut Tromsø.

2.6.2 Høydepunkter

Fildeling

Den aktuelle debatten rundt fildeling fokuserer særlig på implikasjonene for de kreative industriene, som for eksempel negative effekter for film- og musikk salg. Det er et enormt potensiale i fildeling i forhold til kulturspredning, og aktiv deltakelse i kulturliv og demokrati. Fildelingsteknologi har potensiale for både kommersiell bruk, ikke-kommersiell bruk samt for små innholdsleverandører som sliter med å nå et marked. Norut deltar i et stort EU-prosjekt innenfor dette området, med seriøse aktører som BBC, European Broadcast Union (EBU) og Pioneer, men er også involvert i prosjekter med små, kreative og lokale bedrifter, blant andre filminteressert ungdom på Ungdomshuset Tvibit.

Verdens første snøsatellitt

Snøsatellitten CoReH2O kjemper om å bli neste satellitt ut fra European Space Agency. Norut Tromsø har vært med på å designe satellitten. På grunn av de globale klimaendringene har det vitenskapelige samfunn et stort behov for nøyaktige målinger av jordens snø- og ismengder. Målingene som gjøres ved meteorologiske målestasjoner og ved glasiologiske undersøkelser av isbreer gir ikke tilstrekkelig informasjon til å utvikle så gode klimamodeller som en ønsker. Satellittmålinger av snø og is kan gi informasjonen som trengs. Hittil har ingen satellitter vært

lagd spesielt til dette formålet, men dette behovet vil bli dekt av CoReH2O-satellitten dersom den blir skutt opp. Av 20 forslag som ble levert ESA i 2005 gjenstår det nå tre, blant dem CoReH2O. Det neste trinnet i konkurransen blir en dyptpløyende spesifikasjonsfase der alle deler av satellitten skal detaljbestemmes. Den satellitten som blir kåret til den neste Explorer Mission, skal skytes opp i 2016. Noruts bidrag til CoReH2O vil delvis være på metodene for å finne snømengden. I tillegg ønsker Norut å utstyre sine ubemannede fly (UAV) med en tilsvarende radar som den som skal brukes på satellitten. På denne måten kan en få testet ut måle metodene på en rimelig måte før utstyret sendes opp i en dyr satellitt.

Kystsonen: Verdiskaping og forvaltning

Den norske kystsonen forvaltes både med hensyn til verdiskaping og andre interesser. I NFR-prosjektet *Verdiskaping fisketurisme* kartlegges de økonomiske ringvirkningene av fisketurisme langs norskekysten. Norut Tromsø er også deltaker i det nye store tverrfaglige NFR-prosjektet *In the twilight zone, the coast between science, plan and market*. Formålet er å utvikle en dynamisk [best practices-modell](#) for planlegging og forvaltning, støttesystemer og verktøy for en bærekraftig og fornuftig bruk av kystområdene i Norge for alle relevante interessenter. I 2008 ble det avlagt 2 doktorgrader innenfor kystsoneforvaltning ved Norut Tromsø, med studier av marine verneplanprosesser og økonomisk analyse av bruker-interaksjoner i kystsonen.

2.7 Telemarksforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,3	6	Årsverk totalt	22
SIP	0,9	5	herav kvinner	9
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,3	1	Årsverk forskere totalt	19
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	1,4	7	herav kvinner	8
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	5
Offentlig forvaltning	13,6	68	herav kvinner	3
Næringsliv	1,1	6	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,27
Utlandet	0,2	1		
Annet	1,2	6		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>20,1</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	19,4		Antall artikler i periodika og serier	5
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,7	4 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	0,7		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	7,1	41 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,48

<http://www.telemarksforskning.no/start/main.asp>

Instituttet har fra 1. november 2008 besluttet å profilere seg utad som ”Telemarksforskning” (mens stiftelsen formelt fortsatt heter ”Telemarksforskning-Bø”). Dette er gjort i forståelse med FOKUS-kollega Telemarksforskning-Notodden som fortsetter å bruke dette navnet.

I 2007 vedtok styret en ny strategiplan. Denne angir følgende hovedformål for virksomheten: ”Telemarksforskning skal være et nasjonalt forskningsinstitutt med regional forankring og internasjonal relevans”

Forskningsfelt og større prosjekter det har blitt arbeidet med i 2008

Kulturforskning

- Kunstnerundersøkelsen – kunstneres arbeids og inntektsforhold (Kultur- og kirke-dep.)
- Analyser av etterspørsel etter lån fra svenske folkebibliotek (Sveriges Kulturråd)
- Evaluering av bokavtalen (Kultur- og kirke-dep.)
- Ringvirkninger og effekter av teaterturne med ”Sinna mann” (Egal teater)
- Evaluering av den kulturelle skolesekken i videregående skole (Kultur- og kirke-dep.)
- Strategisk høgskoleprogram – Kulturelt entreprenørskap (NFR)
- Strategisk instituttprogram – Det nye kulturarbeidslivet (NFR)
- Strategisk instituttprogram – Kunstneres levekår i det nye kulturarbeidslivet (NFR)

Kommunalforskning

- Eierskap - politisk styring av selskaper og samarbeid i kommunene (KS)
- Kontroll med bruk av skjønnsmidler til barnehager (KD)
- Kartlegging av kostnadsforskjeller i barnehagesektoren (KD)
- Barnehageberegninger for kommuner (diverse)
- Kommunale regnskapsstandarder (Foreningen for god kommunal regnskapsskikk)
- Rammeavtaler om kommunaløkonomisk dokumentasjon med 50 kommuner (diverse)
- Evaluering av revisjon Midt-Norge (Revisjon Midt-Norge)
- Svart økonomi og HMS i bygge- og anleggsnæringen i Grenland (Grenland bygningsarbeiderforbund, NHO, Fylkesskattekontoret i Telemark)

Helse- og velferdsforskning

- Evaluering av nettverkssamarbeid i Røde Kors (SHdir)
- Evaluering av det arbeidsmedisinske tilbudet (Arbeids- og inkluderingsdep.)
- Evaluering av tiltak i skjermede virksomheter (Arbeids- og inkluderingsdep.)
- Bekjempelse av barnefattigdom i Horten (NAV og Familiehuset)
- Evaluering av SOLA og PIA (Telemark idrettskrets)

Regional utvikling

- ”NM i næringsliv” – en rangering av norske kommuners næringsliv (NHO)
- ”Attraktivitetsbarometeret” – topp og bunn i regionenes attraksjonskraft (NHO)
- Kulturmagneten Seljord (Seljord kommune)
- Evaluering av fylkesplan for Telemark (Telemark fylkeskommune)
- VRI – Kultur som attraksjonskraft (NFR/Telemark fylkeskom.)
- VRI – Benchmarking av attraktivitet og næringsutvikling (NFR/Telemark fylkeskom.)

Natur- og kulturbasert nyskaping

- Telemarsskanalen natur- og kulturpark (Telemark fylkeskommune)
- Evaluering av regionale miljøprogram (Statens landbruksforvaltning/Bygdeforskning)
- Forskningsbasert kompetansemegling (NFR)
- Evaluering av spesielle miljøtiltak i jordbruket – SMIL (Statens landbruksforvaltning)
- Følgeevaluering av Verdiskapingsprogrammet for kulturminner (NFR/Riksantikv.)
- Fra utgått landbrukspolitikk til innovativ landskapspolitikk (AREAL-prog. NFR)
- VRI – FoU-basert innovasjon i opplevelsesnæringene (NFR/Telemark fylkeskom.)
- VRI – Telemark: Strategiar for auka attraksjonskraft (NFR/Telemark fylkeskom.)

2.7.1 Disponering av grunnbevilgningen

For 2008 mottok Telemarksforskning kr 1,2 mill i grunnbevilgning. Ca 45 prosent av midlene er brukt til publisering og formidling i tidsskrifter, på konferanser og i media. Ca 30 prosent er brukt til nettverksbygging, kompetanseutvikling og faglig fornyelse av forskerstaben. Ca 25 prosent er brukt til faglig kvalitetssikring, faglig ledelse og fagstrategisk arbeid innen instituttets 5 satsingsområder.

2.7.2 Høydepunkter

Telemarksforskning scorer høyt på vitenskaplig publisering

Et viktig kvalitetskriterium for et forskingsmiljø er hvorvidt det når fram med sine arbeider i tidsskrifter og på forlag som har ordninger med fagfellelvurdering. Telemarksforskning har tidligere ikke hatt klare strategier for publiseringsovergang, men i gjeldende strategiplan har instituttet satt opp en forsiktig målsetning om å publisere 4 artikler i året (4 publiseringspoeng). Måltrettet bruk av knappe grunnbevilgninger og faglig dyktige forskere, har gjort at man de siste årene har overoppfylt denne målsetningen. I 2007 oppnådde instituttet en score på 16,5 publiseringspoeng etter at instituttets forskere bidro til 3 monografier, 4 artikler (hvorav 2 i nivå-2-tidsskrifter) og et antologibidrag. Denne scoren bringer Telemarksforskning i tet blant de 12 regionale instituttene og også på nivå med større institutter med langt høyere basisfinansiering. I 2008 oppnås en score på drøye 9 publiseringspoeng etter 6 publiserte artikler (hvorav hele 3 er i nivå-2-tidsskrift). Det legges til rette for at den gode trenden kan fortsette; ved hjelp av basisbevilgningen er det satt i gang arbeid med 10-12 artikkelbidrag i 2009. Nå får tiden vise om alle disse blir antatt for publisering, men mulighetene synes gode for minst å oppfylle publiseringsmålsetningen også i 2009.

Kunstnerkårsundersøkelsen

Telemarksforskning har på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet undersøkt kunstnerne aktivitet, arbeids- og inntektsforhold med utgangspunkt i data fra 2006. En har sammenlignet disse med en tilsvarende undersøkelse i 1993. Både de siste endringstendensene, og de rådende strukturene og endringstendensene på de kunstneriske arbeidsmarkedene for øvrig, tyder på at generelle sosiale prosesser samt utviklingstrekk på kunstmarkedene har større betydning for kunstnerne inntektsutvikling enn den spesifikke kulturpolitikken. Da rapporten kom ut i juni 2008, la den grunnlag for en offentlig debatt med mange innspill fra interesseorganisasjoner og andre aktører innen kunstfeltet. Selv om det også har vært noen kritiske merknader, mener man å kunne registrere at de fleste anerkjenner rapporten som et faglig solid bidrag som vil ha stor betydning både for utforming av fremtidens kunstnerpolitikk så vel som for videre forskning på dette feltet.

Attraktivitetsforskning

På oppdrag for NHO har Telemarksforskning for andre år utarbeidet Attraktivitetsbarometeret som rangerer norske regioners og kommuners attraktivitet – i denne sammenhengen definert som et områdes evne til å trekke til seg nye innbyggere ut over den tilflytting som kommer som følge av utviklingen i arbeidsmarkedet i det samme området. Sammen med et annet analyseprodukt som er utviklet ved Telemarksforskning, nemlig ”Nærings-NM”, har Attraktivitetsbarometeret fått mye oppmerksomhet som et verktøy til å forstå hva som påvirker regional utvikling. VRI-Telemark har også ”attraksjonskraft” som ett av to satsingsområder, og her spiller Telemarksforskning en sentral rolle både i utviklingsprosjekter og i et større forskningsprosjekt som skal studere hva det er som gjør noen kommuner/regioner mer attraktive for tilflytting enn andre. Tanken er at man skal komme fram til resultater som kan brukes direkte inn i regionalpolitikk og -utvikling.

2.8 Telemarksforskning-Notodden

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,6	11	Årsverk totalt	6
SIP	0,3	5	herav kvinner	5
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	6
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	0,0	0	herav kvinner	4
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	2
Offentlig forvaltning	4,6	84	herav kvinner	2
Næringsliv	0,0	0	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,36
Utlandet	0,0	0		
Annet	0,0	0		
Sum totale driftsinntekter	5,4	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	5,4		Antall artikler i periodika og serier	0
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,0	0 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	0,1		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	3,6	57 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,00

<http://www.tfn.no/>

Telemarksforskning-Notodden (TFN) har som hovedformål å drive forskning og utviklingsarbeid samt gi sakkyndig bistand med sikte på å styrke kvaliteten i barnehage, skole og annen pedagogisk virksomhet. I den grad forholdene ligger til rette for det, skal oppgavene utføres i samarbeid med personale ved Høgskolen i Telemark eller med andre som arbeider i utdanningssektoren i Telemark. Oppdragsgivere er i hovedsak offentlige institusjoner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I tillegg har stiftelsen en del oppdrag knyttet til opplæring og utdanning for bedrifter.

Telemarksforskning-Notodden har i 2008 hatt tre satsingsområder:

- Språkdidaktikk
- Pedagogiske og tverrfaglige studier
- Realfagsdidaktikk

Hovedtyngden av virksomheten har i 2008 vært innenfor språkdidaktikk og pedagogiske og tverrfaglige studier.

Viktige forskningsoppgaver i 2008

- Instituttforankret strategisk prosjekt for språkdidaktikk (SIP)
- Ansvar for et nasjonalt prosjekt for innføring av Den europeiske språkpermen (European Language Portfolio) for ungdomstrinnet og videregående opplæring (13-18)
- Utvikling og innføring av Den europeiske språkpermen for barnetrinnet (6-12)
- Implementering av nettbasert matematikkapplikasjon – KIM (Kvalitet i matematikkundervisningen)
- Følgeforskning på pilotprosjekt “Skolebasert lærerutdanning”, ved Høgskolen i Telemark
- Evaluering av Vest-Telemark Pedagogisk-psykologisk tjeneste
- Folkehelsemelding for Telemark 2007

2.8.1 Disponering av grunnbevilgningen

Grunnbevilgningen for 2008 ble primært brukt til å styrke virksomhetens langsiktige kompetanseoppbygging og legge grunnlag for å opprettholde posisjonen som et regionalt forskningsinstitutt med fremragende faglig spesialisering innenfor sentrale deler av utdanningsforskningen.

Telemarksforskning-Notodden opererer i et marked som kjennetegnes av økende konkurranse og skiftende behov blant oppdragsgiverne. Det er derfor avgjørende for utviklingen av virksomheten å fremstå som et av landets beste forskningsmiljøer innenfor utdanningsforskning med en solid posisjon innenfor satsningsområdene pedagogikk og tverrfaglige studier, språk og matematikk. For å sikre denne posisjonen ble en betydelig andel av grunnbevilgningen (ca. 60 prosent) i 2008 knyttet til å styrke virksomheten innenfor disse kjerneområdene.

Egeninitiert forskning, kompetanseutvikling, nettverksbygging og faglig fornyelse av forskerstaben har vært de sentrale aktivitetene for styrking av virksomheten. De resterende midlene i grunnbevilgningen fordeler seg på følgende aktiviteter:

- Publisering av en artikkel og et kapittel i bok (under publisering, kommer i 2009), ca. 20 prosent
- Deltakelse i EU-nettverk, ca. 15 prosent (nettverksmidler i EU-prosjektet dekket kun reiseutgiftene og ingen arbeidstid)
- Veiledning av dr. grads- og masterstudent, ca. 5 prosent.

2.8.2 Høydepunkter

Nasjonalt innføringsprosjekt for Den europeiske språkpermen (13-18 år)

Telemarksforskning-Notodden har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet ledet et toårig nasjonalt prosjekt for innføring av Den europeiske språkpermen for ungdomstrinnet og videregående opplæring i Norge. Språkpermen (European Language Portfolio) har blitt utviklet av TFN, og Språkpermen for elever 13-18 år er offisielt validert i Europarådet.

Den europeiske språkpermen er knyttet til Det europeiske rammeverket for språk, som også har hatt betydning for de nye læreplanene i Kunnskapsløftet (K06). Den er et didaktisk verktøy for språklæring, der elevens progresjon, planlegging og egenvurdering står i sentrum, og den er et verktøy for elevens dokumentasjon av sine språk. TFN har introdusert permen på seminarer for lærere over hele landet, i tett samarbeid med en lærergruppe ("ekspertlærere") som har bidratt til videreutdanning i sin region. I samarbeid med det nasjonale Fremmedspråksenteret er det etablert en egen nettside for Språkpermen i Norge, jf. www.fremmedspraksenteret.no/elp. Prosjektlederen på TFN har også deltatt på flere av Europarådets internasjonale seminarer på området. Prosjektet ble avsluttet med en nasjonal konferanse i Oslo i november 2008, der erfaringer fra Språkpermarbeid ble presentert og diskutert. Samtidig markerte konferansen starten på et nytt toårig prosjekt for innføring av Språkpermen på barnetrinnet, også ledet av TFN.

Evaluering av Vest-Telemark Pedagogisk-psykologisk tjeneste

Telemarksforskning-Notodden har evaluert Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) i Vest-Telemark. Vest-Telemark PPT er et samarbeidstiltak for kommunene Fyresdal, Nissedal, Kviteseid, Seljord, Tokke og Vinje. Tjenesten dekker 22 barnehager og 25 skoler. I arbeidet blir det fra PPTs side lagt stor vekt på systemrettet arbeid og systemorientering, dvs. at barns/elevens atferd skal forstås i et samspill i den konteksten det fungerer.

Telemarksforskning-Notodden kartla kvaliteter ved organisering og utførelse av tjenesten i henhold til mål, lover og reglement og hvordan berørte parter opplevde styrke og svakheter ved tjenesten. I tillegg ble økonomien i det interkommunale samarbeidet vurdert gjennom komparative studier. Fem ulike målgrupper inngikk i evalueringen. Disse var a) eiere av tjenesten, b) TPO-team

(tilpasset opplæringssteam) og FSB team (Forum for systemrettet arbeid i barnehagen), c) foresatte/foreldre, d) medarbeidere ved PPT og e) sammenlignbare kommuner. Data ble innhentet gjennom intervju, spørreundersøkelse og dokumentanalyse. Resultatene fra evalueringen er publisert i TFNs rapportserie. I tillegg er resultatene presentert for styret for PPT i Vest-Telemark og for rådmannsgruppa, skolepolitikere, skolesjefer og ansatte i de involverte kommunene.

Implementering av nettbasert matematikkapplikasjon - KIM

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet har Telemarksforskning-Notodden utarbeidet en nettbasert matematikkapplikasjon som implementeres i grunnskoler. Hovedmålgruppen for applikasjonen er lærere som ønsker å kartlegge utfordringene elevene møter når de skal lære matematikk.

Verktøyet omfatter fagområdene tall- og tallregning, funksjoner, måling av enheter, geometri og algebra, og den er nå videreutviklet for videregående opplæring (statistikk og sannsynlighetsregning). Den nettbaserte og interaktive applikasjonen er basert på flerårig forskning på elevers løsningsstrategier og ferdigheter innen matematikk. Mye av dette arbeidet har tidligere vært organisert under det såkalte Kvalitet i Matematikk (KIM)-prosjektet.

2.9 Trøndelag Forskning og Utvikling AS

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,1	6	Årsverk totalt	17
SIP	0,8	5	herav kvinner	3
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	15
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	1,6	9	herav kvinner	3
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	3
Offentlig forvaltning	9,5	56	herav kvinner	1
Næringsliv	2,9	17	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,20
Utlandet	0,2	1		
Annet	0,9	5		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>16,9</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	15,5		Antall artikler i periodika og serier	0
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,4	8 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	1,4		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	4,5	42 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,00

<http://www.tfou.no/>

Instituttets formål er å utvikle og formidle forskningsbasert kunnskap i nært samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag og andre regionale, nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljø.

Trøndelag Forskning og Utvikling har prioriterte områder innen landbruk og opplevelsesnæring. I tillegg har instituttet en tverrfaglig tilnærming, med aktiviteter innen offentlig sektor, bedriftsutvikling og regional utvikling. En betydelig del av virksomheten er rettet mot landbrukssektoren. Verdiskaping i Trebransjen, økonomianalyser for gårdsbruk og utfordringer knyttet til verdikjedene i landbrukssektoren er sentrale tema i FoU-arbeidet. Innen opplevelsesnæring er det et tett samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag og et strategisk instituttprogram er også innen dette feltet.

VRI Trøndelag har satt sitt preg på aktiviteten i 2008 ved at Trøndelag FoU bidrar i samhandlingsaktivitetene og er operatør for VRI-forskningsprosjektet innovasjon i nettverk.

2008 har vært preget av samarbeid regionalt. Samarbeidet med Høgskolen i Nord-Trøndelag blir stadig tettere på prosjekter, medarbeidere og planlegging. Prosjektsamarbeid med SINTEF har også økt betraktelig i 2008. I tillegg har partnerskapet i VRI Trøndelag bidratt til dette på bred front.

I 2008 har Trøndelag FoU satset mer på formidling. Resultater i prosjektene blir formidlet med pressemeldinger og populariserte artikler på nettsteder.

2.9.1 Disponering av grunnbevilgningen

Egeninitiert forskning innenfor instituttets kjerneaktiviteter

Innenfor instituttets strategiske områder opplevelsesnæring og landbruk har det vært aktiviteter for å øke FoU aktiviteten. Innen opplevelsesnæring er det etablert en forskningsgruppe sammen med Høgskolen i Nord-Trøndelag, som arbeider med flere prosjekter. Strategisk instituttprogram er et av disse prosjektene. Innenfor landbruk er det også arbeidet sammen med Høgskolen i Nord-Trøndelag for å utvikle forsknings og utdanningsmiljø med bredt samarbeid mellom institusjonene.

Nettverksbygging

For et relativt lite forskningsinstitutt er samarbeid og nettverk svært viktig for å kunne konkurrere i oppdragsmarkedet. Regionalt nettverk har vært høyt prioritert i 2008. Samarbeidet med Høgskolen i Nord-Trøndelag har vært det som har vært høgt prioritert og det er gjennomført en rekke aktiviteter: 1) bidrag i hverandres FoU-strategi 2) felles prosjekter og felles initiativer 3) samordning av støttesystemer. Videre har VRI Trøndelag vært premissgiver for utvikling av regionalt nettverk i trøndelagsfylkene, noe Trøndelag FoU har investert betydelig med tid i dette året. Samarbeidet med Copenhagen Business School og Syddansk Universitet er tatt videre innen kunst, ledelse og vitenskap. Samhandlingen med JILU i Sverige har tatt seg mye opp i 2008.

Kvalitetssikring av forskningens resultater

I alle større prosjekter settes det av ressurser til prosjektrådgiving. Til dette benyttes dels instituttets egne seniorforskere og eksterne rådgivere. Nytt i 2008 er at instituttet har ansatt en forskningsformidler som også er seniorforsker. Dette gjør at man i en del tilfeller kan kombinere kvalitetssikring av arbeidet med forberedelse til formidlingsaktivitet. Instituttets rutiner i forbindelse med ferdigstilling og formidling, er et viktig element i kvalitetssikringen av forskningsvirksomheten.

Publisering og formidling

Det er arbeidet med tre artikler med tanke på internasjonal publisering. Formidlingsaktiviteten har for øvrig bestått av 9 populærvitenskapelige artikler/foredrag og 5 kronikker. I tillegg har Trøndelag FoU satset mer på å komme ut med fagstoff i media og internett. Det er skrevet 11 kronikker og 35 ulike innlegg på nettstedet forskning.no. Etter at ny nettside ble lansert i august, har instituttet i overkant av 15 artikler pr. mnd på nettsiden fou.no. I tillegg har instituttet vært koordinator for Forskningsdagene i Nord-Trøndelag.

Kompetanseutvikling, herunder også veiledning og doktorgradsutdanning

I 2008 har 3 forskere ved instituttet disputert til doktorgrad. I tillegg er to helt i slutfasen av sine doktorgradsarbeider.

2.9.2 Høydepunkter

Samhandling med Høgskolen i Nord-Trøndelag.

I 2008 har det vært en betydelig utvikling i samarbeidet med Høgskolen i Nord-Trøndelag. Samlokaliseringen ved årsskiftet 2007/2008 gjør at fagfolkene nå treffes på daglig basis, og det er et betydelig løft for instituttet å være en del av et større fagmiljø. Dette har medført at man har økt innvolvingen av hverandre i prosjekter, samt at det i større grad arbeides med fellesprosjekter for fremtiden. I tillegg har HiNT og Trøndelag FoU vært med i utformingen av hverandres FoU-strategi og man har flere prosjekter. Særlig innenfor satsingsområdene opplevelsesnæring og landbruk hvor samhandling er et prioritert område. Ledelsene arbeider sammen om felles utfordringer, og forskerne har flere felles prosjekter.

Formalkompetanse

2008 har vært et spesielt år ved at instituttet har fått økt formalkompetansen blant sine medarbeidere langt mer en det som har vært vanlig. Tre medarbeidere har disputert til doktorgrad. I tillegg er det rekruttert en førstekompetent fra høgskolesektoren og en professor på 20 % - stilling. Dette er en betydelig økning av formalkompetanse for et institutt med få ansatte.

Opplevelsesnæring

Det har vært mye positivt innenfor satsingsområdet opplevelsesnæring i 2008. To forskningsprosjekter hvor det samarbeides med henholdsvis SINTEF og Høgskolen i Nord-Trøndelag, samtidig som det er betydelig etterspørsel etter denne kompetansen i hele regionen når det gjelder utvikling av denne næringsvirksomheten. Spesielt pekes det på at man her har klart å få til et spennende nettverk av forskere, næringsaktører og andre interesserte. Trøndelag FoU har et strategisk instituttprogram innen denne sektoren og VRI Trøndelag har opplevelsesnæring som et av tre bransjemessige satsingsområder.

2.10 Vestlandsforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,6	7	Årsverk totalt	25
SIP	0,8	3	herav kvinner	10
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	21
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	7,8	32	herav kvinner	7
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	6
Offentlig forvaltning	6,9	28	herav kvinner	2
Næringsliv	4,7	19	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,29
Utlandet	2,5	10		
Annet	0,2	1		
Sum totale driftsinntekter	24,5	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	23,6		Antall artikler i periodika og serier	2
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,9	4 %	Antall artikler i antologier	5
Årsresultat	1,6		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	7,6	42 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,25

<http://www.vestforsk.no/>

Vestlandsforskning skal levere kunnskapsbidrag av høg kvalitet som bidreg til auka innsikt, nytenking og utvikling både i politikktutforming, forvaltning og verdiskaping. Vestlandsforskning skal delta i forskningsfronten nasjonalt og internasjonalt og vere ein aktiv aktør i utvikling på Vestlandet.

Vestlandsforskning er forskingsinstitutt med regional forankring og nasjonal og internasjonal orientering. Visjonen er kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Vestlandsforskning skal utføre kritisk og uavhengig forskning. Openheit er ein føresetnad i kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Høg kvalitet skal kjennemerke alle delar av instituttets verksemd.

Dei viktigaste forskingsområda:

Brukarvennlege IT-system

- Brukargrensesnitt
- Informasjonsstruktur- og arkitektur
- Kravspesifikasjonar
- Semantiske Teknologiar

Endring og nyskaping

- E-handel i små og mellomstore bedrifter
- E-forvaltning og offentleg organisering
- Infrastruktur og nettverksutvikling
- Regional utvikling og næringsutvikling

Geoturisme og berekraftig reiseliv

- Berekraftig reiseliv og geoturisme
- Fritidsbruk
- It og reiseliv

Miljø, energi og transport

- Alternative drivstoff
- Berekraftig landbruk
- Berekraftig mobilitet
- Industriell økologi
- Lokal miljø- og klimapolitikk

Forskarmiljøet ved instituttet har fleirfagleg samansetting med tyngda i tekniske fag, men også historie, samfunnsvitenskap, etnologi, økonomi, landbruksfag og informatikk er representerte. Arbeidet skjer både innanfor og på tvers av faggrupper. Tal forskarårsverk har auka med 50 prosent siste 3 åra. Kjønnbalansen er betra med 7 kvinnelege forskarar.

Vestlandsforskning er aktiv i internasjonalt forskingssamarbeid, særleg i Europa og no også i Kina og Baltikum. I dei internasjonale prosjekta samarbeider instituttet med næringsliv og forvaltning i S&Fj og i andre regionar. I 2008 kom 12 prosent av instituttet sine oppdragsinntekter frå EU-kommisjonen. I 2009 vil styrking av det internasjonale forskingssamarbeidet framleis ha eit særskilt fokus.

Instituttet prioriterer kompetanseutvikling. To forskarar har starta PhDutdanning i 2008 og to forskarar er halvvegs i sine doktorgradsløp. Det er eit mål å auke tal forskarar med doktorgrad i instituttet.

Sentrale faglege satsingar i 2008 har vore klimasårbarheit, berekraftig reiseliv, fornybar energi og semantiske vevtenester. Ved hjelp av grunnløyving og eigne oppsparte ressursar har fagmiljøet bygd kompetanse og arbeidd strategisk for å posisjonere seg fagleg nasjonalt og internasjonalt på desse områda. Ein ser på dette som investeringar i ein kunnskapskapital som vil kaste av seg både målt i kvalitet- og relevanskriterium og i økonomiske termar. Vestlandsforskning fekk i 2008 tildelt finansiering til større forskingsoppdrag på t.d. fornybar energi, på berekraftig reiseliv og på semantiske teknologiar, eit resultat av langsiktig og målretta fagleg satsing mot tema som er aktuelle i samfunnet. Strategiske midlar på område der instituttet har fagleg samarbeid med gode europeiske forskingsmiljø er vesentlege for fagleg utvikling og kvalitetsarbeid fordi det i prosjektportefølja ligg avgrensa ressursar til fordjuping og meritterande arbeid.

Instituttet har i 2008 etablert Forskingsprogram for fornybar energi i samarbeid med Høgskulen i Sogn og Fjordane og med tyngda av finansiering frå energibedrifter. Instituttet har også vidareutvikla det fagstrategiske samarbeidet med HSF om Forskingssenter for berekraftig reiseliv. Dette er to store satsingar for instituttet innan område der innovasjonspotensialet og kunnskapsbehovet er særleg stort.

I 2008 har instituttet utvikla den regionale rolla gjennom samarbeid med energibedriftene i S&Fj, med Hydro Teknologi, med Sparebanken S&Fj, med IT-forum S&Fj og med partnerskapen i VRI.

2.10.1 Disponering av grunnbevilgningen

Grunnløyving frå Noregs forskingsråd utgjorde 6,5 prosent av inntektene i Vestlandsforskning i 2008. Storleiken på grunnløyvinga gir store utfordringar ifht finansiering av vitenskapleg publisering og fagleg utviklingsarbeid som ikkje blir finansiert i oppdragsmarknaden. På grunn av auka omsetnad og med hjelp av løyving frå Sogn og Fjordane fylkeskommune, har instituttet hatt økonomisk handlingsrom til større aktivitet på område som skal finansierast av grunnløyvingsmidlar, enn tildelte grunnløyvingsmidlar i 2008 skulle tilseie. Det samla forbruket var i 2008 kr 2 673 538, mot løyvd kr 2 400 000 (kr 1 600' frå Forskingsrådet og kr 800' frå Sogn og Fjordane fylkeskommune). Tildelte grunnløyvingsmidlar frå Noregs forskingsråd og Sogn og Fjordane fylkeskommune er supplerte med oppdragsinntekter på kr 273 538. Med dagens grunnløyvingsnivå er det behov for å nytte meir enn den tildelte grunnløyvinga til strategisk og fagleg utvikling.

Grunnløyvinga er i 2008 nytta til å styrke instituttet si langsiktige kompetansebygging og til kvalitetsutvikling. Løyvinga er brukt til fagleg rettleiing, metodeutvikling, eigeninitiert forskning, delfinansiering av doktorgradsstipend (stipendsatsane i Forskingsrådet dekker i 2008 ikkje VF sine kostnader), rekruttering og kunnskapsbygging på strategisk viktige forskingsområde, til deltaking på fagseminar nasjonalt og internasjonalt, til publisering og til faglege seminar i samarbeid med m.a. forskarar i bistillingar ved instituttet.

Grunnløyvingsmidlar og egne midlar	R 2008
Egeninitiert forskning innan inst.kjerneaktivitetar	498 116
Nettverksbygging, kompetanseutvikling og fagleg fornying av forskarstaben.	1 295 330
Kvalitetssikring av forskingsresultat	414 642
Publisering og formidling knytt til eigeninitiert forskning innanfor inst. kjerneaktivitetar	122 154
Oppbygging av eigen kompetanse, herunder rettleiing og doktorgradsutdanning	343 296
Sum	2 673 538

2.10.2 Høgdepunkt

Musikkens DNA

MetaMoses er eit prosjekt delfinansiert av Noregs forskingsråd under Verdikt-programmet. Det er leia av Bach Technology AS, Bergen som saman med 4FriendsOnly GmbH, Ilmenau Tyskland testar ut nye forretningsmodellar for sal av musikk på internett via mobiltelefon.

Forskingspartnarar er Fraunhofer-Instituts für Digitale Medientechnologie, Ilmenau, Tyskland og Vestlandsforskning. Bakgrunnen for prosjektet er det store talet låtar på nettet, estimert til 50 millionar, deriblant mykje ukjent musikk som mange ville kunne lika, men som er vanskeleg å finna fram til.

Målet med prosjektet er å leggja til rette for ei meir effektiv verdikjede med auka inntekt for opphavsrettseigarar. Prosjektet skal utvikla og gjere tilgjengeleg verktøy for at sluttbrukarar lettare kan finna fram til slike låtar og samtidig bli aktive bidragsytarar i skaping, marknadsføring og vidaresejling av multimediaprodukt. Vestlandsforskning si oppgåve er å utvikla eit rammeverk for omtale av musikk. Rammeverket blir så brukt av Fraunhofer IDMT som på si side utviklar metodar for maskinell ekstrahering av omtalen frå musikkfilene. Omtalen vil, saman med data som angir artistar osv. bli lagt til musikkfila (annotert) og brukt som basis for seinare atffinjing. Dette kan skje ved enkle søk, søk basert på likskap, browsing, tilråding.

Vi bør være førebudd på omstillingar

Det er ikkje berre klimaendringane som påverkar kor sårbare vi kan bli for klimarelaterte naturskadar. Kor vi buset oss og korleis vi lever kan bli minst like avgjerande. Det kan verke sjølvstakt at vi blir meir eller mindre utsette for naturskadar alt etter kor vi plasserer hus og vegar, eller korleis vi byggjer dei for å tole vêr og vind. Sjølv om utviklinga i samfunn og økonomi opplagt påverkar kor sårbart eller tilpassingsdyktig samfunnet blir i møte med eit endra klima, ser analysar av klimasårbarheit ofte bort frå at både klimaet og samfunnet endrar seg. For å få eit betre bilde av klimautfordringar norske kommunar kan stå overfor, har Vestlandsforskning på oppdrag frå KS leidd eit arbeid med å utvikle lokale klimascenario og samfunnsscenario, og sett på samanhengen mellom dei. Prosjektet er utført i samarbeid med Østlandsforskning, Norges geotekniske institutt og Universitetet i Stavanger.

Klimaendringane kan skape nye naturskadeproblem i norske lokalsamfunn. Større nedbørmengder, meir intens nedbør og høgare stormflo vil gje endringar i naturskadesituasjonen. Vel så viktig er det at velkjente naturfenomen som skred og flaum vil opptre på nye måtar, på nye stader og til nye tider av året. Kor store effektar klimaendringane får på naturskadesituasjonen, avheng ikkje minst av på kva måtar samfunnet vil endre seg.

For å gje eit inntrykk av korleis naturskadesituasjonen kan kome til å prege norske lokalsamfunn, har vi teikna framtidsscenario for sju svært ulike kommunar spreidd over heile landet for åra 2025

(kommunar) og 2060 ("storregionar"). Scenarioa tar utgangspunkt i kva som kan bli utviklinga dersom det ikkje blir innført tiltak for å redusere utslepp eller for å tilpasse seg klimaendringar. Ved å kople lokale klima- og samfunnsscenario har ein peikt på ei rekkje moglege utfordringar som kan fungere som innspel til den kommunale langtidsplanlegginga. I samfunnsscenarioa har vi sett på faktorane demografi, arbeids- og næringsliv, busettingsmønster og mentalitet i befolkninga. Vi teiknar ei befolkningsutvikling prega av eldrebølgja, som skapar press på velferdstenestene. Innvandring vil sørgje for folkevekst. Arbeidslivet vil bli prega av meir privat tenesteyting, og fleire vil bu nær dei store byane. Plassmangel i urbane strøk vil gje auka pendling, i stor grad basert på privatbil. Mentaliteten vil vere prega av forbruksvekst.

Fornybar energi - historien om da fire ideer blir til én

Idé 1: Høsten 2007 kjørte direktør og forskningsleder i tett snødrev til Florø. Vi var invitert til styremøte i Sogn og Fjordane Energi (SFE) for å fortelle om VRI og fornybar energi. På Forskningsrådets nettsider kan man lese at "VRI er Forskningsrådets hovedsatsing på forskning og innovasjon i norske regioner. VRI skal fremme innovasjon, kunnskapsutvikling og verdiskaping gjennom regional samhandling og en forsterket FoU-innsats i og for regionene". Kunne SFE være interessert i dette? Med forskning og innovasjon i blikket og fornybar energi i tankene trådte vi inn i styrerommet.

Idé 2: Nærmere jul samme år møttes en liten gruppe fagansatte på VF og Høgskulen (HSF) til en uformell prat om fornybar energi. I én ende av bordet satt en gruppe med lang fartstid innen forskning på energisystemer og miljøkonsekvenser. I den andre enden satt en gruppe med en like lang fartstid innen forskning på landskapsinngrep og økologi. Klemte mellom disse erfarne forskeren satt en liten gruppe nokså ferske forskere med kunnskap om økonomi og markedsføring. Alle var interessert i fornybar energi, så hva med å gjøre noe som gjorde oss sterkere sammen enn hver for oss? Kanskje et felles forskningsprogram.

Idé 3: Forskerne var imidlertid ikke de første som ville forske på fornybar energi. Siden 2003 var det etablert forskningssentre og -program om fornybar energi på NTNU, UMB, BI og flere av de regionale høgskolene. Hvordan skulle de unngå å utfordre disse etablerte miljøene? Hva skulle de satse på? To forhold gjorde at det hele falt på plass. Det første var at de etablerte sentrene og programmene i hovedsak satset på utvikling av fornybare energikilder og -teknologier. Det andre var at VF og HSFs interesse og kunnskap gikk i en annen retning: Vi ville sette søkelyset på de samfunnsmessige rammebetingelsene for tilrettlegging og bruk av fornybar energi. Det så ut til at vi hadde funnet en nisje.

Idé 4: Kjernen i Programmet var forskerutdanning på doktorgradsnivå. Det er to grunner til det. For det første var det viktig å bygge grunnleggende kompetanse på de forskningsfeltene som ble valgt ut (se programnotat, februar 2009). Doktorgradsutdanning er nøkkelen til slik kompetanse. For det andre var det viktig å vise omverdenen at forskningsmiljøet i Sogndal kunne tilby unge, ambisiøse forskere et doktorgradsløp. Problemet var at HSF ikke kan tildele doktorgrader, så vi trengte noen som kunne. VF hadde i flere år samarbeidet med KULT-senteret på NTNU om nettopp samfunnsvitenskapelig energiforskning. De har et eget doktorgradsprogram, så hva om vi spurte dem.

De fire blir én: SFE likte det de hørte i Florø. Forskerne på VF og HSF ble enige om hva de ville forske på. Alle var begeistret for den samfunnsvitenskapelige vinklingen og NTNU ville ta opp doktorgradsstudentene. De fire ideene ble dermed til én: Et regionalt, samfunnsvitenskapelig forskningsprogram om fornybar energi.

Folk kommer på plass: Hele 2008 gikk med til få på plass forskningsprogrammet. Frem til sommeren ble det jobbet intenst med å skaffe finansiering. Det ble en ubetinget suksess: Sparebanken Sogn og Fjordane og hele syv regionale energiselskaper – med SFE, Statkraft og

Sognekraft i spissen – la nær 9 millioner på bordet. Forskningsrådet bidro med drøye 2 millioner og en var i gang! Med finansieringen i boks tilsatte vi i løpet av høsten tre stipendiater. Det ble lyst ut et fornybar energi professorat som tiltredes våren 2009. Fire personer arbeider nå fulltid på forskningsprogrammet, hvorav to er tilsatt på VF og to på HSF.

Veien videre: Forskningsprogrammet er i utgangspunktet fireårig. Dersom energiselskapene og Forskningsrådet vil, skal vi imidlertid ikke se bort fra at programmet etter hvert kan få en mer varig struktur. Hva med et Nasjonalt senter for samfunnsvitenskapelig (fornybar) energiforskning?

2.11 Østfoldforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,2	5	Årsverk totalt	18
SIP	1,4	6	herav kvinner	10
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	15
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	1,7	8	herav kvinner	8
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	2
Offentlig forvaltning	5,5	24	herav kvinner	0
Næringsliv	12,4	55	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,13
Utlandet	0,3	1		
Annet	0,0	0		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>22,5</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	24,5		Antall artikler i periodika og serier	0
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-2,0	-9 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	-1,6		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)			Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,00

<http://www.sto.no/>

2008 har vært det første fulle driftsåret for Østfoldforskning AS, etter at selskapet overtok alle plikter, rettigheter og verdier fra Stiftelsen Østfoldforskning, som formelt ble godkjent oppløst 29.2 2008, nøyaktig 20 år etter etableringen! Den faglige virksomheten i 2008 har representert en videreføring fra tidligere år, med fokus på forebyggende miljøvern og virksomhets- og næringsutvikling.

2008 har vært et år preget av investeringer i Østfoldforskning. Det er gjennomført en omfattende prosess med utforming av ny logo og nye grafiske profiler på alt fra brevark og minibrev, til rapporter, powerpoint-presentasjoner og ulike typer maler. Alt for å sikre en enhetlig profil koblet opp mot Østfoldforskningens visjon som er å bidra med kunnskap for bærekraftig innovasjon, eller "Sustainable Innovation". Videre er det gjort omfattende investeringer på datasiden med nye servere, nye backup-løsninger, ny maskinvare og et felles oppsett som sikrer gode, standardiserte løsninger for alle ansatte. Og ikke minst er det avsatt interne ressurser fra grunnbevilgning og annen finansiering til å gjennomføre pågående dr. gradsprogrammer, som ved årsskiftet 2008-09 omfattet 4 ansatte. Investeringen i løsninger for økonomistyring fra prosjekter og timelisteføring, lønn og reiseregning som er fullt integrert med regnskaps- og faktureringsfunksjonen er også

under slutføring ved årsskiftet 2008-09. Det kan trygt sies å ha tatt lenger tid og kostet mer ressurser enn hva som ble antatt ved oppstart. Østfoldforskning har også innført og tilpasset elektroniske håndbøker for HMS og personalforvaltning i løpet av 2008. Endelig er nye hjemmesider for Østfoldforskning med enklere og bedre funksjonalitet også i ferd med å bli ferdigstilt.

Forskningsvirksomheten i Østfoldforskning i 2008 har vært preget av stor stabilitet, i den forstand at mange store, langsiktige prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet via brukere har utgjort en solid basis for virksomheten. I tillegg har det gjennom nye søknader både blitt sikret videreføring av pågående prosjekter (Marinepack 2010), og tilgang på helt nye prosjekter (Klimat – Klimamerking av mat og Energihandel og miljø 2020). VRI Østfold har også blitt utvidet med et nytt nettverk for opplevelsbaserte virksomheter, der Østfoldforskning har prosjektledelsen. I tillegg har det vært stor pågang i forhold til andre typer oppdrag, spesielt knyttet til området klima og energi, der vi i 2008 har gjennomført større prosjekter for Borregaard Industrier, Elopak, Avfall Norge, Tandberg, Choice-hotellene i samarbeid med Ecohz og Enova. Videre har et prosjekt som er gjennomført for Norgesgruppen på kartlegging av omfang og årsaker til at det oppstår så mye matavfall i Norge, fått stor presseomtale og gitt grunnlag for nye prosjekter.

Et strategisk instituttprogram knyttet til bærekraftig tjenesteproduksjon er videreført, bl.a. med gjennomføring av et dr. gradsprogram knyttet opp mot Aalborg Universitet.

2.11.1 Disponering av grunnbevilgningen

Østfoldforskning har mottatt 1,2 millioner i grunnbevilgning for 2008. Disse midlene har blitt benyttet til tre hovedformål:

- Å støtte opp under dr. gradsprogrammene i Østfoldforskning
- Deltagelse i internasjonale forskerkonferanser og workshops, og presentasjon av forskningsarbeid i tilknytning til disse gjennom foredrag og postere
- Nettverksbygging med andre fagmiljøer for å styrke den faglige utviklingen i Østfoldforskning.

Østfoldforskning har i dag 5 ansatte som er i gang med dr.gradsprosjekter, hvorav to er i avslutningsfasen og vil levere avhandling/disputere i løpet av 2009, mens 3 er godt i gang med sine dr. gradsprogrammer. For de to første er sluttfinansieringen basert på egne midler fra instituttet, mens for de tre sistnevnte er finansieringen i stor grad dekket opp via stipendmidler gjennom ulike forskningsprogrammer. Østfoldforskning har i 2008 brukt ca. 50 prosent av grunnfinansieringen til å dekke opp finansieringen av dr. gradsprogrammene. To av dr.gradene er knyttet til virksomhets- og næringsutvikling med relevans for VRI-satsingen i Østfoldforskning, mens de resterende tre programmene er knyttet til forebyggende miljø, og har stor fokus på miljø- og klimaforskning. Tre av dr. gradskandidatene er kvinner, mens to er menn.

Østfoldforskning har også benyttet en større del av grunnbevilgningen (35 prosent) til å støtte opp under produksjon av papers/postere på internasjonale forskningskonferanser, der de fleste har review-ordning og publikasjon i Proceedings etter konferansen. Disse midlene har vært viktige for å presentere Østfoldforskningens FoU-virksomhet på en internasjonal arena, og ikke minst knytte kontakter og skape grunnlag for nettverksbygging med andre fagmiljøer. Midlene er prioritert inn mot større europeiske/internasjonale konferanser innenfor organisasjoner som er sentrale for de fagområdene Østfoldforskning arbeider på, og det er også prioritert deltagelse fra 2-3 forskere på utvalgte større konferanser, for å få større effekt av deltagelsen.

Endelig er en mindre del av grunnbevilgningen (15 prosent) benyttet til nettverksutvikling, for å styrke samarbeidet inn mot andre FoU-institusjoner nasjonalt og internasjonalt. Blant annet ble

det gjennomført et felles fagseminar sammen med Østlandsforskning på Lillehammer, der hele staben i Østfoldforskning deltok.

2.11.2 Høydepunkter

VRI Østfold – Innovasjon og fornyelse i en industriregion I omstilling

I prosjektet gjennomføres det aksjonsorientert forskning i bedrifter tilknyttet VRI-satsingene. Målet er å bidra til næringsutvikling gjennom å styrke verdiskapingsevnen i næringen bl.a. ved å overføre forskerkompetanse til bedriftene. Østfold har to prioriterte satsingsområder i VRI-prosjektet: Emballasje/næringsmiddelindustri og Energi og miljø, med fokus på fornybar energi/IKT og energihandel- og gjenvinningsindustri. En omstilling til et mer kompetansebasert og mangfoldig næringsliv i regionen vil kreve et hevet kompetansenivå, noe VRI skal bidra til.

Prosjektet fokuserer på:

- Gjennomføring av parts- og medvirkningsbasert organisering av bedriftsinterne innovasjonsprosesser. Prosessene i bedriftene understøttes av deltakelse i eksterne nettverk og bruk av ekstern FoU-kompetanse.
- Betydningen av en samarbeidspreget organisasjonskultur, både som forutsetning for gjennomføring av innovasjonsprosesser, men også som noe som skapes, utvikles og vedlikeholdes gjennom slike prosesser.

Prosjektet gjennomføres i tett samarbeid mellom Østfoldforskning, Høgskolen i Østfold, partene i arbeidslivet og Østfold Fylkeskommune. Det er to dr. gradsprogrammer knyttet opp til prosjektet, der en fra Østfoldforskning og en fra Høgskolen i Østfold tar dr.grad gjennom Edwor-programmet.

Livsløpsanalyse av anlegg for CO₂-deponering i tilknytning til gasskraftverk

Debatten om CO₂-rensing og deponering har til nå vært teknologi- og økonomifokusert, og et miljøregnskap for et reelt norsk case har ikke vært tilgjengelig. Derfor ønsket Statoil å gjennomføre en livsløpsanalyse (LCA) av et mulig framtidig case på Tjeldbergodden. Statoil har i mange år jobbet med utvikling av teknologi og prosesser for å møte klimautfordringene i forbindelse med utvinning og bruk av fossil-baserte energibærere. Et prosjekt som har vært mye i media de senere år er "CO₂-fritt gasskraftverk på Tjeldbergodden". Debatten om CO₂-rensing og deponering har hittil vært teknologi- og økonomifokusert, og et miljøregnskap for et reelt norsk case har ikke vært tilgjengelig. Derfor ønsket Statoil å gjennomføre en livsløpsanalyse (LCA) av et mulig framtidig case på Tjeldbergodden.

Østfoldforskning har gjennomført en analyse av et forenklet system med CO₂-deponering, der naturgass fra Heidrun-feltet skal brukes i kraftverket. Analysen gir sammenligning med et case uten CO₂-deponering. Det er også gjennomført en vurdering av mulige kjemikalier for bruk i CO₂-rensingsprosessen i forbindelse med nye krav fra REACH-direktivet i EU. Analysen skal enkelt kunne utvides til scenarietesting senere (for eksempel trykkstøtte-effekter). Studien vil være et viktig grunnlag for videre strategiske analyser for Statoil.

Resultatene viste seg å være så interessante at StatoilHydro bestemte seg for å utvide prosjektet. Målet med fase 2 er å analysere korleis ulike scenarier for produksjon av damp til regenerering av aminer påvirker sluttresultatet. De scenarier som skal analyseres er bl.a. bruk av bioenergi i en separat dampkjøle og avtapping av damp fra turbinene i kraftverket.

Klimaregnskap for Borregaards produkt

Østfoldforskning har berekna klimautsleppa for produkta cellulose, etanol, lignin og vanillin som blir produsert ved Borregaard i Sarpsborg. Borregaard ønskjer å profilere seg i forhold til klimautfordringane, og vil difor berekne klimautsleppa gjennom livsløpet for produkta sine.

Østfoldforskning har lang erfaring med å gjennomføre denne typen prosjekt, og har også erfaringsgrunnlag knytt til miljøvurdering av biomasse og bioenergi. Prosjektet er gjennomført som ein vogge-til-port-analyse, som betyr at alle oppstrømsprosessar og prosessane som føregår på Borregaard vil bli inkludert. Datagrunnlaget kjem i stor grad frå Borregaard sine egne aktivitetar, med basis i material- og energistraumar gjennom prosessanlegga. Østfoldforskning har bruke generelle data frå våre internasjonale databasar når det gjeld utslepp frå energibruk, transport og produksjon av innkjøpte kjemikalier.

Prosjektet vart gjennomført med basis i metodikk knytt til livsløpsvurderingar, og metodar som er internasjonalt standardisert etter ISO 14040-48. Resultata viste seg å vere så nyttige at Borregaard bestemte seg for å utvide prosjektet. Målet med fase 2 var blant anna å inkludere alle utslepp til luft, jord og vatn, slik at det blir muleg å utarbeide miljødeklarasjonar (EPD-ar) og svanemerking. Resultata vil også kunne brukast til uforming av strategiar når det gjeld energibruk og produksatsing.

2.12 Østlandsforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,6	7	Årsverk totalt	24
SIP	0,6	2	herav kvinner	12
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	22
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	2,2	9	herav kvinner	10
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	4
Offentlig forvaltning	13,8	57	herav kvinner	1
Næringsliv	3,9	16	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,18
Utlandet	1,0	4		
Annet	1,3	5		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>24,3</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	23,2		Antall artikler i periodika og serier	5
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,1	5 %	Antall artikler i antologier	5
Årsresultat	1,5		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	8,9	51 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,27

<http://www.ostforsk.no/>

Østlandsforskning (ØF) ble etablert i 1984. Instituttets formål er å være en sentral aktør i Innlandets innovasjons- og kompetansesystem og utvikle nasjonal og internasjonal spisskompetanse innenfor sine satsingsområder. En viktig oppgave for ØF er å ivareta regionale FoU-behov for både næringsliv og offentlige institusjoner og slik bidra til kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping i Innlandet.

ØFs faglige virksomhet er organisert i to hovedområder og forskningsgrupper:

Velferd, organisasjon og kommunikasjon (VOK)

- Velferd og demokrati
- Organisasjon og kommunikasjon
- Evalueringer
- Forskning i skjæringsfeltet mellom utdanning og arbeidsliv

Satsingsområdet innenfor denne gruppen er *innovasjon og omstilling i offentlig sektor*.

Næringsliv og regional utvikling (RN)

- Nyskaping og innovasjonssystemer
- Næringsanalyser
- Befolkning og bosetting

Satsingsområdet innenfor denne gruppen er *naturbasert næringsutvikling og utmarksforskning*

I tillegg har ØF et satsningsområde som går på tvers av de to forskningsgruppene; *kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling*. ØF har også en bred satsing mot innovasjon i næringslivet gjennom VRI-Innlandet som også medfører et tett samarbeid med både næringsliv, regionale utviklingsaktører og høyskoler i Hedmark og Oppland foruten NIBR og SINTEF. Problemstillinger og forskning innenfor ØFs satsingsområder har regional forankring samtidig som de har forskningsmessig og samfunnsmessig interesse både nasjonalt og internasjonalt.

Viktige oppgaver ved instituttet i 2008:

- TaKT - hvor Østlandsforskning i årene 2006-2008 var gjennomføringsansvarlig for Sosial- og Helsedirektoratets nasjonale opplæringsprogram er rettet mot ansatte som arbeider med barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier, innenfor alle fag, enheter og nivå i kommunene.
- Den nye SIPen "Nettverk - en modell for innovasjon i kommunene?" hvor man utnytter erfaringene fra å bistå utviklings- og læringsnettverk i både offentlig (bl.a. TaKT) og privat sektor (bl.a. VRI) med sikte på å etablere et kunnskapsgrunnlag for innovasjon i kommunal sektor.
- Kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling er en fireårig SIP (2005-2008). Her er det lagt et faglig grunnlag for analyse av kulturnæringene, med særlig vekt på den betydning de kan ha for næringsutvikling og sysselsetting. Med basis i denne kompetansen har ØF hatt prosjekter blant annet for Nærings- og handelsdepartementet og Innovasjon Norge.
- Som en del av ØFs satsing på innovasjonsforskning har man foruten VRI-satsingen ledet et nordisk prosjekt som har studert brukerdrevet innovasjon i bedrifter som produserer sportsutstyr. Prosjektet er finansiert av Nordisk Innovationscenter.
- Som en del av satsingen på naturbasert næringsutvikling, har en hatt en rekke prosjekter rettet mot skogbruk, treindustri, bioenergi, utmarksnærings, hytteutbygging og reiseliv.
- ØF har hatt betydelig forskningsaktivitet rundt ungdom, utdanning og arbeidsliv (herunder entreprenørskap i skolen)
- I tillegg har ØF for syvende året gjort datainnsamling og utarbeiding av regionale konjunkturrapporter for Norges Banks regionale nettverk og har i 2008 utarbeidet den femte versjonen av Innlandsindeksen.

2.12.1 Disponering av grunnbevilgningen

Forskningsrådet bidro i 2008 med en grunnbevilgning på kr. 1 600 000. Grunnbevilgningen blir gjort til en kunde i prosjektstyrings- og økonomisystemet og i sin helhet disponert til direkteutgifter og forskertimer basert på søknad fra, eller tildeling til, forskerne. Midlene kan brukes til nettverksbygging/internasjonalisering, kompetanseutvikling og faglig fornyelse, kvalitetssikring av forskningens resultater, publisering og formidling og/eller oppbygging av egen kompetanse, herunder veiledning og doktorgradsutdanning knyttet til forskning innenfor instituttets virksomhetsområde.

Fordelingen på ulike kategorier varierer fra år til år. Det er også vanskelig å kategorisere aktivitetene. Det å gi støtte til deltakelse på en internasjonal forskerkonferanse med et paper kan jo både ses på som støtte til publisering, nettverksbygging, internasjonalisering, kvalitetssikring av virksomheten og oppbygging av kompetanse, og kan også gjerne være element i et dr. gradsløp. Østlandsforskning mener imidlertid at grunnbevilgningen i 2008 ble fordelt med ca. en tredjedel til kvalitetssikring og ca. en tredjedel til dr. gradsutdanning og annen oppbygging av egen kompetanse. Cirka en fjerdedel gikk til nettverksbygging/internasjonalisering, kompetanseutvikling og faglig fornyelse av staben og snaut 10 prosent til ren publisering og formidling.

Satsingen på faglig utvikling resulterte i 2008 i 11 vitenskaplige publiseringer (artikler i tidsskrifter med fagfelle vurdering og i antologier på vitenskaplig forlag), 5 bokkapitler og artikler i fagtidsskrift og 26 vitenskaplige paper til norske og internasjonale konferanser. Disse resultatene hadde det ikke vært mulig å oppnå uten grunnbevilgningen. I tillegg hadde Østlandsforskning i 2008 rundt 50 rapporter i egne og andres skriftserier og over 50 populærvitenskaplige foredrag.

Mye av den grunnbevilgningsfinansierte virksomheten i 2008 gir først synlige resultater i 2009 hvor en forventer flere dr. grader og en betydelig økning i den vitenskaplige publiseringen. Seks av Østlandsforskningens ansatte arbeidet i 2008 med dr.grad.

2.12.2 Høydepunkter

Recreational homes in the hinterland of urban regions - development and implications

Det har foregått en betydelig utbygging av høystandard fritidsboliger i inntil tre til fire timers kjøring inn i naturskjønne fjellområder i baklandet til de store byregionene. I prosjektet har ØF utvikla og utprøvd tre begreper/perspektiver som til sammen beskriver fritidsboligutviklinga: (1) rekreativ byspredning, (2) rekreativ pendling og (3) flerhushjem. Rekreativ byspredning innebærer at hushold i byer investerer i bolig nr 2 for rekreasjonsformål. Lokaliseringa av bolig nr 2 fører til det man kan kalle for rekreativ pendling, mellom bolig nr 1 og rekreasjon knytta til bolig nr 2. Denne pendlinga er på mange måter like regulær for sitt formål, som en tradisjonell arbeidspendling er for sitt formål. Dette fører til at mange hushold eier og bruker flere boliger. Disse boligene har for mange ikke nødvendigvis en rangordning, men fyller ulike funksjoner. Det betyr at hjemmet består av flere boliger på ulike steder, som til sammen konstituerer hjemmet, et flerhushjem. Rekreativ byspredning, rekreativ pendling og flerhushjem knytter også sammen fritidsboligkommuner og boligkommuner. Det gir utfordringer for forvaltning og planlegging som går på tvers av eksisterende forvaltningsregimer og oppfatninger av forhold mellom hjem og bolig

Kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling

ØF avsluttet i 2008 et strategisk instituttprogram som startet i 2005, Kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling. Formålet med prosjektet var todelt. Det ene var å utvikle et begrepsapparat for analyse av kulturnæringene. Bakgrunnen for dette var at det ble benyttet flere – til dels upresise – begreper for å beskrive og analysere disse næringene. I prosjektet avgrenser man kulturnæringene med utgangspunkt i kulturelle produkter. Kulturelle produkter defineres som kommersialiserte kulturelle uttrykk med et sterkt innslag av estetikk og semiotikk, og der produktets primære egenskaper er knyttet til kommunikasjon med/til kundene/publikum. Det andre hovedformålet i prosjektet var å analysere kulturnæringenes rolle i regional utvikling med Innlandet som utgangspunkt. Generelt er det mye som tyder på at en rekke fylker og kommuner har til dels urealistiske forventninger både i forhold til kulturnæringenes vekst- og utviklingspotensial og i forhold til kulturnæringenes rolle som motor for lokal/regional utvikling. Dette har først og fremst sammenheng med kulturnæringenes egenskaper og urbane lokaliseringsmønster. Kulturnæringenes potensial til å bidra til næringsutviklingen i mer spredtbygde regioner, er avhengig av at disse næringene sees i sammenheng med regionens øvrige næringsliv.

Entreprenørskap i utdanningen

Østlandsforskning er den norske hovedaktøren innen forskning på entreprenørskap i utdanningen. I perioden 2005-2008 har ØF levert 17 rapporter og notater om betydningen det har for ungdom å delta i entreprenørskapsopplæring. I 2008 ble det gjennomført 4 studier av ungdom og entreprenørskap både internasjonalt, nasjonalt og regionalt. ØFs internasjonale prosjekt ble gjort for Namibiske myndigheter og Namibiaforeningen. Man vurderte innføringen av entreprenørskap som fag i namibiske ungdomsskoler og ga råd for det videre arbeidet med slik opplæring. I en nasjonal studie for Utdanningsdirektoratet og Ungt Entreprenørskap så ØF på elevers læringsutbytte. Svarene fra 3000 elever i ungdomsskolen og videregående skole viste bl.a. at opplæring til entreprenørskap bidrar positivt til elevers trivsel på skolen og holdninger til entreprenørskap. En annen nasjonal studie handlet om Ungt Entreprenørskap og regional utvikling. Sentrale funn inkluderte det at Ungt Entreprenørskap fungerer som et bindeledd i samarbeid mellom skole og næringsliv, at deltakelse i Ungdomsbedrift og Studentbedrift øker sannsynligheten for å etablere egen bedrift som voksen, og at slik deltakelse medvirker til at flere ønsker å etablere seg nær hjemmeplassen etter endt utdannelse. Akershus fylkeskommune var oppdragsgiver for den regionale studien. Målet med prosjektet var å svare for hvilke faktorer som spiller inn på elevers trivsel og fravær. I tillegg til dette har ØF vært aktive i å presentere forskningen på entreprenørskap, både i media (kronikker og intervjuer), ved seminarer og konferanser, og forskningen har blitt referert bl.a. i den nye innovasjonsmeldinga (St. melding nr. 7) og den nye regionalmeldinga (St. melding nr. 25).

2.13 Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	4,9	13	Årsverk totalt	38
SIP	1,1	3	herav kvinner	24
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	30
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	9,2	25	herav kvinner	17
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	13
Offentlig forvaltning	13,4	36	herav kvinner	7
Næringsliv	4,0	11	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,43
Utlandet	2,2	6		
Annet	2,5	7		
Sum totale driftsinntekter	37,4	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	37,2		Antall artikler i periodika og serier	20
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,1	0 %	Antall artikler i antologier	12
Årsresultat	0,8		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	11,7	45 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,86

<http://www.afi.no/>

AFIs forskning skal bidra aktivt til utviklingen av et bærekraftig arbeidsliv og samfunn på en kritisk og konstruktiv måte. Instituttets forskere jobber i nært samarbeid med det praktiske arbeidsliv med fokus på å styrke verdiskaping, øke deltakelse i arbeidslivet og styrke utviklingen av virksomhetene. AFIs forskning skal bistå de som fatter beslutninger og løser oppgavene i politikken, bedriftene, organisasjonene og i forvaltningen. Samtidig skal forskningen bidra til den vitenskapelige diskurs rundt organisering og utvikling av arbeidslivet.

AFIs forskning dreier seg i hovedsak om fire forhold:

- Deltakelse i arbeidslivet
- Arbeidsorganisering og arbeidsmiljø
- Organisering av offentlig forvaltning og tjenester
- Samarbeid og medvirkning i og mellom bedrifter

Instituttet gjennomfører en rekke prosjekter hvor formålet er å øke kunnskapen om muligheter og hindringer for å nå målene om utvikling av et verdiskapende, bærekraftig arbeidsliv. Et mål med forskningen er å stimulere aktørene til utviklingsarbeid. AFI søker på denne måten å kombinere kunnskapsutvikling med implementering.

Sentrale prosjektområder i 2008 har vært:

- Arbeidsmiljøanalyser
- Konfliktløsning i virksomheter
- Utvikling av metodikk for å styrke mestring av arbeidsoppgaver
- Evalueringer av offentlig politikk
- Evalueringer av organiseringen av velferdsforvaltningen
- Analyser av ulike gruppers tilpasning, muligheter og barrierer i arbeidslivet
- Analyser og utvikling av samarbeidspraksis mellom virksomheter
- Organisering av lærings- og utviklingsprosesser

AFI har i 2008 omorganisert den faglige virksomheten fra tre til to forskningsgrupper; henholdsvis OrganisasjonsUtvikling og Innovasjon (OUI) og Mangfold, Inkludering og Organisering (MIO).

2.13.1 Disponering av grunnbevilgningen

Arbeidsforskningsinstituttet mottok i 2008 grunnbevilgning på kr 4 880 000 som ble disponert slik:

Egeninitiert forskning innenfor AFIs kjerneaktiviteter: 99 000

Strategiutvikling i tilknytning til kjønnsforskning med sikte på å få et bedre grunnlag for prosjektsøknader på dette området.

Nettverksbygging, kompetanseutvikling og faglig fornyelse av forskerstaben: 997 000

Dekker utgifter til deltakelse på ulike seminarer og forskerkonferanser i inn- og utland i tillegg til forskernes tid til egen kompetanseheving gjennom litteraturstudier m.v.

Kvalitetssikring av forskningens resultater: 215 000

Hovedansvaret for kvalitetssikring av instituttets publikasjoner og prosjekter ligger hos forskningslederne. I tillegg gjennomgås alle rapporter i AFIs egen rapportserie av seniorforskere ved instituttet før offentliggjøring.

Publisering og formidling knyttet til egeninitiert forskning: 2 069 000

Mer enn 40 prosent av grunnbevilgningen er brukt til å dekke forskertid som medgår til arbeid med vitenskapelig publisering. Instituttet fikk i 2008 publisert totalt 30 vitenskapelige artikler i antologier og tidsskrifter med referee. I tillegg har instituttets forskere hatt en omfattende formidlingsvirksomhet gjennom forelesninger/foredrag, fremleggelse av papers på konferanser, kronikker i pressen m.v.

Oppbygging av egen kompetanse, herunder veiledning og dr.gradsutdanning: 1 500 000

I alt syv forskere har arbeidet med dr.grad i løpet av året. Tre kandidater disputerte i løpet av 1. halvår. Av de øvrige kandidatene vil to trolig fullføre i løpet av 2009.

2.13.2 Høydepunkter

Dynamiske organisasjonsformer i et kunnskapsbasert arbeidsliv

AFIs strategiske instituttprogram (SIP) knyttet til fristillingen av AFI ble avsluttet i 2008. Første publisering fra prosjektet kom i form av boka *Action Research and Organisation Theory* utgitt på Peter Lang med Olav Eikeland og Anne Marie Berg som redaktører. Boka knytter aksjonsforskning nærmere til organisasjonsteori. Den er en kritisk gjennomgang av instituttets arbeidslivsforskningstradisjon og anbefaler at aksjonsforskningen styrker refleksive, selvkritiske og oppgavefokusede tilnærminger. Bidragene omhandler temaer som kjønn, etikk, organisasjonsrasjonaliteter og lederskap. Artikkelen gir eksempler på hvordan forskningens nærhet til praksis gir nye perspektiver som bidrar til å videreutvikle både organisasjonsteorien og aksjonsforskningen. Alle bidragene i boka er forfattet av forskere ved AFI. Ytterligere en publisering – en metodebok - er akseptert for utgivelse på Peter Lang Verlag, Brøgger, B. & Eikeland, O (eds): *Turning to practice with action research* som ventes publisert i 2009.

Mestring - emosjonelt arbeid, pleie- og omsorgssektoren

På oppdrag fra Helsedirektoratet har AFI utviklet en modell for refleksjon i pleie- og omsorgstjenesten. Gjennom systematisk refleksjon og øvingsarbeid i grupper søker en å øke de ansattes opplevelse av mestring av utfordringer i arbeidet. Tanken er at dette i neste omgang skal bidra til mer engasjement i jobben og bedre kvalitet i arbeidet. Utviklingen av prosjektet må sees i lys av teorier om lærende organisasjoner og en forståelse av arbeidet i pleie- og omsorgssektoren som emosjonelt arbeid. Sammen med grupper av ansatte i helsetjenesten, i et interaktivt forsknings- og utviklingsarbeid over flere faser, har AFI utviklet et ”mestringsverktøy”, en arbeidshåndbok som heter Hjerte, hode, hender. Boka gir en struktur og veiledning for hvordan man kan etablere og gjennomføre refleksjonsgrupper på egen arbeidsplass. Håndboka er trykket i et opplag på 9.000 eksemplarer. Den skal nå revideres og trykkes i nytt opplag.

AFI har det siste året også utviklet et opplæringsprogram for fasilitatorer som ønsker å starte egne refleksjonsgrupper. 40 fasilitatorer har gjennomgått opplæringen for selv å gjennomføre lokale refleksjonsgrupper, og i tilknytning til dette er ”mestringsverktøyet” tatt i bruk i 20 enheter innen pleie og omsorgssektoren i 6 kommuner. Prosjektet er presentert på internasjonale konferanser og to artikler er godkjent for publisering i første halvdel av 2009.

Graviditetsdiskriminering i arbeidslivet

AFI har på oppdrag fra Barne- og Likestillingsdepartementet undersøkt konsekvensene av graviditet og kvinners og menns uttak av foreldrepermisjon i norsk arbeidslivet. Rapporten fra prosjektet drøfter konsekvenser for kvinnelige og mannlige arbeidstakere som oppstår som følge av ulike måter graviditet og foreldrepermisjon håndteres på i arbeidslivet. Et hovedfunn er at diskriminering først og fremst handler om gradvise, negative prosesser knyttet til ulike forventninger og krav til kvinnelige og mannlige arbeidstakere, foreldreskapet og arbeid-familiebalansen snarere enn direkte, overlatt diskriminering fra arbeidsgivers side. Menn som tar ut foreldrepermisjon gjør seg ofte de samme erfaringene som kvinner. Rapporten har også en del som omhandler diskriminering av gravide i høgutdanningsgrupper basert på både et kvalitativt og et kvantitativt materiale. Her finner man at de kjønnete mønstrene i permisjonsuttak er de samme for høgutdanningsgruppene som for arbeidstakere ellers i arbeidslivet. Rapporten advarer mot tradisjonelle tiltak som skjerming, avlastning og fravær fra jobb som kan bidra til å vedlikeholde kjønnsforskjellene i arbeidslivet.

2.14 Chr. Michelsens Institutt (CMI)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	12,9	16	Årsverk totalt	63
SIP	0,4	0	herav kvinner	32
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	45
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	15,7	19	herav kvinner	20
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	18
Offentlig forvaltning	28,8	35	herav kvinner	9
Næringsliv	1,0	1	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,40
Utlandet	9,6	12		
Annet	13,3	16		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>81,8</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	72,9		Antall artikler i periodika og serier	14
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	8,8	11 %	Antall artikler i antologier	10
Årsresultat	7,8		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	15,6	14 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,47

<http://www.cmi.no/>

CMI er et samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt med fokus på internasjonal utvikling og menneskerettigheter, herunder politiske, sosiale og økonomiske rettigheter. CMI holder til i Bergen og er et av Nordens ledende miljøer for anvendt utviklingsforskning.

CMI har en flerfaglig forskningsprofil forankret i fire tematiske forskningsgrupper:

- Rettigheter, demokrati og utvikling
- Fred, konflikt og staten
- Fattigdomsreduksjon
- Reformen i offentlig sektor

I inneværende strategiperiode, 2006-2010, vil CMI gjennom forskning og rådgiving bidra til politikk og tiltak som reduserer fattigdom, styrker menneskerettighetene og fremmer fred. Slik vil CMI kunne opprettholde sin posisjon og rolle som et ledende utviklingspolitisk forskningsmiljø i Norge. CMIs forskning fremmer kunnskap som bidrar til utvikling og sosial rettferdighet, menneskerettigheter og fredelig løsning av konflikter. Den skal informere og påvirke politiske beslutninger og bidra til offentlig debatt om internasjonale utviklingsspørsmål. CMIs forskning er spesielt rettet mot Afrika, Asia, Midtøsten og Latin- Amerika og er konsentrert om land som er viktige for Norges utviklingspolitiske engasjement. Gjennom et tett samarbeid med forskere i sør skal CMI gjennom sin forskning fremme utviklingslandenes perspektiv. Med støtte fra Fredskorpset etablerte instituttet i 2007 et utvekslingsprogram for yngre forskere med fire deltakere fra nord og fire fra sør. Programmet er ventet å løpe over fire år. I januar 2008 startet en treårig samarbeidsavtale med det katolske universitetet i Luanda med en ramme på om lag 21

mill. kroner. Samarbeidet med det palestinske instituttet for demokratistudier, Muwatin ble videreført ved at det ble inngått en avtale om en fjerde fase.

CMI mottar basisbevilgning fra Norges forskningsråd som brukes til finansiering av grunnforskning og instituttets forskningsprogrammer. I 2008 hadde CMI ett strategisk instituttprogram (SIP) "Global Health and Development". Dette er i tillegg til 7 andre instituttprogram. CMI mottar en separat bevilgning fra Kunnskapsdepartementet til Menneskerettighetsprogrammet (MRP) ved instituttet. CMIs menneskerettighetsprogram feiret 25-årsjubileum med et stort symposium høsten 2008.

Det faglige samarbeidet med Universitetet i Bergen er blitt stadig sterkere de siste årene og nye initiativ ved inngangen til 2008 foregriper på mange måter realiseringen av instituttets beslutning om å flytte nærmere universitetsmiljøet, noe som vil finne sted i august/september 2009. Antallet master- og doktorgradsstudenter ved instituttet er på samme nivå som tidligere, og dette gjelder også bistillinger og undervisning av CMI-ansatte ved UiB. Flere nye og pågående forskningsprogrammer som også inkluderer fagmiljøene ved UiB, er i løpet av høsten 2008 blitt styrket gjennom nye tildelinger fra Forskningsrådet. Opprettelse av et samarbeidsutvalg med UiB samt etablering av samarbeidsfond for en periode på 5 år er med på å styrke forholdet mellom disse to forskningsmiljøene.

Kommunikasjon og formidling til CMIs hovedmottagergrupper har høy prioritet. I 2008 stod CMI-forskere for en monografi og 5 redigerte bøker samt 25 kapitler i ulike fagbøker. CMI hadde totalt 14 artikler i UHR 2- og UHR1-tidsskrift. CMI har også i 2008 fortsatt med å være synlige i den offentlige debatten både på kronikksidene, i aviser, radio og TV. Statistikken fra 2008 viser en økning fra rekordhøye 958 i 2007 til 1143 oppslag i 2008. I tillegg økte forskernes opptredener både i TV og radio program. CMIs oppdragsforskning resulterte i 56 rapporter i 2008 mot 38 rapporter i 2007.

2.14.1 Disponering av grunnbevilgningen

Grunnbevilgningen til CMI utgjorde i 2008 ca 16 prosent av instituttets omsetning fra forskningsvirksomheten. Dette er omtrent samme nivå som i 2007 selv om grunnbevilgningen økte med 1 mill fra 2007 til 2008. CMI bruker grunnbevilgningen strategisk og bevisst til å utvikle ny og relevant forskning og kompetanse på den ene siden, og kvalitetssikring, publisering og formidling på den andre siden.

Grunnbevilgningen ble i 2008 disponert til instituttinitiert forskning inkl kvalitetssikring, publisering og formidling med ca kr 9 500 000, samt nettverksbygging, kompetanseutvikling mv. med ca kr 2 150 000.

Første kategori inkluderer forskerinitierte prosjekter der CMI allokerte ca 1,88 mill. kroner i 2008 samt arbeid med akkvisisjon av nye strategisk viktige prosjektet (søknader, anbud) der ca 790 000 ble brukt. CMI har også i 2008 gitt særlig støtte til utvikling av et nytt instituttprogram (fase 2 av POLINAF), og allokerte ca 255 000 til dette formål. Det er også disponert midler til faglige reiser uten prosjektfinansiering (nærmere 200 000 kroner). Instituttet brukte i 2008 en mindre sum (33 000 kroner) på 25-årsmarkeringen av CMIs Menneskerettighetsprogram.

Utover dette ble det avsatt midler til biblioteket. CMI-biblioteket som har nasjonale oppgaver innen utviklingsforskning, fikk en allokering på ca. 1, 5 mill. kroner. Kvalitetssikringsarbeid/administrasjon av forskningsgrupper, programmer og prosjekter, samt annet utviklingsarbeid beløp seg til ca 2,7 mill. kroner. Instituttet betrakter dette som viktige komponenter i kvalitetssikringen av instituttets faglige virksomhet.

CMI fortsetter å legge vekt på formidling selv om man prøver å legge dette viktige arbeidet inn i prosjektbudsjettene. Ca 1,18 mill. kroner har gått direkte til publiserings og skrivearbeid, samt annen formidling. I tillegg til dette kan ca 800 000 knyttes til formidlingskostnader/drift av kommunikasjonsenhet ved CMI(lønnsmidler etc.).

Den resterende andel av grunnbevilgingen ble anvendt til nettverksbygging, kompetanseutvikling m.v. Selv om det ikke alltid er lett å skille mellom de to kategoriene, inkluderer dette primært møter og seminarer, eksplisitt nettverksarbeid og deltakelse i utvalg, komiteer og forskergrupper (inkl. internasjonale nettverk). I tillegg er kr 600 000 brukt til sluttfinansiering av doktorgrader.

2.14.2 Høydepunkter

Sudanprogrammet

Med støtte fra Norad etablerte CMI i 2006 programmet "Micro- Macro Issues in Peacebuilding" som et samarbeid med forskere på PRIO og flere universiteter i Sudan. Programmet har en viktig kapasitetsbyggende funksjon og deltar i utdannelsen av studenter i Sudan på Master og PhD-nivå.

Sudanprogrammet ble evaluert i 2008 som del av en større internasjonal evaluering av norsk forskning og utviklingsaktiviteter på konflikt og fredsbygging. Evalueringen var svært positiv. Programmet berømmes særlig for at den markante deltakelsen av forskere og studenter fra Sudan og for at forskningen på flere måter har bidradd til å øke kunnskapsgrunnlaget for politiske og andre beslutninger under vanskelige og komplekse forhold. Programmet har også bidradd til rekruttering av yngre norske forskere til forskning på Sudan.

Skatt og statsbygging i utviklingsland

Boken *Taxation and State Building in Developing Countries*, Deborah Brautigam, Odd-Helge Fjeldstad and Mick Moore (Eds.) som kom ut på Cambridge University Press i 2008 bygger på mange års forskning innenfor skatt og offentlig forvaltning. CMI har siden tidlig 90-tallet hatt ulike forskningsprogrammer om skatt i utviklingsland. Denne boken ser på forholdet mellom skatt og statsbygging i mange lav- og middelinntektsland som Kina, Russland, Polen, Chile, Tanzania, Uganda og Ghana. Den ser spesielt på skatt som fokus for samarbeid og forhandlinger mellom stat og samfunn. Hvordan påvirker skatt og kilder til finansiering av offentlig sektor statsbygging og styresett i dagens utviklingsland? Hvordan kan globale skattereformer ta mer hensyn til statsbygging?

Helserettigheter

Right to health through litigation er et forskningsprosjekt som analyserer rettsapparatet som arena for krav om rett til helse, og hvorvidt det stadig økende omfanget av slike rettsaker fører til helsepolitiske forandringer og tvinger lovgivere å ta menneskerettighetshensyn. Siden 90-tallet har tallet på helserettssaker økt dramatisk, også i utviklingsland. I Colombia og Brasil har avgjør rettapparatet årlig titusener av slike rettsaker. Likevel vet man lite om konsekvensene slike rettsaker har på helsesystemer og helsepolitikk i disse landene. Man vet lite om i hvilken grad dette bidrar til en mer rettferdig fordeling ved at fattige og marginaliserte deler av befolkningen bruker rettsapparatet for å få tilgang til helsetjenester eller om det er en arena for de som allerede har ressurser til å tvinge enda mer ut av systemet. Dette kunnskapsgapet er det dette prosjektet vil bidra til å fylle gjennom systematiske studier av land i Afrika, Asia og Latin Amerika hvor domstolene har gitt retten til helse konkret innhold. Dette er et stort, tverrfaglig internasjonalt forskningsprosjekt med deltakere både fra de land som analyseres empirisk og fra forskningsinstitusjoner i USA og Europa. Det er det første tverrfaglige prosjektet som systematisk forsøker å analysere og forstå hvordan helserettssaker påvirker retten til helse i utviklingsland.

2.15 Forskningsstiftelsen Fafo

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	10,0	10	Årsverk totalt	88
SIP	0,9	1	herav kvinner	49
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	73
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	15,2	15	herav kvinner	38
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	22
Offentlig forvaltning	28,9	28	herav kvinner	9
Næringsliv	27,0	26	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,30
Utlandet	17,8	17		
Annet	3,8	4		
Sum totale driftsinntekter	103,6	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	97,4		Antall artikler i periodika og serier	40
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	6,2	6 %	Antall artikler i antologier	5
Årsresultat	8,2		Antall monografier	2
Egenkapital (% av totalkapitalen)	29,6	25 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,83

<http://www.fafo.no/>

Forskningsstiftelsen Fafo hadde i 2008 samme struktur og formål som tidligere. Stiftelsen mål er å utvikle kunnskap om deltakelse, levekår, demokrati, utvikling og verdiskaping. Fafo ønsker å bidra til samfunnsmessig fornyelse gjennom forskning basert på høye forskningsetiske og metodiske standarder. Med et historisk utgangspunkt i norsk fagbevegelse leverer Fafo kritisk og handlingsorientert forskning om arbeidsliv og velferdspolitikke til sentrale beslutningstakere og -prosesser.

Fafos hovedoppgave er forskning og utredning om arbeidsliv og velferdspolitikke nasjonalt og internasjonalt. Fafo var i 2008 organisert i to institutter: Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier og Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning. Begge instituttene jobber innenfor en empirisk forskningstradisjon og anvender både kvantitative og kvalitative forskningsmetoder. Innenfor den internasjonale virksomheten er det utviklet en særlig kompetanse på innsamling og analyse av kvantitative data under vanskelige forhold.

Hos Fafo legges det vekt på å jobbe i nær kontakt og dialog med brukere og oppdragsgivere, og samarbeide med et omfattende faglig nettverk. Det legges stor vekt på å skape møteplasser og formidle kunnskap fra prosjektene. Fafo har også i 2008 styrket sin posisjon som en åpen og utadvendt forskningsstiftelse basert på oppdrag fra partene i arbeidslivet, bedrifter, offentlig administrasjon, frivillige organisasjoner, internasjonale organisasjoner og fond samt Norges forskningsråd, EU, Nordisk Ministerråd og andre internasjonale forskningsprogrammer. Samlet har begge instituttene en liten økning i 2008 når det gjelder brukerrettede foredrag og fremleggelse av paper på vitenskaplige konferanser. For de andre kategoriene i rapportering til NIFU STEP ligger instituttene omtrent som på nivået for 2007.

Fafo ble grunnlagt av LO i 1982 og ble omdannet til stiftelse i 1993. Stiftere er: LO, Fagforbundet, Orkla ASA, Umoe AS, ElkemASA, Coop Norge, Sparebank1 og Telenor ASA.

2.15.1 Disponering av grunnbevilgningen

I 2008 fikk Forskningsstiftelsen Fafo totalt 10 041 000 kroner i basisbevilgning. Forskningsrådet har valgt å gi basisbevilgningen direkte til Forskningsstiftelsen som fordeler denne videre til sine to heleide institutter i henhold til styrevedtak. I 2008 ble basisbevilgningen fordelt mellom Fafo AVF og Fafo AIS med utgangspunkt i antall ansatte forskere i instituttene. De to instituttene fordeler deretter basisbevilgningen til doktorgradfinansiering, publiseringsstøtte, forskningsledelse og kvalitetssikring samt faglige utviklingsmidler. Alle aktiviteter fordeles som prosjektmidler og bruken følges opp. Publiseringsstøtte til vitenskaplige artikler fordeles etter åpen utlysning og søknad fra den enkelte forsker i begge instituttene.

For Fafo AVFs del ble vel en tredel av basisbevilgningen benyttet til å toppfinansiere 6 doktorgradsstipendiater, mens om lag tilsvarende andel ble brukt til kvalitetssikring og forskningsledelse. Den resterende tredelen ble benyttet til å støtte akademiske publiseringer som ikke var prosjektfinansiert, strategiske utviklingsprosjekter, samt kompetanseutviklende tiltak som konferansedeltakelse, paper-skriving mv. Fafo AIS hadde kun en doktorgradsstipendiat i 2008 og benyttet det meste av sin basisbevilgningsandel til forskningsledelse og kvalitetssikring samt publiseringsstøtte.

Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning (Fafo AVF)

Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning har spesialisert seg på arbeidslivsorganisering og virkemidler i velferdspolitikken. Fafo AVF har 55 ansatte, hvorav 45 er forskere. I 2008 ble det totalt sett arbeidet med vel 130 ulike eksterne oppdragsprosjekter og kompetanseprosjekter finansiert av grunnbevilgningen. På prosjektsiden har den gode utviklingen fra 2004 – 2007 fortsatt inn i 2008. Det er særlig viktig at den vitenskaplige publiseringen og eksternt formidling som foredrag, artikler med mer har vært på samme nivå som i 2007. Fafo AVF har i løpet av 2008 hatt en omfattende medieomtale knyttet til resultater fra prosjektvirksomheten.

Forskningsvirksomheten er organisert i fire kjerneområder og forskningsgruppene har vært uendret etter reorganiseringen i 2004:

- Arbeidslivsorganisering og arbeidsmarked
- Arbeid, inkludering og kompetanse
- Sosialpolitikk og velferdsproduksjon
- Verdiskaping og bedriftsutvikling

2.15.2 Høydepunkter

Pensjonsområdet

Fafo har vært et sentralt pensjons- og trygdeforskningsmiljø de siste 20 årene og har bidratt med en hel rekke utredninger og forskningsrapporter. De senere årene har instituttet hatt en mengde oppdrag knyttet til pensjonsreformen. I 2008 utredet man blant annet en alternativ modell for den avtalefestede pensjonsordningen (AFP) i forbindelse med tariffoppgjøret, en rapport om særaldersgrensene for et partsammensatt offentlig utvalg, samt fem ulike rapporter og utredninger om tjenstepensjonsordningene for henholdsvis LO, NTL, Akademikerne og Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID). Forskerne i Pensjonsgruppa har også hatt en utstrakt foredragsvirksomhet (mer enn 40 i 2008) samt skrevet en rekke artikler og kronikker. Høsten 2007 ble et instituttprogram for AID, 'Tjenstepensjonsmarkedet i endring', startet opp. Programmet løper fram til midten av 2011. Til dette programmet er det knyttet en doktorgrad. Et forsker arbeider dessuten med en doktorgrad om tidligpensjonering og seniorpolitikk, finansiert av Forskningsrådets Arbeidslivsprogram.

Daglig leder Jon M. Hippe ble i 2008 utnevnt til å lede et offentlig utvalg som ser på brede tjenstepensjonsordninger i privat sektor. Videre har Fafo siden 2006 ledet Pensjonsforum, i samarbeid med ECON og Frischsenteret, hvor mer 20 sentrale aktører fra arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, myndighetene og næringslivet deltar og drøfter aktuelle pensjonsspørsmål. Fafo driver forumets nettside hvor foredrag, nyere forskning og nyheter om pensjonsspørsmål publiseres fortløpende.

Liv og arbeid

Fafo har gjennom de siste årene etablert seg som et viktig kunnskapsmiljø innenfor området bærekraftig arbeidsliv. Dette temaområdet omfatter forskning på sammenhengen mellom arbeidsliv og privatliv, utvikling i HMS-tilstanden i arbeidslivet og hvordan forhold i arbeidslivet påvirker andre forhold i livet. "Liv og arbeid – mulighetenes arbeidsliv for alle?" er tittelen på et knippe prosjekter som belyser ulike aspekter ved sammenhengen mellom privatliv og yrkesliv før og nå, og ulike forutsetninger for et bedre og lengre yrkesliv. I et av prosjektene har Fafo pekt på nye utfordringer for yrkeslivet, blant annet ved synliggjøring av at mange eldre arbeidstakere opplever en ny omsorgsklemme ved ansvar for hjelpetrequende gamle foreldre. Et annet av prosjektene fokuserer på holdninger til tidligpensjon og viser at tidlig pensjonering må forstås som en tvetydig prosess hvor både positive og negative faktorer spiller sammen i et komplisert mønster. Det er ikke én, men mange grunner til at ansatte ønsker å gå av tidlig, og vektleggingen av de ulike begrunnelsene varierer mellom yrker og utdanningsgrupper. Liv og arbeid-prosjektene er finansiert av Fagforbundet og har gitt grunnlag for videreutvikling av et viktig område for Fafo.

Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier (Fafo AIS)

Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier as (Fafo AIS) har som formål å drive forskning, utredning og andre relevante tjenester om levekår og utviklingsstrategier i land i konflikt, overgangsfase og utvikling. Fafo AIS er ett av flere institutter i Norge som arbeider med utenrikspolitiske tema og utviklingsspørsmål.

I løpet av 2008 har Fafo AIS gjennomgått enkelte reformer for å oppnå en tydeligere organisasjon. Forskningen er nå samlet i fire faglig sammensatte grupper:

- Internasjonal migrasjon
- Helse og miljø
- Konfliktstudier
- Midtøsten-studier

2.15.3 Høydepunkter

Kartlegging av det norske prostitusjonsmarkedet

Den omfattende migrasjonsforskningen som Fafo AIS har drevet siden 2002 har spesielt fokusert på sårbare grupper som uautoriserte migranter og ofre for menneskehandel. I fjor publiserte Fafo-forskere flere rapporter, kapitler og akademiske artikler på dette området. Denne kompetansen resulterte i at Fafo AIS fikk i oppdrag av Justisministeren å kartlegge det norske prostitusjonsmarkedet i forkant av innføringen av den nye loven som forbyr kjøp av seksuelle tjenester. Resultatene, som ble presentert på en Fafo-frokost i desember der også justisminister Knut Storberget var til stede, fikk stor oppmerksomhet i norsk offentlighet.

Evaluering av tiltak mot barnearbeid i kakaosektoren

Omfattende barnearbeid i er en stor utfordring i kakaosektoren. Som ledd i det internasjonale arbeidet mot barnearbeid har Ghana og Elfenbenskysten, begge storprodusenter av kakao, iverksatt studier for å verifisere kakaoproduktene i forhold til verste former for barnearbeid og

tvangsarbeid blant voksne. Det Internasjonale kakaoverifiseringspanelet (International Cocoa Verification Board, ICVB) ga i april 2008 Fafo AIS og Khulisa Management Services i oppdrag å evaluere de to landenes studier. Formålet var å vurdere troverdigheten av myndighetenes sertifiseringer. Ghanas tiltak ble vurdert som tilfredsstillende, Elfenbenskysten fikk betinget godkjent, fordi landet opererte med for høye tall for barnearbeid. Resultatet ble presentert for ICVB i desember og noe senere for myndighetene i Ghana og Elfenbenskysten.

2.16 Fridtjof Nansens Institutt (FNI)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	8,3	27	Årsverk totalt	32
SIP	0,0	0	herav kvinner	10
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	25
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	15,2	49	herav kvinner	8
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	7
Offentlig forvaltning	3,8	12	herav kvinner	3
Næringsliv	1,8	6	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,28
Utlandet	1,8	6		
Annet	0,1	0		
Sum totale driftsinntekter	31,0	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	31,2		Antall artikler i periodika og serier	14
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-0,3	-1 %	Antall artikler i antologier	4
Årsresultat	0,3		Antall monografier	6
Egenkapital (% av totalkapitalen)	9,8	48 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,96

<http://www.fni.no/>

FNI's forskningsvirksomhet er innrettet mot å forstå drivkreftene i internasjonal miljø-, energi- og ressursforvaltningspolitikk og å identifisere mulige politiske løsninger på problemer på disse områdene. Et hovedanliggende for FNI er å avklare betingelsene for effektivt internasjonalt samarbeid. Instituttets prosjekter retter seg dels mot internasjonale forhandlingsprosesser og organisasjoner, herunder utformingen av nasjonale posisjoner i toneangivende land, og dels mot gjennomføringen av internasjonale forpliktelser ned til nasjonalt og lokalt nivå. Forskningen ved FNI retter også oppmerksomhet mot den rolle store selskaper spiller. De fleste prosjekter tar opp forhold på det internasjonale plan som har stor direkte eller indirekte betydning for Norge.

Instituttet arbeider med grunnforskningsprosjekter, anvendte forskningsprosjekter, utredninger og evalueringer. Kjernedisiplinen er statsvitenskap, men FNI har også kompetanse innenfor juss, økonomi, biologi, sosialantropologi og historie, og spesiell språk- og regionalkompetanse på Russland og Kina. Instituttet samarbeider med en rekke institusjoner og forskere i inn- og utland for å belyse tverrvitenskapelige problemstillinger.

Stikkordsmessig har det i 2008 blitt arbeidet med følgende temaer, gruppert under seks hovedkategorier:

Globalt samarbeid og bærekraftig utvikling: Internasjonal miljøforvaltning; Effektivisering av FNs miljøorganer; Vitenskapens innflytelse i miljøsamrådet; Inkorporering av miljøhensyn på

ulike politiske nivåer; De internasjonale klimaforhandlingene; Det internasjonale handelsregimets påvirkning på miljø- og primærnæringspolitikk; Internasjonal helsepolitikk; Regimeteoretiske studier.

Havpolitikk og havrett: Internasjonal og regional fiskeriforvaltning; Ulovlig, uregulert og urapportert fiske; Sjøtransport, havforurensning og miljøvern; Maritime avgrensningsspørsmål i nord.

Biologisk mangfold og biosafety: Internasjonale biodiversitetsforhandlinger; Forvaltning av genressurser; Internasjonal og nasjonal patentrett, planteforedleres, fiske- og dyreoppdretteres og bønders rettigheter; Bioprospektering; Skogpolitikk og skogforvaltning.

Polar- og russisk politikk: Norsk nordområdepolitikk, samarbeidsflatene med Russland og russisk politikk med fokus på petroleum, fiskeri, miljø, sikkerhet, marine grenser og skipsfart; politisk samarbeide i Arktis og Antarktis.

Europeisk energi- og miljøpolitikk: EUs kvotehandelsystem; Påvirkningen av EUs klimapolitikk på norsk klima- og energipolitikk; Norsk tilpasning til klimaendringene; Felles gjennomføring (JI)-mekanismen, Teknologisamarbeid og innovasjon.

Kinesisk energi- og miljøpolitikk: Kinesisk klima- og energipolitikk; Kinesisk miljøbyråkrati og miljølovgivning.

2.16.1 Disponering av grunnbevilgningen

FNI mottok i 2008 en grunnbevilgning på i alt 8,308 mill. kroner fra Norges forskningsråd. Nedenfor redegjøres det for hvordan dette beløpet er anvendt til ulike formål og prosjekter.

Interne strategiske instituttprosjekter. I alt 3,98 mill. kroner ble brukt til dette formålet. Her dreier det seg om prosjekter til oppbygging av særlig sentral kompetanse for instituttet, samt andre faglige aktiviteter av særlig betydning for FNI. Midlene ble brukt til følgende prosjekter:

- Forskningsprosjekt: *Norwegian Maritime Boundaries and the Rule of International Law.*
- Forskningsprosjekt: *Skipsfart og EUs marine strategi.*
- Forskningsprosjekt: *Internasjonal klimapolitikk i endring.*
- Forskningsprosjekt: *Sikkerhet og miljø i nordområdene.*
- Forskningsprosjekt: *Hvordan kan internasjonalt miljøsamarbeid bli mer effektivt?*
- Bokprosjekt: Skrivning og utgivelse av *Internasjonal Miljøpolitikk*, Norges første lærebok i internasjonal miljøpolitikk, utgitt av Fagbokforlaget.
- Konferanse: Delfinansiering av FNIs tredje, internasjonale havkonferanse *The World Ocean in Globalization: Challenges for Marine Regions.*

Toppfinansiering av doktorgradsprosjekter. (1,5 mill. kroner) En rekke av FNIs medarbeidere er i doktorgradsløp, de fleste som doktorgradsstipendiater støttet av Norges forskningsråd eller departementene.

Særlige satsninger. (1,17 mill. kroner) Dette er i hovedsak støtte til avsluttende arbeid med tre doktorgradsavhandlinger som har gått utover normert tid, og tilskudd til et doktorgardsprosjekt som ikke har hatt egen stipendfinansiering.

Prosjektinitiering.. (0,787 mill. kroner) I hovedsak dreier det seg om dekning av timeutgifter for forskere som har vært involvert i utforming av prosjektsøknader til ulike NFR-programmer, EUs 7. rammeprogram, departementer og andre.

Bearbeiding av rapporter til fagfelleverderte artikler. 0,65 mill. kroner ble brukt til dette formålet, fordelt på en lang rekke artikler. Dette dreier seg i hovedsak om forskningsresultater som er samlet inn i oppdragsfinansierte prosjekter.

Videre ble det brukt midler til faglig profilering, veiledning og reiser til konferanser.

2.16.2 Høydepunkter

Miljøsertifisering i skog- og fiskerisektorene

Et doktorgradsprosjekt ved FNI har vurdert i hvilken grad frivillige ordninger for miljøsertifisering i skog- og fiskerisektorene bidrar til bærekraftig ressursforvaltning. Studien har vist at slike ordninger har vokst frem gjennom NGO-kampanjer rettet mot store innkjøpere så som IKEA og Home Depot. Sertifiseringspress har i liten grad kommet fra forbrukerne. Den globale ordningen for skogsertifisering, Forest Stewardship Council (FSC), har vært en modell for andre merkeordninger, bl.a. Marine Stewardship Council (MSC) innen fiskerisektoren. I skogsektoren oppstod raskt konkurrerende, industribaserte ordninger. Disse hadde svakere miljøkrav og sosiale standarder enn FSC, men har gradvis skjerpet sine bestemmelser. Studien har vist at konkurransen mellom merkeordninger har bidratt til en generell heving av miljøstandardene. En begrensning for effektiv problemløsning er at frivillige merkeordninger ofte ikke tas i bruk der skoen trykker mest. Det er enklere for velregulerte fiskerier i industriland enn for fiskerier i utviklingsland å slutte seg til merkeordninger. På samme måte ser man at bare ca. 10 prosent av sertifisert skog er i tropene. Dr. gradprosjektet, som er gjennomført som del av RAMBU-prosjektet *New Principles and Instruments of Environmental Governance and the Influence of Scientific Input*, resulterte, ved siden av selve doktorgradsavhandlingen, i utgivelsen av 12 fagfelleverderte artikler (11 i tidsskrifter og én i bok).

EUs betydning for utviklingen av ny fornybar energi i Norge

FNI leder det norsk-svenske prosjektet *Climate change Altering Nordic Energy Systems (CANES)* som studerer endringer i EUs energi og klimapolitikk, med fokus på hvordan dette påvirker Nordens energimarked og infrastruktur. En delstudie har fokusert på hvordan EU-politikken har påvirket norske kraftprodusenter. Studien har dokumentert at norsk kraftbransje de siste årene har diversifisert sin virksomhet. Mens man før drev nesten utelukkende med vannkraft omfatter bransjen nå også vindkraft og fornybar varme. Satsingen på varme er imidlertid sterkere enn på vindkraft. Satsingen på varme skyldes i hovedsak stødig norsk politisk styring, mens årsaken til vindkraftsatsingen var at selskapene lenge trodde at Norge og Sverige ville bli enige om et felles sertifikatsystem. Norske politikere har hatt store problemer med å utvikle et støttesystem for vind som passer både til bransjens preferanser og til EUs statsstøtteregler. Liberaliseringen på 1990-tallet endret energibransjens ensidige fokus på investeringer i storskala vannkraft. Denne endringen skapte et ønske om å utvikle nye forretningsområder og dette bidro positivt i forhold til fornybar varme så vel som for vindkraft.

CANES er et kompetanseprosjekt med brukermedvirkning (KMB) støttet av Forskningsrådsprogrammene RENERGI- og NORKLIMA, og involverer forskere og næringslivsaktører i Norge og Sverige. Prosjektet har så langt publisert én fagfelleverdert artikkel og en rekke rapporter som vil bli bearbeidet for fagfelleverdert publisering. Videre er en doktorgradsavhandling også under utarbeidelse i prosjektet.

Norsk-russisk miljøvernssamarbeid

I 2007-08 gjennomførte FNI en bred historisk gjennomgang av Den norsk-russiske miljøvernkommisjonens 20-årige virke. Kommisjonen ble opprettet i 1988, ansopret av forurensningen fra nikkilverket i Petsjenga og avspenningen mellom øst og vest, men har siden utviklet seg dynamisk, og stadig utvidet sitt ansvarsområde. FNI's studie konkluderte med at

samarbeidet stort sett har vært vellykket. Forsknings samarbeidet har fungert aller best, men også samarbeidet om kulturminnevern, renere industriproduksjon og grensenære spørsmål er vurdert som vellykket. På noen viktige områder – mest nærliggende er moderniseringsprosjektet på nikkilverket i Petsjenga – har resultatene derimot vært mer beskjedne. Samarbeidet har fra begge land vært oppfattet som godt og ryddig. Fra norsk side er miljøvern ett av de politiske områdene hvor samarbeidet med Russland har vært best utbygget. Samarbeidet har, i tillegg til antatt miljøeffekt, også vært en stabil og positiv komponent i de politiske relasjonene mellom Norge og Russland generelt, gjennom 20 nokså turbulente år i russisk-vestlige forbindelser. Prosjektet ble finansiert av Miljøverndepartementet, og resulterte bl.a. i utgivelsen av en bok.

2.17 Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,0	0	Årsverk totalt	22
SIP	5,0	19	herav kvinner	6
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	20
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	19,0	73	herav kvinner	5
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	12
Offentlig forvaltning	1,8	7	herav kvinner	1
Næringsliv	0,0	0	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,59
Utlandet	0,0	0		
Annet	0,4	2		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>26,2</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	25,2		Antall artikler i periodika og serier	18
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,0	4 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	1,0		Antall monografier	3
Egenkapital (% av totalkapitalen)	15,0	47 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,10

<http://www.frisch.uio.no/>

Frischsenteret ble stiftet av Universitetet i Oslo for å drive samfunnsøkonomisk forskning i samarbeid med Økonomisk institutt og andre enheter ved Universitetet i Oslo. Hovedideen er god kontakt med basismiljøet og tett kopling mellom grunnforskning og anvendt forskning. Målsettingen er forskning på et høyt faglig nivå som i stor grad resulterer i publiserbare arbeider og tillit hos oppdragsgiver til faglig kvalitet og integritet. Det er også et viktig formål å styrke utdanning i samfunnsøkonomi og forskerrekuttering. Det skjer både ved at forskere deltar i undervisning og veiledning, og prosjektengasjement av masterstudenter og finansiering av doktorgradsstudenter.

Arbeidsmarkedsforskningen har hatt et stort omfang på Frischsenteret og er spredd over ulike underfelt. Ett tema har vært effektevaluering av arbeidsmarkedspolitiske tiltak. Her har Frischsenteret jobbet med å utvikle og benytte metoder som kan evaluere ulike typer effekter simultant, samt ta hensyn til at det kan være uobserverte forskjeller i effekter av tiltak mellom ulike personer. Modellene har blitt anvendt på en rekke temaer, blant annet sykefravær. Andre sentrale temaer er lønnsfordeling og avlønningsformer, effekt av arbeidsinnvandringen på lønn for norske arbeidstakere, intergenerasjonelle sammenhenger i utdanning og inntekt, yrkesdeltaking,

sykefravær, attføring, uføretrygding og pensjonering. Frischsenteret har to strategiske instituttprogram, det ene om arbeidsmarkeds- og trygdeforskning (se høydepunkter) og det andre om pensjonering. De er finansiert henholdsvis av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) sammen med Finansdepartementet og av AID.

Innen energi og miljø har forskningen blant annet tatt opp teknologisk utvikling og kvotehandel, herunder klimaavtaler for å få land til å samarbeide om å utvikle klimavennlig teknologi. I forhold til kvotehandel var fokuset på å forstå hvorfor internasjonal kvotehandel er såpass kontroversielt, og hvordan denne motstanden påvirker samlet utslippsnivå og selv påvirkes av teknologisk endring. Et annet sentralt tema er energimarkeder, nærmere omtalt under høydepunktene.

Den helseøkonomiske forskningen ved Frischsenteret er en del av Helseøkonomisk forskningsprogram ved Universitetet i Oslo (HERO). Forskningen har dekket en rekke temaer under områdene finansiering og organisering av helsesektoren; legemiddeløkonomi; arbeidsmarkedet for helsepersonell; etterspørselen etter helse, helsetjenester og helseforsikring; sosial ulikhet og helse; samt produktivitet og effektivitet i produksjon av helsetjenester. Det ble også arbeidet med metodeutvikling og med empiriske analyser av produktivitet og effektivitet, med spesiell vekt på offentlig sektor. En del av dette arbeidet er knyttet til helsesektoren, men det har også vært anvendelser på andre temaer, blant annet skatteetaten. Frischsenteret er involvert i evaluering av NAV-reformen og vil i 2011-2013 gjennomføre både produktivitets- og effektanalyser av reformen.

2.17.1 Disponering av grunnbevilgningen

Frischsenteret mottok ikke grunnbevilgning i 2008.

2.17.2 Høydepunkter

Strategisk program om arbeidsmarkeds- og trygdeforskning

Frischsenteret avsluttet i 2008 et femårig forskningsprogram, finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet, med en samlet ramme på 12,95 mill. kroner. Programmet finansierte en doktorgrad og en rekke vitenskapelige artikler, foruten å gi et grunnlag for flere andre prosjekter. En lang rekke temaer knyttet til lønnsdannelse, sysselsetting og arbeidsmarkedspolitik ble tatt opp, hvorav tre sentrale emner er nærmere omtalt nedenfor. Ett tema var analyser av effekter av arbeidsmarkedstiltak både på søketid inntil jobb og kvalitet på jobben, målt ved varighet og lønn. En nyttekostnadsanalyse indikerte at total verdiskapning er lik kostnadene dersom deltakerne skapte verdier under tiltaket tilsvarende 35 prosent av markedslønnen de senere fikk. Et annet tema omhandlet arbeidsinnvandring. Med utgangspunkt i arbeidsinnvandrerne som kom til Norge tidlig på 1970-tallet, tok en studie for seg deres langsiktige utfall. Tross svært høy sysselsetting de første årene, viste studien høy tilbøyelighet til å falle ut av arbeidslivet og stor sannsynlighet for å bli uføretrygdet på sikt, sammenliknet med norskfødte på samme alder. En annen studie så på effekter av arbeidsinnvandring på lønnsdannelsen i bygg- og anleggsbransjen, og fant en negativ sammenheng mellom individuell lønnsvekst og økningen i innvandrerandelen innen aktiviteter i bransjen. Et tredje tema var inntektsmobilitet over generasjoner. I en komparativ studie av mobilitet i flere land, var et viktig funn at sammenhengen mellom foreldres og barns inntekter er svak i den nederste delen av inntektsfordelingen i nordiske land. I motsetning til i USA og Storbritannia, er inntektsmobiliteten i Norden svært høy blant barn fra fattige familier.

Doktorgrader

I 2008 ble fire doktorgrader, hvorav en i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, fullført med finansiering fra prosjekter ved Frischsenteret. Temaene var pensjonering, mobilitet i arbeidsmarkedet, attføring, innvandring og effekter av arbeidsmarkedstiltak.

Energimarkeder

I 2008 ble det på forlaget Edward Elgar gitt ut en bok hvor to av de fire forfatterne var fra Frischsenteret. Tittelen var "Liberalizing European Energy Markets" Her presenteres omfattende analyser av energimarkedene i Europa når det gjelder priser og omsetning av elektrisitet og gass etter en liberalisering, og med tall også for globale markeder for olje og kull. I analysene tas det hensyn til sammenhengene mellom ulike markeder for energibærere, bygget på omfattende informasjon om produksjons- og etterspørselsforhold. Modellene brukes også til å se på virkningene ulike former for klimapolitikk. Resultatene tyder på at den planlagte liberaliseringen i EU/EØS-området vil redusere sluttbrukerprisene på elektrisitet med så mye som 25 prosent på kort sikt og noe mer på lang sikt når investeringer kan finne sted, noe som også innebærer betydelige velferdsforbedringer. Virkningene i gassmarkedene er svakere, og gevinsten vil i stor grad tilfalle eksportlandene. Kostnadene ved å oppfylle Kyoto-forpliktelsene avhenger av hvilke virkemidler som brukes for å redusere CO₂-utslippene, men vil være minst like store som gevinstene ved liberalisering.

2.18 Institutt for fredsforskning (PRIO)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	10,0	13	Årsverk totalt	63
SIP	3,3	5	herav kvinner	25
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	50
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	24,5	33	herav kvinner	19
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	18
Offentlig forvaltning	25,5	34	herav kvinner	3
Næringsliv	0,0	0	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,36
Utlandet	8,7	12		
<u>Annet</u>	<u>2,1</u>	<u>3</u>		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>74,1</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	72,9		Antall artikler i periodika og serier	43
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,2	2 %	Antall artikler i antologier	46
Årsresultat	3,3		Antall monografier	7
Egenkapital (% av totalkapitalen)	33,8	52 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	2,23

<http://www.prio.no/>

Institutt for fredsforskning (PRIO) har siden grunnleggelsen i 1959 stått sentralt i det internasjonale arbeidet med å utvikle fredsforskning som akademisk fagfelt. Personalet omfattet i 2008 totalt 109 personer. 35 forskere var ansatt på full tid ved PRIO, hvorav 7 med professorkompetanse (Forsker 1) og ytterligere 10 med doktorgrad. Totalt 13 doktorgradskandidater og 15 mastergradstudenter arbeidet med stipend fra og/eller arbeidsplass på PRIO i 2008. 1 doktoravhandling og 5 masteroppgaver ble ferdigstilt og graden oppnådd.

Instituttet forsker særlig på:

- Årsaker til krigsutbrudd.
- Grunner til at kriger varer lenge.
- Betingelser for å skape varig fred etter at væpnede konflikter er avsluttet.

PRIO utgir de to tidsskriftene *Journal of Peace Research* og *Security Dialogue*, og legger vekt på at forskerne utgir artikler i tidsskrifter med fagfelleevaluering. I 2008 utga PRIO-forskere 44 fagfellevurderte artikler, 8 monografier og 54 kapitler i redigerte bøker.

PRIO drev et omfattende informasjonsarbeid gjennom kurs, konferanser og seminarer og var engasjert i forskning, dialog og informasjonsarbeid ved et eget PRIO-senter på Kypros. PRIOs bibliotek videreutviklet sin dekning av fredsforskning, demokrati, utenriks- og sikkerhetspolitikk, nedrustnings- og miljøspørsmål.

PRIOs årlige 6-ukers kurs i fredsforskning ble avviklet ved Den internasjonale sommerskolen på Universitetet i Oslo. PRIO videreførte sitt samarbeid med Stellenbosch University, Australian National University og Bjørknes om MA-studier i internasjonal politikk og deltok i undervisning og sensurarbeid på Universitetene i Oslo, Trondheim og Tromsø.

I 2008 var instituttets samlede omsetning 74,1 mill. kroner. Basisbevilgningen fra Norges forskningsråd utgjorde 18 prosent (grunnbevilgningen 13,5 prosent og de strategiske instituttprogrammene (SIP) 4,5 prosent). Grunnbevilgningen til PRIOs Senter for fremragende forskning, Sentre for borgerkrigsstudier, utgjorde 13 prosent av omsetningen i 2008. Ytterligere 20 prosent av inntektene kom fra Forskningsrådet i form av ordinære prosjektbevilgninger. Bortsett fra Forskningsrådet har Utenriksdepartementet i 2008 vært PRIOs viktigste oppdragsgiver med 25 prosent av de totale driftsinntektene. De øvrige inntektene kom fra mange ulike oppdragsgivere som Forsvarsdepartementet, Verdensbanken og EU-kommisjonen.

Forskningen ved PRIO var i 2008 organisert i ett senter og tre programmer:

- Senter for borgerkrigsstudier
- Sikkerhetsprogrammet
- Program for etikk, normer og identitet
- Program for konfliktløsning og fredsskapning

2.18.1 Disponering av grunnbevilgningen

Strategisk anvendelse av grunnbevilgningen (Instituttinitiert forskning)

Med referanse til de områdene som er nevnt i Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter, har målet vært å øke den andelen av grunnbevilgningen som benyttes til egeninitiert forskning. Det gis støtte til prosjekter som har til formål å fremme akademisk karriereutvikling (slik som det å fullføre en bok eller en artikkel) eller til å utvikle et nytt prosjekt. I 2008 ble kr 980 318 av grunnbevilgningen benyttet til slike aktiviteter.

Toppfinansiering av EU-prosjekter (Instituttinitiert forskning)

I 2008 ble kr 514 391 av grunnbevilgningen benyttet til å toppfinansiere fem EU-finansierte prosjekter basert på PRIO.

Sikkerhetsprogrammet (Instituttinitiert forskning)

Sikkerhetsprogrammet omfatter tverrfaglige forskningsprosjekter som fokuserer på måter stater, Den europeiske union og De forente nasjoner reagerer på ulike sikkerhetsutfordringer, samtidig

som det utforsker nye tilnæringsmåter som ikke legger vekt på staten som fremste referanse for sikkerhet. I 2008 ble kr 281 067 av grunnbevilgningen.

Etikk, normer og identitet (Instituttinitiert forskning)

Forskningsprogrammet Etikk, normer og identitet omfatter forskning innenfor områdene etikk, politisk filosofi og teori, internasjonal rett, sosialpsykologi og sosialantropologi. I 2008 ble kr 310 791 av grunnbevilgningen benyttet til å finansiere dette forskningsprogrammet.

Konfliktløsning og fredsskaping (Instituttinitiert forskning)

Dette forskningsprogrammet omfatter forskning, opplæring, utdanning, politikktutforming og institusjons- og nettverksbygging som har til hensikt å fremme fredsinnsett i konfliktområder. I 2008 ble kr 275 436 av grunnbevilgningen benyttet til å finansiere dette forskningsprogrammet.

Doktorgradsforskning (Instituttinitiert forskning)

Som vertsinstitusjon for doktorgradskandidater bidrar PRIO til utvikling av egen forskningskompetanse, samt til den generelle utviklingen av forskningskompetansen i Norge. I 2008 ble kr 1 628 604 av grunnbevilgningen benyttet til å dekke et eget instituttinitiert doktorgradsstipend, samt til å støtte 8 andre doktorgradsprosjekter som ikke var fullfinansiert av eksterne midler.

Mastergradsstudenter (Instituttinitiert forskning/ nettverksbygging)

PRIO tilbyr stipend, arbeidsplass og veiledning til mastergradstudenter som er i den avsluttende delen av mastergradstudiet og som er i ferd med å skrive sin masteroppgave. På samme måte som for doktorgradstudentene er formålet med studentstipendordningen å bidra til kompetanseutvikling ved PRIO, samt til den generelle kompetanseutviklingen i Norge. I 2008 ble kr. 873 200 av grunnbevilgningen benyttet til studentstipend og andre relaterte kostnader for 15 mastergradstudenter.

Direktørens kontor (Instituttinitiert forskning/ nettverksbygging)

Direktøren og hans stab er ansvarlig for ledelse, strategisk planlegging, prosjektutvikling, finansiering og innovasjon, informasjon, samt nettverksbygging. Det koordinerer og sikrer velfungerende rutiner for kvalitetssikring, rådgivning og veiledning til yngre forskere, doktorgradskandidater og studenter. Direktøren utfører også egen forskning og holder seg faglig oppdatert innenfor internasjonal historie og samtidsspørsmål, og deltar i offentlig debatt omkring temaer innenfor sitt kompetanseområde. I 2008 ble kr 1 668 312 av grunnbevilgningen benyttet til dette formålet.

PRIOs 50-årsjubileum (Nettverksbygging)

Institutt for fredsforskning (PRIO) ble etablert i 1959 og feirer således sitt femtiårsjubileum i 2009. I 2008 ble kr 1 148 841 benyttet fra grunnbevilgningen til å dekke kostnader forbundet med å skrive instituttets historie, samt til andre kostnader relatert til det kommende jubileet.

PRIOs portalprosjekt (Vitenskapelig utstyr)

Målet ved PRIOs portalprosjekt har vært å etablere integrerte ledelsesverktøy for styring av PRIOs internettsider, intranett og instituttets ressurser. I 2008 ble kr 293 090 av grunnbevilgningen benyttet til dette prosjektet.

Tidsskrifter (Instituttinitiert forskning)

PRIO redigerer to internasjonale tidsskrifter, Journal of Peace Research og Security Dialogue, som begge blir utgitt på Sage forlag i London. I 2008 ble kr 546 446 av grunnbevilgningen benyttet til å dekke deler av kostnadene forbundet med redigering av de to tidsskriftene (som i all hovedsak finansieres ved royalty fra Sage).

Bibliotek (Vitenskapelig utstyr)

PRIOs bibliotek er en vesentlig ressurs for norsk fredsforskning. I tillegg til at biblioteket er en del av bibliotekavtalen i Norge blir PRIOs bibliotek benyttet av besøkende studenter og forskere fra andre institusjoner. I 2008 ble kr 574 229 av grunnbevilgning benyttet til å dekke abonnementskostnadene for internasjonale tidsskrifter.

2.18.2 Høydepunkter

Økonomiske forhold ved en løsning på Kypros

PRIOs Kyprossenter opprettholdt sin posisjon som ledende aktør i arbeidet med å sette søkelys på de økonomiske konsekvensene av Kypros-konflikten og de potensielle økonomiske fordelene av en løsning. Senterets forskere utførte banebrytende forskning omkring omstridte temaer som tapt eiendom, kommersielle muligheter som følge av en løsning og mulighetene for gjenoppbygging av et forent Kypros. Tre rapporter ble lansert: Fiona Mullen, Ozlem Oguz, Praxoula Antoniadou Kyriacou: *The day after: Commercial opportunities following a solution to the Cyprus problem*, Mete Hatay, Fiona Mullen, Julia Kalimeri: *Intra-island trade in Cyprus* og Andreas Theophanous: *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. Det ble også utført forskning i forbindelse med Kyriacou, Oguz and Mullen sin rapport: *The day after II: Reconstructing a reunited Cyprus*, publisert i 2009. Fellelanseringene var godt besøkt, med ekspertkommentarer fra begge sider, og bredt dekket i kypriotisk, gresk og tyrkisk media. PRIOs forskning tjente som motvekt til en utbredt bekymring for at en løsning vil kunne føre til at en relativt lukrativ situasjon blir erstattet med en usikker økonomisk framtid.

Bokserie i nye sikkerhetsstudier

I 2008 inngikk PRIO en avtale med forlaget Routledge om å lansere en bokserie i nye sikkerhetsstudier (New Security studies). Serien, som vil publisere 3-4 titler per år, har som formål å rette søkelys mot et sammensatt landskap av nye og tradisjonelle sikkerhetstrusler. Nye former for nasjonalisme, etniske konflikter og borgerkrig, informasjonsteknologi, biologisk og kjemisk krigføring, ressurskonflikter, pandemier, masse migrasjon, internasjonal terrorisme og klimafarer utgjør nye former for trusler. I økende grad utfordrer disse truslene de konvensjonelle metodene for å forstå risiko og vurdere sikkerhet. Den nye bokserien vil samle det siste og beste av teoretiske refleksjoner og empirisk forskning på området til et sett av sentrale verk som kraftfullt og dynamisk svarer på disse nye utfordringene til sikkerhetsstudier. Den første boka i serien er: *The Geopolitics of American Insecurity: Terror, Power and Foreign Policy* av François Debrix and Mark Lacy (red.)

Katastrofehandling og maktdeling

PRIOs Senter for borgerkrigsstudier, et norsk senter for fremragende forskning for perioden 2002-2012, tok flere viktige skritt i 2008 i retning av å vise relevansen av sin banebrytende forskning. I samarbeid med bl.a. International Centre for Geohazards ved Norges geotekniske institutt og FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA), ble det utviklet en vurdering av natur- og konfliktrelaterte farer i Stillehavsasia. Dette vil støtte OCHA i arbeidet med å utforme katastrofeberedskapsplaner som også fokuserer på problemene knyttet til latent konflikt. Et annet område hvor Senter for borgerkrigsstudier har manifestert sin relevans er *maktdeling*, en hyppig foreskrevet ordning med hensikt på å redusere risikoen for intern strid ved å garantere potensielt krigførende parter en rolle i et lands regjering. Med støtte fra Utenriksdepartementet utførte Senter for borgerkrigsstudier forskning i seks afrikanske land. Man fant at maktdelingsordninger sin evne til å fremme borgerfred avhenger av de stridende parters relative militære kapasitet, så vel som av

den potensielle rollen av ”spoilere”. En konklusjon var derfor at maktdeling ikke skulle bli allment foreskrevet.

2.19 Institutt for samfunnsforskning (ISF)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	9,9	23	Årsverk totalt	51
SIP	0,0	0	herav kvinner	30
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	35
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	17,4	40	herav kvinner	21
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	21
Offentlig forvaltning	9,6	22	herav kvinner	10
Næringsliv	0,9	2	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,61
Utlandet	0,2	0		
Annet	5,7	13		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>43,5</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	45,7		Antall artikler i periodika og serier	19
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	-2,1	-5 %	Antall artikler i antologier	12
Årsresultat	-0,9		Antall monografier	3
Egenkapital (% av totalkapitalen)	12,9	37 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,03

<http://www.samfunnsforskning.no/>

ISF har fire overordnede mål: (i) Være møteplass for grunnforskning og anvendt forskning. (ii) Ha en tverrfaglig forskningsprofil, slik at de sentrale samfunnsfagene er sterkt nok representert til å ha faglig bærekraft. (iii) Bidra til rekruttering til forskning og til kvalifisering og kompetanseheving. (iv) Formidle forskning og bidra til den allmenne samfunnsdebatt.

I 2008 var 66 større og mindre prosjekter i arbeid, hovedsakelig innenfor fem hovedområder:
Syssetning og arbeidsvilkår

Viktige temaer er lønnsdannelse og lønnsfordeling, mobilitet i interne og eksterne arbeidsmarkeder, evaluering av arbeidsmarkedspolitik og studier av arbeidsorganisasjoner.

Politikk, opinion og makt

Studier av velgeratferd og partipreferanser, og samspillet mellom velgere og representanter. ISFs stortingsvalgundersøkelser går tilbake til 1957, undersøkelser av lokalvalgene fra 1995.

Kjønn og samfunn

Feltet omfatter samfunnsendringer knyttet til kvinners stilling i arbeid og politikk: overganger mellom arbeid og familie, velferdsstatens yrker, opprykk og mobilitet i arbeidslivet.

Sivilsamfunn i endring

Samspillet mellom det offentlige og det sivile samfunn, med hovedvekt på frivillige organisasjoner, ikke minst idrettsorganisasjoner. Omfatter også demokrati og endrede deltakelsesformer i frivillige organisasjoner.

Internasjonal migrasjon, integrasjon og etniske relasjoner

Med et komparativt siktemål fokuseres integrasjons- og marginaliseringsprosesser i Norge. «Det flerkulturelle Norge» studeres gjennom kulturmøter i arbeidsliv og i det sivile samfunn.

Resultater i 2008:

- Omfang på aktiviteten: Det ble utført 50,5 årsverk, herav 34,5 forskerårsverk.
- Oppdragsprofil: Vel halvparten av prosjektinntektene kom fra Norges forskningsråd, en fjerdedel fra departementene og rundt 15 prosent fra næringsliv og utenlandske finansieringskilder..
- Publisering: I alt 58 arbeider: 5 bøker, 38 tidsskrift- og bokartikler, 11 rapporter.
- Konferanser: 46 papere og foredrag ved vitenskapelig konferanser, herav 31 på engelsk.
- Kompetanseheving: 1 fikk opprykk til forsker1-kompetanse, to har avlagt Ph.D-graden.
- Redaksjonelt arbeid: 21 forskere har vært aktive i redaksjonskomiteer for vitenskapelige tidsskrifter. 20 har vært konsulenter for 29 forskjellige vitenskapelige tidsskrifter
- Samarbeid med universitetene: Tre forskere har vært professor II ved UiO, én professor II ved Menighetsfakultetet og én professor II ved NIH. ISF-forskere har sittet i 8 komiteer for doktorgrads- og stillingsbedømmelse. 15 har undervist ved universitet/høyskoler, 19 har hatt sensorarbeid og 12 har veiledet 22 doktorgradskandidater.
- Utenlandske forskningsinstitusjoner: 17 ISF-forskere hadde samarbeidsprosjekter med utlandet. 3 hadde forskningsopphold ved utenlandske universiteter.
- Deltakelse i faglige styrever, råd og utvalg: ISF-forskere har hatt 26 verv i vitenskapelige styrever og råd, herav 4 i Norges forskningsråd, 23 oppgaver i styringsgrupper. 7 har vært konsulenter på prosjektsøknader, 11 har fylt 23 verv i internasjonale faglige organisasjoner.
- Formidling: På ISFs hjemmeside er det gjennomsnittlig registrert 1200 besøk pr. dag. Instituttets forskere fikk trykt 16 kronikker/kommentarartikler i avisene, deltok i 245 intervjuer i presse/på internett, deltok i 40 innslag i radio og TV, og holdt 228 foredrag rettet mot et allment publikum..

2.19.1 Disponering av grunnbevilgningen

Nasjonale oppgaver

ISF hadde i 2008 to definerte nasjonale oppgaver: bibliotek og valgforskningsprosjektet. Valgundersøkelsene er en videreføring av et forskningsprogram som kom i gang ved ISF i 1957, og som omfatter samtlige senere stortingsvalg, med unntak av valget i 1961. Biblioteket opphører å være nasjonal oppgave i 2009.

Redaksjonsarbeid

ISF har redaksjonen av Tidsskrift for Samfunnsforskning. Grunnbevilgningen er benyttet til å dekke månedsverk for redaksjonsmedlemmene og tid for redaksjonssekretær til redigeringsarbeid. Noe midler er også benyttet til redigering av årboken Comparative Social Research.

Strategiske instituttprogram

ISF har i 2008 hatt to strategiske instituttprogram. Instituttprogrammet *Welfare goes private* har vært rettet mot kompetanseutvikling og faglig fornyelse innenfor feltet velferdsforskning. Det er utarbeidet en kunnskapsoversikt over temaet Næringslivsbasert velferd som blir publisert i 2009 og det ble avholdt et større seminar om temaet med tittelen *Velferd uten stat*.

Instituttprogrammet Sivilsamfunn har vært benyttet til faglig kompetanseutvikling og til å utarbeide søknad til Kultur og kirke departementet om et senter for forskning på sivilsamfunn og frivillighet. ISF ble høsten 2008 sammen med Rokkansenteret tildelt langsiktig bevilgning til forskning på dette feltet.

Forskningsledelse og kvalitetssikring

ISF har fem forskningsledere i 50 prosent stilling finansiert over grunnbevilgningen. Forskningslederne leder hver sin forskningsgruppe og deltar i instituttets ledergruppe. Arbeidet består i hovedsak i faglig veiledning, prosjektakkvisisjon og kvalitetssikring av den faglige produksjonen.

Egeninitiert forskning og kompetanseheving

Deler av grunnbevilgningen er benyttet på månedsverk til enkeltforskere for å skrive søknader eller til artikkelskriving. Grunnbevilgningen har også finansiert deltakelse på konferanser hvor forskerne har presentert paper. Et par av forskerne har fått delfinansiert et lengre forskningsopphold i utlandet.

2.19.2 Høydepunkter

To doktoravhandlinger

Anne-Lene Bakken Ulseth forsvarte 18. januar sin avhandling ”Mellom tradisjon og nydannelse. Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge”. Avhandlingen baserer seg på tre spørreundersøkelser og gir svar på hvor, hvorfor, hvordan og hvor ofte vi er fysisk aktive. Avhandlingen tar for seg hvordan idrettslag og treningssentre fungerer som sosiale møteplasser, om det er ulike former for motivasjon mellom kvinner og menn, om treningssentre generer sosial ulikhet og hvordan sosialisering og tilgang på treningsfasiliteter påvirker eldre menneskers livsstil.

Johannes Bergh forsvarte 28. februar sin avhandling "Gender Attitudes, New Politics, and Modernization – Four Studies of Continuity and Change in Modern Democracies". Utgangspunktet for avhandlingen er to forskningstradisjoner som går under navnene ”ny politikk” og ”moderniseringsteori”. Begge forskningstradisjonene tar for seg endringer og utvikling i moderne demokratier på mange områder. Forskjellen er at "ny politikk" fremhever verdier som en sentral forklaringsfaktor, mens moderniseringsteori legger vekt på sosial struktur. Berghs utgangspunkt er hva disse tradisjonene har å si om kjønn og kjønnsrelasjoner i den politiske arena.

Kjønnskvoltering til ASA-selskapenes styre. Demokrati og inklusjon

ISF fikk tildelt midler fra Norges forskningsråd til å studere virkningen av lovbestemmelsen om at minimum 40 prosent av styremedlemmene i norske ASA-selskaper skal være kvinner. Lovregulert kjønnsrepresentasjon i bedriftsstyre har vært gjenstand for offentlig debatt i Norge i mer enn 10 år. Juridisk utredning om vilkårene for en slik lovregulering fulgte to regjeringer før vedtak i Stortinget i 2003. Det er betydelig internasjonal oppmerksomhet rundt denne lovreformen, og det er av stor betydning at et så radikalt tiltak får grundig belysning og dokumentasjon. En bred analyse av reformen vil kaste lys over muligheter og begrensninger for politiske inngrep for inklusjon i arbeidslivet, likestillingspolitikk i en bredere forstand, samt gi dypere forståelse av teoretiske problemer knyttet til eiendomsrett og statlig intervensjoner i private sfærer. Prosjektet er en paraply over fire delprosjekter: (i) Analyse av rekruttering til styre gjennom hodejegerfirmaer, data-baser og uformelle nettverk. (ii) Analyse av overlappende styrenettverk med henblikk på kjønn, der spørsmålet er om kjønnskvoltering fører til større eller mindre konsentrasjon i styrenettverk. (iii) Analyse av kjønnsrelasjoner i styrerommet. Fører reformen til endringer i samhandlingsformer mellom styremedlemmer? (iv) Lønnsomhet. Fører økt kvinnerepresentasjon i styrene til at bedriften bedrer sine resultater?

Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

ISF ble sammen med Rokkansenteret i Bergen tildelt et treårig forskningsprogram for å forske på sivilsamfunn og frivillig sektor. Programmet er opprettet av Kultur- og kirke departementet. Andre departementer har etter opprettelsen bevilget midler til prosjekter innenfor senteret på sitt område. Senteret blir administrert av ISF, som også har ansvaret for å utvikle og drifte www.sivilsamfunn.no. Det stilles høye krav til nettstedet som følge av senterets virtuelle karakter – det har ikke fysisk og geografisk plassering.

Senterets overordnede målsetninger er å 1) lede og gjennomføre et tre- til femårig forskningsprogram på sivilsamfunn og frivillig sektor, og organisere ulike oppgaver i tilknytning til dette, 2) øke og utvikle kunnskapen om frivillig sektors betydning i samfunnet, bidra til å videreutvikle en helhetlig statlig frivillighetspolitikk og å styrke frivillig sektor gjennom økt forskningsbasert kunnskap, 3) stimulere, styrke og videreutvikle forskning og kompetanse på området sivilsamfunn og frivillig sektor i Norge, 4) bidra til nettverk/møteplass for forskere på feltet, 5) bidra til økt synliggjøring og formidling av forskningsarbeid på feltet, gjennom å etablere nettside, kunnskapsbank, arrangere seminarer med mer. Senteret er en anerkjennelse av frivillighetsforskningen i Norge, som i stor grad har vært drevet fram på tross av sparsomme ressurser. For ISF betyr det konsolidering og videreutvikling av et sentralt felt innenfor vår forskningsportefølje.

2.20 Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	19,5	25	Årsverk totalt	83
SIP	6,7	9	herav kvinner	47
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	72
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	10,0	13	herav kvinner	40
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	43
Offentlig forvaltning	11,8	15	herav kvinner	27
Næringsliv	13,2	17	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,60
Utlandet	9,2	12		
Annet	8,7	11		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>79,2</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	78,3		Antall artikler i periodika og serier	38
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,9	1 %	Antall artikler i antologier	14
Årsresultat	0,9		Antall monografier	9
Egenkapital (% av totalkapitalen)	12,0	26 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,29

<http://www.nova.no/>

NOVA har som formål å drive forsknings- og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester. NOVA har et særlig ansvar for å utføre forskning om sosiale problem, offentlige tjenester og overføringsordninger. Instituttet skal forske på familien, barn, unge og oppvekstvilkårene deres. Videre skal instituttet drive

forsknings- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og på ulike områder knyttet til barnevern, samt videreutvikle den gerontologiske forskningen. Instituttet legger i sin profil vekt på en bred sosialvitenskapelig tilnærming kombinert med et livsløpsperspektiv.

Virksomheten er organisert i tre seksjoner: Barn, ungdom og familie, Levekår og aldring samt Velferdspolitik og migrasjon. Det var i 2008 aktivitet på fire strategiske instituttprogrammer og elleve strategiske instituttsatsinger, med deltakere fra flere seksjoner. Følgende tematiske områder er fremhevet i den reviderte strategiske planen: Europeisk velferdspolitik, Omsorgens organisering, Forskningsbasert evaluering, Inkludering og integrering samt Rusmiddelforskning. NOVA har i 2008 arbeidet målbevisst for å øke kompetansen på sine kjerneområder, samt bidra til å tilpasse kompetanseprofilen nye faglige utfordringer. Den tverrfaglige virksomhet har også i 2008 vært et prioritert satsingsområde.

Det ble i 2008 utført 71,7 forskerårsverk. Kvinnelige forskere stod for 40,2 årsverk, menn for 31,5. Forskerstaben bestod ved utgangen av 2008 av 93 forskere. Av disse var 54 kvinner og 39 menn. Tre av de fast ansatte forskerne ved NOVA tok i løpet av året doktorgrad, mens en av medarbeiderne fikk tilkjent forsker I-kompetanse. Det var 147 forskningsprosjekter under arbeid i 2006.

Basisbevilgningen utgjorde i 2008 35 prosent av inntektene, mens oppdrag og andre inntekter stod for 65 prosent. Salgsinntektene fra publiseringsvirksomheten ved instituttet viste en nedgang fra kr 388 000 til vel kr 330 000. Samtidig viser oversikten over nedlastede publikasjoner en jevnt voksende kurve. Antallet artikler i tidsskrifter med referee (nasjonale og internasjonale) var 38; det ble publisert 23 referee-baserte artikler i antologier og utgitt 9 vitenskapelige monografier på eksterne forlag. NOVA gav ut 25 publikasjoner på instituttets egne publikasjonsserier.

NOVAs strategi for perioden 2006-2009 la grunnlaget for instituttets arbeid med retningslinjer for faglig utvikling, kompetanse og forskningsprofil ved instituttet i 2008. Arbeidet med å lage en ny NOVA-strategi ble i løpet av året innledet.

Internasjonale forskningsprosjekt og nettverksbygging var et av de sentrale satsingsområdene ved NOVA i året som gikk. I 2008 kunne NOVA se tilbake på det første hele året med REASSESS (Reassessing the Nordic Welfare Model), et NordForsk-finansiert nordisk senter for fremragende velferdsforskning ledet fra NOVA. Alle de ti prosjektgruppene i senteret er kommet godt i gang, flere bøker er planlagt og fire nordiske PhD-kurs er gjennomført.

I løpet av året deltok NOVA i arbeidet med å arrangere to større forskerkonferanser: 1) Det europeiske nettverket for fremragende forskning RECOWE (Reconciling Work and Welfare in Europe) brakte om lag 140 forskere fra en lang rekke land til Oslo 10.-14. juni. 2) Den årlige The Nordic Youth Conference (NYRIS-konferansen) samlet omtrent like mange deltakere, også fra land utenom Europa, på Lillehammer 13.-15. juni. I september inviterte NOVA til et åpent seminar med medlemmer fra the European Economic Social Committee (EESC) innen EU-systemet. I desember ble det avholdt et seminar med det ungarske forskningsinstituttet TARKI med sikte på å forberede forskningssamarbeid.

I løpet av året ble det ved NOVA lagt ned mye arbeid i å etablere ordninger for kvalitetssikring av ulike sider ved instituttets virksomhet. Det ble etablert nye rutiner for behandling av personopplysninger ved all forsknings- og dokumentasjonsvirksomhet ved instituttet. Det ble også foretatt en grundig gjennomgang av andre systemer for internkontroll.

Statens arbeidsmiljøinstitutt gjennomførte i november/desember 2007 en kartlegging av de ansattes opplevelse av arbeidsmiljøet. Erfaringene fra kartleggingen er siste år fulgt opp både seksjonsvis og ved instituttet som helhet.

2.20.1 Disponering av grunnbevilgningen

Egeninitiert forskning innenfor instituttets kjerneaktiviteter

Den egeninitierte forskningen som foregår innenfor instituttets kjerneaktiviteter er bl.a. organisert i Strategiske instituttsatsinger (SISer). Det faglige ansvaret av SISene er lagt til forskningslederne, og NOVA har i 2008 hatt aktivitet innen SIS for Seksuelt misbruk av barn, Barnevernet, Ungdomsforskning (inkl. Tidsskrift for ungdomsforskning), Livsløp, aldring og generasjon, Forskningsbasert evaluering, Longitudinell ung i Oslo, Omsorgens organisering, Livshistorier, Inkludering og integrering, Bolig, Barns levekår, Nordic Centre of Excellence, Rusforskning og Skoleforskning.

Internasjonalisering, nettverksbygging, kompetanseutvikling og faglig fornying av forskningsstaben

Internasjonalisering, nettverksbygging og kompetanseutvikling er et prioritert område for NOVA og som nevnt ovenfor, har det i 2008 vært stor aktivitet på dette området. I tillegg til individuell deltakelse i internasjonale nettverk og konferanser og forskning innenfor de internasjonale prosjektene som er en del av NOVAs prosjektportefølje, gjennomføres det fellestiltak fra instituttets side som angår kompetanseutvikling og faglige fornying av forskningsstaben. Det brukes midler på internt drevet seminarvirksomhet og på seminarer der utenlandske sentrale forskere hentes inn. I tillegg investerer NOVA også i doktorgradsutdanning.

Kvalitetssikring av forskningens resultater, forskningsplanlegging og forskningsledelse

Etter en omorganisering i 2006 er NOVAs forskere fordelt på 3 seksjoner med tilhørende forskningsledere. Som resultat av omorganiseringen ble det ansatt en forskningssjef ved NOVA. Hovedmotivet bak omorganiseringen har vært å styrke det internasjonale fokuset og den overordnede faglige virksomheten ved NOVA. Forskningslederne har bl.a. ansvar for prosjektadministrasjon, faglig utvikling, kontakt utad, intern oppfølging av egen forskergruppe, og de deltar i den daglige ledelsen av instituttet. I tillegg til forskningsledernes ansvar for kvalitetssikring av arbeidet ved NOVA, er det etablert en redaksjonskomité for kvalitetssikring av NOVAs publikasjoner. Det ble i 2008 gjennomført et omfattende arbeid når det gjelder kvalitetssikring av NOVAs store datasett, og det er bl.a. utviklet et internkontrollsystem for personvern og datasikkerhet. NOVA hadde i 2008 7 professorer i bistillinger, noe som gir en verdifull kontakt med universitetene og høyskolene.

Publisering og formidling knyttet til egeninitiert forskning innen instituttets kjerneområder

NOVA legger stor vekt på informasjonsarbeidet. Det gjennomføres brukerrettede konferanser for NOVAs ulike målgrupper. NOVA har en godt utviklet web-side. I 2001 etablerte NOVA fagfelletidsskriftet *Tidsskrift for ungdomsforskning*. NOVAs SIS for Ungdomsforskning er avsatt til dette arbeidet. I tillegg gis det midler fra NFR.

Oppbygging av egen kompetanse, herunder veiledning og doktorgradsarbeid knyttet til forskning innen instituttets kjerneaktiviteter

NOVA bruker midler fra grunnbevilgningen til å dekke differansen mellom det Forskningsrådet finansierer for stipendiater og reell avlønning, og til å få avhandlinger fullført. NOVAs har, som nevnt ovenfor, knyttet til seg 7 professorer i bistillinger. Disse har som en av sine oppgaver å veilede NOVAs doktorgradsstipendiater. Instituttet ser det som viktig at ansatte, og særlig de yngre, får anledning til å videreutvikle prosjektrapporten til en mer faglig spennende publisering. Dette er noe det vil bli satt av ressurser til. Deltakelse på kurs og konferanser er et viktig virkemiddel i oppbygging av den enkelte ansatte forskers kompetanse. NOVA har prioritert

deltakelse på internasjonale konferanser med krav til paper-presentasjon som virkemiddel til å fremme internasjonal publisering og internasjonalt forskningssamarbeid.

2.20.2 Høydepunkter

Eldre arbeidstakere mer populære

Lederes oppfatninger av eldre arbeidskraft har endret seg i positiv retning i løpet av perioden 2003-2007. Dette kommer fram i en ny rapport skrevet av Per Erik Solem. Rapporten viser at eldre arbeidstakere er blitt mer populære hos lederne, men at de fortsatt er mindre populære enn andre grupper av arbeidstakere. Hovedgrunnen til at de eldre er blitt mer populære, er i følge Solem det sterke behovet for arbeidskraft. Studien viser samtidig at det ikke kun er de eldre som er blitt mer populære blant lederne, men alle arbeidstakergruppene. De eldre er ikke bare blitt mer populære som mulige arbeidstakere, synet på deres arbeidsprestasjoner og innsats har også endret seg. Lederne ser mer positivt på eldres evne til å mestre data og PC, og et klart flertall av lederne mener arbeidstakere over 50 år presterer minst like bra i jobben som yngre. - Denne endringen kan medvirke til at ledere ikke endrer sitt syn på eldre arbeidstakere når arbeidsmarkedet endrer seg igjen, antyder Solem. - De demografiske endringene i befolkningen kan også bidra til at den positive trenden holder seg, i og med at vi jevnt og trutt får en større del av befolkningen som er eldre. Det er store variasjoner mellom ulike deler av arbeidslivet i holdningene til eldre. Generelt er holdningene mest positive i offentlig sektor. Den bransjen som skiller seg mest ut, er hotell- og restaurantbransjen. Her er ikke lederne særlig interessert i eldre arbeidskraft, og de har mer negative oppfatninger av eldre enn lederne i de fleste andre bransjer. Studien er finansiert av Norsk senter for seniorpolitikk.

Tidligere barnevernsklienter sliter

Personer med fortid som barnevernsklienter har dårligere levekår enn personer som ikke har vært i barnevernet. Dette er hovedkonklusjonen i et omfattende forskningsprosjekt utført av Sten-Erik Clausen og Lars B. Kristofersen. De to forskerne har i flere år jobbet med et stort longitudinelt datamateriale med registerdata fra perioden 1990-2005. Det omfatter 120 000 personer som har fått tiltak fra barnevernet. Et utvalg på 112 000 personer som ikke har hatt barneverntiltak, brukes som sammenlikning. Gjennomgående finner de store forskjeller når det gjelder utdanning, inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet. Samtidig viser studien at tidligere klienter også har større helseproblemer enn befolkningen for øvrig.

Kanskje det viktigste vi kan lære av denne studien, er størrelsen på problemet, understreker Clausen. Vi har vært vant til å tenke at barnevernsklientene utgjør rundt 30-40 000 klienter. At dette akkumuleres til 120 000 personer i løpet av 16 år har vi ikke kjent til. Dette er kunnskap som ikke bare berører barnevernssektoren, men hele samfunnet, understreker han. Kun 8 prosent av de tidligere barnevernsbarna har høyere utdanning, mot 40 prosent i sammenlikningsutvalget. Når det gjelder arbeidsledighet finner forskerne at nesten 70 prosent av tidligere barnevernsbarn har vært registrert arbeidsledige etter fylte 18 år, mot 40 prosent i kontrollutvalget. I alt 55 prosent av de tidligere barnevernsbarna har en brutto inntekt på under 200 000, mens det samme gjelder for 35 prosent av sammenlikningsutvalget. 70 prosent av de tidligere barnevernsbarna har mottatt sosialhjelp en eller flere ganger i perioden 1997-2005. Tilsvarende andel for sammenlikningsutvalget er 12 prosent. Vi må likevel huske på at mange barnevernsbarn ikke kan forvente hjelp fra foreldre i ung voksenalder slik som andre ungdom kan, og at dette er med på å øke tallet som er i kontakt med sosialtjeneste og arbeidsformidling. Blant barnevernsbarnas foreldre er det mange flere som har mottatt sosialhjelp, det er større andeler ugifte og skilte, flere med lav utdanning og lav inntekt og flere som er døde, enn hos andre unge voksne. Alt dette indikerer at barnevernsbarna har et mye dårligere utgangspunkt enn andre barn.

Barn som lever i familier med dårlig råd

Prosjektet Barns levekår - betydningen av familiens inntekt er et samarbeidsprosjekt mellom NOVA og Norske Kvinners Sanitetsforening (N.K.S.). Det omfatter intervjuer med foreldre og barn i alderen 9-15 år fra over 1300 norske barnefamilier som følges over en periode på ti år. Flertallet av informantene kommer fra «lavinntektsutvalget», mens et mindretall kommer fra et «kontrollutvalg» som representerer alle inntektsgrupper. I den aktuelle rapporten presenteres funn fra den andre av i alt tre planlagte datainnsamlinger. Viktige spørsmål som rapporten søker å svare på, er knyttet til ulike sider ved familiens levekår, helse, inntekt, arbeidstilknytning, bostandard og tilgang på ulike forbruks-goder. Barna svarer også på spørsmål i forhold til skole, venner og fritidsaktiviteter. Sammenheng mellom familiens inntekt og barnas hverdagsliv, og hvordan barna og foreldrene opplever og håndterer sin livssituasjon er viktige tema. Om lag en tredjedel av familiene er "langtidsfattige", og mange av disse har klart dårligere levekår enn folk flest. Selv innenfor de to tredjedelene som har oppnådd inntekter over fattigdomsgrensa på det tidspunktet de ble intervjuet, er levekårene dårligere enn blant befolkningen som helhet. Dette skyldes i stor grad at mange av dem fortsatt har lave inntekter selv om de ligger noe over EUs fattigdomsgrense. Det kan derfor være tilslørende å snakke om at familier beveger seg ut av fattigdommen, all den tid mange av dem beveger seg svært kort, eller inntektene deres fluktuerer opp og ned rundt fattigdomsgrensa.

Erfaringer fra undersøkelsen viser at det særlig er tre risikoområder hvor barn fra familier med lav inntekt utmerker seg i negativ forstand i forhold til helse: de oppgir flere psykosomatiske plager, de har mer skolefravær på grunn av sykdom, og de begynte tidligere å røyke. Forskerne hevder at en mulig forklaring på dette kan være at det å vokse opp i familier med lav inntekt er en stressfaktor for barna som også får helse-relaterte utslag. Men lavinntektsbarna hadde ikke flere medisinske plager og diagnoser enn "andre barn". Datainnsamlingen er utført av SSB. Barn flest trives på skolen uavhengig av familiens inntekt. En vesentlig høyere andel av ikke-vestlige innvandrere i lavinntektsutvalget enn av barn og unge i kontrollutvalget svarer at de liker seg veldig godt på skolen, men de henger noe etter faglig. Det er store forskjeller mellom barn som lever i familier med lav inntekt, og kontrollutvalget når det gjelder fritidsaktiviteter. Langt færre barn i lavinntektsfamilier, og særlig ikke-vestlige jenter, deltar i organiserte treningsaktiviteter som for eksempel fotballklubber, riding og lignende.

2.21 Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU STEP)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	13,6	19	Årsverk totalt	72
SIP	7,7	11	herav kvinner	35
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	61
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	23,6	33	herav kvinner	27
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	22
Offentlig forvaltning	16,0	23	herav kvinner	9
Næringsliv	1,5	2	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,36
Utlandet	8,3	12		
Annet	0,4	1		
Sum totale driftsinntekter	71,0	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	68,6		Antall artikler i periodika og serier	18
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	2,4	3 %	Antall artikler i antologier	30
Årsresultat	4,9		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	28,9	49 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,72

<http://www.nifustep.no/>

NIFU STEP skal være et ledende og anerkjent institutt for studier av forskning, innovasjon og utdanning. Instituttet skal fremme innsikt i hvordan kunnskap og kompetanse organiseres, utvikles, formidles og anvendes i samfunnet, nasjonalt som internasjonalt. Instituttet tilbyr handlings- og beslutningsorientert forskning og kunnskap for oppdragsgivere i offentlig og privat sektor og konkurrerer om oppdrag nasjonalt og internasjonalt. Instituttet legger dessuten vekt på å være en konkurransedyktig bidragsyter til programforskningen i Norges forskningsråd og til internasjonale programmer. Instituttet er organisert i seks programområder:

- Statistikk og indikatorer
- Grunnopplæring
- Høyere utdanning
- Studenter og akademisk arbeidskraft
- Forsknings- og innovasjonspolitik
- Innovasjonsstudier

Den faglige aktiviteten har i 2008 omfattet programforskning, oppdragsforskning, egeninitiert teoriutviklende og kompetanseutviklende forskning, utredning, evaluering, statistikkproduksjon, utvikling av indikatorer og rådgiving. I 2008 har instituttet hatt en liten nedgang i kapasiteten, blant annet på grunn av uforutsette korreksjoner av kapasitet for langvarig sykdom, avganger og tilsetninger og justeringer i krav til utfakturerte timer som følge av endring i stillingsinnhold og stillingsbrøk.

I 2008 har NIFU STEP arbeidet på 227 prosjekter, her løftes bare fram noen av de største.

Finansiert av Norges forskningsråd har instituttet arbeidet med Forskningsstatistikken som er en sentral nasjonal oppgave. Andre prosjekter er ”Høyere utdanning og relasjonen til arbeidsmarkedet”, ”Comparative Advantages through Knowledge Creation and Exploitation” (CAKE), ”Politikk for kunnskapssamfunnet”, ”From conservative to pragmatic modernization of education? International comparative analysis of the restructuring of educational policy”, ”Understanding innovation in a globalizing economy: The Norwegian case” og ”Plain building – plain sailing? Exploitation of knowledge in the building and construction industry”. I tillegg kommer flere aktiviteter knyttet fagevalueringene. Sentrale prosjekter finansiert av EU-kommisjonen har vært ”Understanding the Relationship between Knowledge and Competitiveness in the Enlarging European Union” (U-Know) og ”Sectoral Innovation Watch” (SYSTEMATIC). Fra Kunnskapsdepartementet har instituttet hatt tre strategiske instituttprogrammer: ”Kompetansebygging og kunnskapsbehov i arbeidslivet”, ”Individuelle valg og institusjonelle strategier i høyere utdanning” og ”Studier av internasjonale utviklingstendenser i høyere utdanning”. Utdanningsdirektoratet har finansiert tre sentrale aktiviteter innenfor ”Forskningsbasert evaluering av reformen i grunnsopplæringen – Kunnskapsløftet”. Helse- og sosialdepartementet har finansiert ”Evaluering av Kompetanseløftet 2015”.

2.21.1 Disponering av grunnbevilgningen

Grunnbevilgningen ble i 2008 brukt på følgende måte: 49,6 prosent til strategisk fagutvikling inkludert medfinansiering av EU-prosjekter, 21,3 prosent til individuell kompetanseutvikling, 21,6 prosent til faglig/vitenskapelig publisering og 7,5 prosent til kvalitetssikring av forskningsresultater og nettverksbygging/-internasjonalisering.

De største satsingene innenfor Strategisk fagutvikling har vært følgende prosjekter: a) tverrinstitusjonell satsing på en studie av forsknings- og innovasjonspolitik, b) et utviklingsprosjekt av kunnskapsbanken ved instituttet, c) en studie av utdanningsvalg og utdanningspreferanser, d) en studie av FoU-personale i internasjonalt perspektiv, e) en studie av FoU-begrepet og f) innovasjon i nasjonale energisystemer. Prosjektene inkluderer flere bokprosjekter, artikkelskriving og ikke minst en utvikling av instituttets kunnskapsbank. Instituttet hadde i 2008 en omfattende internasjonal portefølje som i alt utgjorde 12 prosent av omsetningen. For å fullfinansiere RP-prosjektene er 1,3 mill. kroner i 2008 brukt til egenfinansiering av de manglende 25 prosent av prosjektenes totalramme. Instituttet finner EU-prosjektene svært krevende både økonomisk og administrativt og vurderer kontinuerlig hvor mange prosjekter en har kapasitet til å delta i.

Individuell kompetanseutvikling omfatter primært arbeid mot doktorgrader. I alt 13 forskere fikk støtte til doktorgradsarbeid i 2008 og to av forskerne avla doktorgraden. Faglig og vitenskapelig publisering står sentralt og det ble bevilget midler til 26 publiseringsprosjekter. Det vil alltid være en forskyving over tid når det gjelder resultatene fra disse aktivitetene, men instituttet hadde 18 vitenskapelige bidrag i referee-tidsskrifter, 30 vitenskapelige bidrag i antologier og 1 fagbok. Instituttet har videreført en omfattende formidlingsaktivitet knyttet til fagbladet Forskningspolitikk, arrangert 20 fagseminarer og konferanser og ikke minst hatt en omfattende deltakelse på både faglige og brukerrettede konferanser og seminarer.

2.21.2 Høydepunkter

Høyere utdanning og arbeidsmarked - i Norge og Europa

NIFU STEP deltok i årene 2003–2007 i det europeiske prosjektet ”REFLEX”, som var finansiert av EUs 6. rammeprogram. Prosjektet undersøkte arbeidsmarkedssituasjonen blant høyere

utdannede i Europa fem – seks år etter eksamen og utvikling og bruk av deres kompetanse. I tillegg til å bidra til den felles rapporten til EU-kommisjonen, utga NIFU STEP i 2008 en rapport der resultater for Norge og 12 andre europeiske land ble sammenliknet (NIFU STEP Rapport 6/2008). Noen hovedfunn er:

- Det norske utvalget vurderer nytten av utdanningen høyere enn kandidater i andre land. Det gjelder både med hensyn til hvorvidt utdanningen ga et godt grunnlag for å starte yrkeskarrieren, for videre læring på jobben, for å utføre nåværende arbeidsoppgaver og for framtidig yrkeskarriere.
- Når det gjelder arbeidsmarkedstilpasning kommer det norske utvalget bedre ut enn de fleste andre nasjonale utvalg og klart bedre enn gjennomsnittet for alle landene. De norske kandidatene er sjeldnere arbeidsledige eller overkvalifiserte, har sjeldnere midlertidig stilling eller deltidsarbeid og ligger nesten i toppen når det gjelder lønn (etter å ha tatt hensyn til arbeidstid og leveomkostninger). Imidlertid har en nokså høy andel (18 prosent) av de med høyere grads utdanning en jobb der utdanningsnivået som kreves, er lavere enn hva de har.
- Det norske utvalget skårer gjennomsnittlig på ulike indikatorer for innovasjonsaktivitet.
- Det norske utvalget skårer høyt med hensyn til å få realisert faglig orienterte yrkesverdier, og skårer særlig høyt når det gjelder å få realisert sosiale aspekter ved yrkesutøvelsen, men ikke spesielt høyt med hensyn til karriereorienterte yrkesverdier.
- Når det gjelder jobbrelatert videreutdanning og kurs er resultatene lite positive for Norge; det norske utvalget rapporterer i mindre grad om slik deltaking de siste fire ukene og de siste tolv månedene enn de øvrige utvalgene. Forskjellen i Norges disfavør gjelder ikke minst lærerne.

Norsk fag- og yrkesopplæring

Dette prosjektet rettet søkelyset mot sentrale utviklingstrekk ved fag- og yrkesopplæringen i Norge. Bakgrunnen var primært at Utdanningsdirektoratet ønsket å styrke kunnskapsgrunnlaget for sin egen rapportering på dette feltet til EUs utviklingscenter for fag- og yrkesopplæring (Cedefop).

Rapporteringen fra prosjektet (NIFU STEP-rapport 29/2008) omfatter blant annet temaer som hvordan læreplasstilgangen utvikler seg i spenningsforholdet mellom utdanningspolitikk og økonomiske konjunkturer, utviklingen i ungdoms og voksnes tilgang til fag- og yrkesopplæring, og endringer i styringen av fag- og yrkesopplæringen. I tillegg til å oppsummere eksisterende kunnskap på ulike felt, bidro rapporten også med ny kunnskap på viktige områder. Rapporten avdekket i tillegg store, udekkede kunnskapsbehov innenfor dette sentrale området av videregående opplæring i Norge. De viktigste konklusjonene i rapporten, som ble publisert både på norsk og engelsk, var:

- Til tross for at lærlingordningen i Norge etter 1994 er definert som en del av utdanningssystemet, med betydelig ressurstilgang for å skape stabilitet og forutsigbarhet, er systemet i dag minst like konjunkturavhengig som tidligere.
- Reform 94 skulle gjøre lærlingordningen til en utdanningsvei for ungdom. Det har man lyktes med, uten at dette har gått på bekostning av voksne lærlinger som bedriftene rekrutterer i samme omfang som tidligere.
- Den såkalte praksiskandidatordningen som gir voksne ufaglærte med lang praksis anledning til å ta fagbrev, er i dag like viktig rent kvantitativt som den var tidlig på 1990-tallet.
- Det historisk store læreplasstilbudet hindrer ikke at mange ungdommer fortsatt ikke får lære plass. Det største frafallet i yrkesutdanningen foregår i skoleopplæringsperioden og i overgangen til lære plass, mens gjennomføringen er høy blant de ungdommene som oppnår lære plass.

- Statusen til lærlingordningen har vært relativt stabil over tid, men man kan se en viss tilbakegang i ungdoms tilbøyelighet til å søke læreplass. I stedet er det en økt tilbøyelighet blant yrkesfagelevne til å søke påbygging til studiekompetanse.

Understanding the Relationship between Knowledge and Competitiveness in the Enlarging European Union (U-Know)

U-Know-prosjektet er treårig og delvis finansiert av EUs sjette rammeprogram. Prosjektet fokuserer på samspillet mellom næringsliv, offentlig forskning/høyere utdanning og offentlig forvaltning, samt betydningen disse arenaene har med hensyn til å skape, utnytte og utbre kunnskap som er relevant for økonomien.

Kunnskap er av avgjørende betydning for økonomisk vekst og konkurransevne, men det eksisterer begrenset kunnskap om hvilken betydning kunnskap har i denne sammenheng. Et sentralt begrep i prosjektet er ”network alignment” som kan forklares som den gjensidige tilpasning mellom ulike nettverk. Slik tilpasning mellom nettverk er en viktig mekanisme for økonomisk vekst og har vært en nøkkelfaktor for økonomisk vekst i de voksende økonomiene i Øst-Asia og Øst-Europa. På bakgrunn av dette har flere forskerteam foretatt sammenlignende studier som identifiserer manglende nettverk eller nettverk som ikke fungerer tilfredsstillende i utvalgte europeiske økonomier og i Sør-Afrika. NIFU STEPs forskningsbidrag har blant annet resultert i disse sentrale konklusjonene:

- Innovasjonsinvesteringer, innovasjonssamarbeid og evne til nytenking er viktige faktorer med hensyn til bedriftenes resultater og konkurransevne over hele Europa.
- Flernasjonale selskaper overfører kunnskap innen egen selskapsgruppe, men bidrar sjelden med kunnskapsoverskudd i hjemlandets selskaper, unntatt når disse har den nødvendige kunnskapskapital.
- Universiteter bør balansere mellom utdanning, FoU, kunnskapsspredning, entreprenørskap og samfunnsengasjement i både nasjonal og regional sammenheng, for å lykkes i samarbeidet mellom forskning og næringsliv.
- Det er et stort behov for å utvikle en bredere og mer systematisk politikk som sørger for større bredde og dybde i entreprenørskapsutdanning ved universitetet og høyskoler, og det er særlig viktig å kople aktuelle utdanningsprogram til teknologioverføring og samspillet mellom forskningsinstitusjoner og næringsliv.
- Bruken av kunnskap er relativt konstant i forhold til bedriftenes alder næringslivet som helhet, men varierer i betydelig grad mellom de ulike sektorer.
- Systemer for rettighetsbeskyttelse er viktig for å legge til rette for samarbeid om innovasjon og for å fremme kunnskapsutveksling på tvers av industrielle nettverk.

Fokus på policy-læring, samspill mellom det private og offentlige, rasjonalitet og ulike normsystemer er sentralt i den integrerte, brede innovasjonspolitikken etter Lisboa, som for tiden blir fremmet på tvers av Europa, inkludert i Norge.

2.22 Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	18,7	29	Årsverk totalt	60
SIP	0,8	1	herav kvinner	20
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	42
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	9,0	14	herav kvinner	11
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	21
Offentlig forvaltning	30,0	47	herav kvinner	5
Næringsliv	2,9	4	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,50
Utlandet	1,5	2		
Annet	0,8	1		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>63,7</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	63,0		Antall artikler i periodika og serier	39
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,6	1 %	Antall artikler i antologier	13
Årsresultat	0,6		Antall monografier	2
Egenkapital (% av totalkapitalen)	4,4	11 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,68

<http://www.nupi.no/>

Norsk utenrikspolitisk institutt har siden opprettelsen i 1959 hatt det todelte formål å forske på og informere om internasjonale spørsmål. Virksomheten fokuserer delvis på forhold av interesse for norsk utenrikspolitikk, men også på generelle utviklingstrekk og utfordringer – globalt og regionalt – i internasjonal politikk og økonomi. NUPI er en frittstående og faglig selvstyrt forskningsinstitusjon som fra 1997 har status som statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttets styre utnevnes av Kunnskapsdepartementet. Om lag 30 prosent av virksomheten finansieres gjennom en basisbevilgning, resten gjennom offentlige og private oppdragsgivere, også utenlandske, og fra salg av instituttets publikasjoner. Instituttets omsetning i 2008 var 63 millioner kroner.

NUPIs om lag 70 medarbeidere er organisert i fem forskningsavdelinger, samt informasjonsavdeling og administrasjonsavdeling. De fem forskningsavdelingene er Avdeling for internasjonal politikk, - Russland og Eurasia, - Utviklingsstudier, Internasjonal økonomi og Avdeling for sikkerhet og konflikthåndtering som ble etablert i 2007.

NUPI bidrar med kunnskap om internasjonale spørsmål på en rekke områder og fagfelt: maktforhold, sikkerhetspolitikk, utvikling, internasjonal økonomi og norsk utenrikspolitikk.

NUPIs forskning dekker følgende temaområder:

- Norsk sikkerhetspolitikk, europeisk sikkerhet og transatlantiske relasjoner
- Flernasjonale operasjoner og sikkerhet
- Energi og geopolitikk
- Internasjonal handel og investeringer, teknologi og økonomisk vekst
- Utvikling, statsdannelser og sikkerhet, fattigdom og korrupsjon

- Konflikt og fredsbygging
- Stormaktsrivalisering, statssystem og global styring

I tillegg til kompetanse på temaområder har NUPI områdekompetanse på Balkan, Russland og Eurasia, Afrika, Europa og EU, Latin-Amerika og USA. Det arbeides med å styrke instituttets kompetanse på Asia, med vekt på India og Kina.

NUPI har i løpet av 2008 etablert 27 nye eksternt finansierte prosjekter. Forskning om fredsbygging og sikkerhetspolitikk er det største forskningsfeltet og omfatter både grunnforskning og anvendte programmer som går på tvers av avdelinger. Som følge av nye prosjekter er det etablert et *Afghanistan og Pakistan program*. Programmet inkluderer det fireårige prosjektet Det norske forsvaret i Afghanistan, som er finansiert av Forsvarsdepartementet.

Et annet omfattende prosjekt er *RUSSCASP*, et fireårig NFR-finansiert prosjekt som har som mål å undersøke drivkrefter i russisk og kaspisk energiekspert, energiutvikling i nordområdene og den potensielle rolle utenlandske energibedrifter vil kunne få i denne regionen. Innenfor prosjektet er det etablert et doktorgradsstipend for perioden 2008–2012.

NUPI har vektlagt samarbeidsprosjekter med andre institusjoner, nasjonale og internasjonale. Nye prosjekter som kan nevnes i den sammenheng er *Learning to build a Sustainable Peace*, *Flammable Society* og *Mellom-Amerika og norske interesser*.

2.22.1 Disponering av grunnbevilgningen

I 2008 utgjorde basisbevilgningen 18,5 mill. kroner fordelt på følgende formål:

Allmennrettet informasjon om utenrikspolitikk og internasjonale spørsmål med vekt på undervisningsopplegg, tidsskrifter og internett

Kompetanseoppbygging med hovedvekt på doktorgradsstipendene og masterprogrammene, som et virkemiddel for økt rekruttering av kvinnelige forskere

Egeninitiert forskning innen NUPIs kjerneområder.

Basisbevilgning er også benyttet til det strategiske instituttprogrammet “State Failure and Regional Insecurity” ledet av NUPIs utviklingsavdeling. Prosjektet undersøker sammenhenger mellom statssammenbrudd og konflikt i Sentral-Asia/Afghanistan, Kaukasus og Afrika, samt hvilke konsekvenser dette har for regional sikkerhet. Prosjektet ble avsluttet i 2008 og fem artikler knyttet til prosjektet er under referebehandling i 2009.

I 2008 har 9 doktorgrader vært under arbeid ved NUPI, og 1 doktorgrad er avlagt. NUPI konkurrerer med andre institutter om postdoktormidler fra Forsvarsdepartementet og får tildelt doktorgradsmidler fra departementet på treårig basis. Etter ansettelse av ny forskningssjef den 1. oktober 2008, er det opprettet en egen doktorrandgruppe ved NUPI for å styrke den faglige utviklingen hos doktorandene. Seniorforskere ved NUPI bidrar også til veiledning utenfor instituttet.

Nettverksbygging/ internasjonalisering, kompetanseheving og faglig fornyelse

NUPI har i løpet av 2008 stilt med bidragsyttere/paneler på den årlige ISA konferansen i USA (International Studies Association) og styrket det internasjonale nettverksbyggingsarbeidet betraktelig.

NUPI arrangerer månedlige teoriseminarer/forskerseminarer med forelesninger av profilerte utenlandske/nordiske forskere. Disse seminarene er åpne for alle, målgruppene er forskere/studenter fra UoH- og instituttsektoren. I desember 2008 ble det igangsatt et seminar om publisering av artikler for NUPIs forskere.

NUPI har prioritert å bruke tid og ressurser på å identifisere internasjonale samarbeidspartnere. Et eksempel på dette er et større internasjonalt samarbeidsprosjekt om "Perspectives Outside the EU on Human Rights, Democracy and Peace". Prosjektet er en søknad til EUs 7ende rammeprogram ledet av Center for Global Governance ved University of Leuven. NUPI vil bidra med et prosjekt om Responsibility to Protect (R2P). Prosjektet søker å belyse utviklingen i forståelsen av humanitær intervensjon og hvilke konsekvenser dette vil ha for EU som utenrikspolitisk og sikkerhetspolitisk aktør.

Kvalitetssikring av forskningens resultater

NUPI har i 2008 ansatt en forskningssjef ved instituttet. Dette er en viktig prioritering i kvalitetssikringen av forskningsprosjekter, doktorgrader, søknader og vitenskapelige artikler. NUPIs virksomhet er basert på referee-bedømmelse og de teoretiske fagseminarene støtter opp om dette. NUPI legger også vekt på å sikre at instituttets II-stillinger benyttes i kvalitetssikringen av forskningen.

Publisering og formidling

I tråd med NUPIs formålsparagraf vektlegges synlighet og deltakelse i det offentlige ordskiftet om norsk utenrikspolitikk høyt. Målgruppene for seminarne og konferansene har variert fra forskningsmiljøer til allmennheten, med særlig vekt på forvaltning og organisasjoner. Satsingsområder innen formidling og kommunikasjon har vært etablering av et nytt nettsted og forlagssamarbeid. Det nye nettstedet www.hvorhenderdet.nupi.no er et tilbud til alle som er interessert i internasjonale spørsmål. I tillegg til 24 temaartikler i året, omfatter nettstedet nettmøter med forskere, utenriksblogg og en rekke temaquizer. NUPIs tidsskrifter *Internasjonal politikk*, *Nordisk Østforum* og *Forum for Development Studies* som alle er underlagt referee-bedømmelse, utgis fra 2009 ved Universitetsforlaget.

NUPIs vårkonferanse i 2008 var viet ett av NUPIs kjerneområder. Konferansen *Norge og Alliansene* tematiserer Norges forhold til omskiftelige allianser, et NATO i endring og den nye sikkerhetspolitiske dimensjonen i Norden og EU.

2.22.2 Høydepunkter

R2P - Responsibility to Protect

Det UD-støttede prosjektet *The Principle and Practice of R2P: Whose responsibility, what kind of action?* tar sikte på å operasjonalisere prinsippet om ansvaret for å beskytte, som ble vedtatt ved verdensstoppmøtet i FN i 2005. Hensikten med prosjektet er å belyse hvordan prinsippet om ansvaret for å beskytte kan operasjonaliseres med hensyn til preventive virkemidler, rettslige instrumenter, sanksjoner, humanitær beskyttelse, militær intervensjon, beskyttelse i fredsbevaring og fredsbygging, og i sammenheng med regionale organisasjoner og private aktører. Prosjektet, som har vært ledet av seniorforsker Eli Stamnes, har foreløpig resultert i en rapportserie fra NUPI: *Responsibility to protect (1 - 7)*.

Den nordlige dimensjonen

"Den nordlige dimensjon" omfatter EU, Island, Norge og Russland. Prosjektet *The New Northern Dimension and the Possibility of an Energy Partnership* er finansiert av Utenriksdepartementene i Finland og Norge. Finland og Norge, med ulik EU-tilknytning, har begge en forhistorie på over 15 år med Russland som samarbeidsland på regionalt nivå. Målet med dette norsk-finske prosjektet er å fortsette samarbeidet, fremme løsninger på politiske problemer, og å sette fokus på nye samarbeidsområder, i tillegg til å gjøre den "nordiske dimensjon" kjent for partnerlandene og å foreslå at energisamarbeid tas med i partnerskapsprogrammene. Prosjektet omfatter en rekke

institusjoner, både i Norge og i Finland og har bl.a. resultert i boken: Blakkisrud, Helge, Pami Aalto, Hanna Smith [red.] (2008). *The New Northern Dimension of the European Neighbourhood*. Brussels, Centre for European Policy Studies. 237 sider. This book examines regional cooperation among countries in Europe's northern neighbourhood, with an emphasis on the pitfalls and successes of engaging Russia.

Vold, fattigdom og politikorrupsjon

Prosjektet *Vold, fattigdom og politikorrupsjon* ser på sammenhengen mellom vekst, utvikling, konflikthåndtering, kriminalitet og politikorrupsjon. Lenge har forskere ment at med stigende vekst følger økt kriminalitet og korrupsjon. Nyere forskning har konkludert motsatt: Økt kriminalitet og korrupsjon ses heller som en følge av lav vekst og økonomiske sjokk.

En sentral hypotese for forskningsprosjektet er at kriminalitet, vold og politikorrupsjon forårsaker betydelige velferdstap for utvikling i sør generelt og for fattige især. Enn videre er det et teoretisk utgangspunkt at kriminalitet, ulikhet og BNP-nivå henger nært sammen. Sammenliknende landstudier har påvist at 5 prosent økning i ulikhet (Gini-koeffisient) kan øke kriminaliteten med opp til 50 prosent. Sterk økning av voldsbruk, korrupsjon generelt og politikorrupsjon spesielt er en del av dette bildet. Hvordan påvirker politiets atferd konfliktforløp? Særlig i starten på konflikter, men også når fredsprosesser skal gjennomføres og ro og orden gjenetableres, spiller politiet en betydelig rolle. Et korrupt politi kan da fort bli en hemske for en positiv utvikling.

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Christian Michelsens Institutt, John Jay College, The City University of New York og NUPI. Prosjektet, som er NFR-finansiert, går fra 2007 til 2010. Prosjektet har allerede levert bakgrunnsstoff til prosesser i UNDP-regi.

2.23 NTNU Samfunnsforskning

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,0	0	Årsverk totalt	86
SIP	0,0	0	herav kvinner	55
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	78
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	38,2	41	herav kvinner	47
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	14
Offentlig forvaltning	18,2	20	herav kvinner	6
Næringsliv	18,3	20	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,18
Utlandet	8,5	9		
Annet	9,8	11		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>93,1</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	89,4		Antall artikler i periodika og serier	7
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	3,7	4 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	3,7		Antall monografier	1
Egenkapital (% av totalkapitalen)	36,1	34 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,13

www.ntnusamfunnsforskning.no

NTNU Samfunnsforskning AS eies i sin helhet av NTNU og har et nært samarbeid med forskere knyttet til Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Instituttet arbeider innenfor et bredt spekter av samfunnsvitenskapelige forskningstema, og har også noe aktivitet innenfor andre fagområder. Instituttet er organisert i følgende avdelinger:

- Studio Apertura
- BUS - Barnevernets utviklingscenter Midt-Norge
- Senter for idrettsforskning
- Senter for funksjonshemming og samfunn
- Senter for innvandringsforskning og flyktningstudier
- NEC - Senter for entreprenørskap
- CIRiS - Senter for tverrfaglig forskning i rommet
- Senter for utviklingspsykopatologi

I tillegg ble det høsten 2008 startet etableringen av Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid for voksne i kommunene (NAPHA). Dette er et senter initiert og finansiert av Helsedirektoratet.

I tillegg til FoU-aktiviteten som gjennomføres i avdelingene, har selskapet det administrative ansvaret for eksternt finansierte prosjekter som ansatte ved NTNU har det faglige ansvaret for. Personer som arbeider med disse prosjektene har ansettelse i NTNU Samfunnsforskning. Denne aktiviteten utgjorde nær 30 prosent av forskningsaktiviteten i 2008.

NTNU Samfunnsforskning AS hadde en omsetning på 93,3 mill. kroner i 2008. Dette representerer en økning på vel 30 prosent i forhold til året før. Det ble gjennomført 86 årsverk dette året, herav 78 forskerårsverk. Ved utgangen av 2008 hadde instituttet 119 ansatte, hvorav 65 prosent kvinner. Ansatte ved NTNU utførte i 2008 2,1 årsverk gjennom bistillinger ved instituttet. Totalt sett ble 3,65 av forskerårsverkene utførte gjennom bistillinger dette året.

2.23.1 Disponering av grunnbevilgningen

NTNU samfunnsforskning mottok ikke grunnbevilgning i 2008.

2.23.2 Høydepunkter

Å vokse opp med funksjonshemming i dagens Norge

Dette er et longitudinelt prosjekt der vi følger en gruppe barn og deres foreldre over tid. Det dreier seg om barn født i 1993-95 og som har enten bevegelsehemming, lærehemming eller sammensatte funksjonsvansker. Det er samlet data fra førskolealder, småskolealder og mens barna er på mellomtrinnet. Det samles intervjudata fra 30 familier i Sør-Trøndelag og ved spørreskjema fra 600 familier i resten av landet. I tillegg er det gjort observasjon i barnehage og skole. Prosjektet tar opp problemstillinger som inkludering i barnehage og skole, sosial samhandling og deltakelse, foreldres samliv og samlivsbrudd, yrkesaktivitet, erfaringer med hjelpeapparatet med mer. Så langt har prosjektet resultert i to doktorgrader, tre bøker, en rekke bokkapitler og artikler i internasjonale tidsskrifter. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd, mens NTNU har bidratt med et universitetsstipend knyttet til Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap. Prosjektet vil fortsette med å følge barna og familiene inn i og gjennom ungdomstida.

Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim (OBVIT)

OBVIT-prosjektet omhandler ungdom med hjelp fra barnevernet sin opplevelse av hjelp og støtte i overgangen til voksenlivet og hvordan hjelpeapparatet fungerer for denne ungdomsgruppa. På ulike tidspunkt i perioden 2004 – 2008 har en fulgt en gruppe 17-åringer som har hatt tiltak fra

barnevernet i Trondheim, deres saksbehandlere og ledere for barne- og voksentjenestene. Målet med OBVIT - prosjektet har vært å undersøke og vurdere om Trondheim kommune har de tiltakene ungdom, som har eller har hatt tiltak etter lov om barneverntjenester, har behov for, og hvordan arbeidet med ungdommene har endret seg i løpet av prosjektperioden. I prosjektet er det undersøkt og vurdert om samhandling mellom ulike tiltak og tjenestetilbud i kommunen og spesielt mellom barne- og voksentjenestene fungerer i tråd med faglige målsettinger, og det er utarbeidet forslag til anbefalinger om videreutvikling av tiltak og samarbeid mellom ulike aktører. Det foreligger flere rapporter og masteroppgaver fra prosjektet. Trondheim kommune var oppdragsgiver for prosjektet.

Nærvær i forpleining

Prosjektet *Nærvær i forpleining* ble initiert våren 2006. Målet har vært å redusere sykefraværet blant forpleiningen (renholdere, kokker m.m.) offshore. Denne gruppen har gjennom flere år hatt mye høyere sykefravær enn andre yrkesgrupper på plattformene, og også høyere fravær enn sammenlignbare yrkesgrupper på land. Gjennom prosjektet har en prøvd å finne årsaker til forskjeller i plattformenes fraværstatistikk, peke på forhold som bidrar til nærvær, forklare bakenforliggende årsaker til sykefravær og nærvær samt gi støtte til tiltaksutvikling. En har i denne perioden gjennomført datainnsamling (310 kvalitative intervjuer samt observasjon) og satt i gang ”nærværarbeid” på seks oljeplattformer, tre der forpleiningsavdelingen drives av operatørselskapet, og tre med forpleining drevet av prosjektpartneren. Etter analyser av datamaterialet er det funnet tre organisatoriske forhold som man vil utforske videre i kommende forskning: identitetskonstruksjon, nærværnormer og forebygging. Prosjektet ble formelt avsluttet i oktober 2008. Oppdragsgivere for prosjektet er Statoil Hydro og ESS Support Services.

2.24 Rokkansenteret

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,0	0	Årsverk totalt	45
SIP	0,0	0	herav kvinner	23
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	1,2	3	Årsverk forskere totalt	36
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	29,6	61	herav kvinner	15
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	28
Offentlig forvaltning	10,6	22	herav kvinner	14
Næringsliv	0,7	1	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,78
Utlandet	2,4	5		
Annet	3,6	7		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>48,2</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	47,7		Antall artikler i periodika og serier	32
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	0,4	1 %	Antall artikler i antologier	16
Årsresultat	0,4		Antall monografier	2
Egenkapital (% av totalkapitalen)	2,4	100 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	1,23

<http://www.rokkansenteret.uib.no/>

Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier - Rokkansenteret - er en avdeling i UNIFOB AS, et forskningsselskap der Universitetet i Bergen er hovedeier. Rokkansenteret driver forskning

innenfor et vidt felt av samfunns- og kulturforskning. Forskerne ved senteret har sin faglige bakgrunn i statsvitenskap, sosiologi, økonomi, sosialantropologi, historie og kulturfag.

Rokkansenteret ble etablert i 2002 som sammenslåing av SEFOS – Senter for samfunnsforskning og LOS-senteret. Senteret er nå konsolidert med en pågående høy aktivitet og en stab med høy faglig kompetanse. Omsetningen var i 2008 på ca 48 mill. kroner. Senteret hadde i 2008 et regnskapsmessig overskudd på kr 447 000. Omtrent to-tredeler av prosjektporteføljen utgjøres av prosjekter som er finansiert av Norges forskningsråd. I tillegg har senteret prosjekter fra EU, samt for departementer, kommuner og offentlige institusjoner og foretak. De fleste fast ansatte forskere har doktorgrad. En rekke doktorgradsstudenter rekrutteres via prosjektene. Det legges vekt på å gjennomføre egne tiltak for doktorgradsstudenter som skal bidra til å lette gjennomføringen av et doktorgradsløp, ut over den veiledning de får fra sine institutter ved universitet og høyskole.

Rokkansenteret har en strategiplan for perioden 2005-2009. Der slås det fast at senteret skal drive kompetansebasert forskning på et høyt internasjonalt nivå. Senteret vil fortsatt legge hovedvekt på prosjekter som gir grunnlag for langsiktig grunnforskning og politikkrelevante anvendelser, via oppdrag fra NFR, EU, samt forvaltning og næringsliv. Siden Rokkansenteret er et av svært få forskningsinstitutter som ikke har grunnbevilgning, som er viktig for en slik satsing, har mye arbeid vært lagt ned også i 2008 for å få fram overfor bevilgende myndigheter betydning av en slik støtte.

Forskningen var i 2008 organisert i tre forskningsgrupper, som reflekterer forskningsprofilen ved senteret:

- Demokrati, forvaltning og velferd
- Kultur, teknologi og kjønn
- Organisasjon, tjenester og helseøkonomi

Forskningslederne for gruppene utgjør sammen med forskningsdirektør og administrasjonssjef ledergruppen ved senteret.

Mye av aktiviteten i 2008 er basert på videreføring av prosjekter fra tidligere år, men flere større prosjekter er også avsluttet i løpet av 2007, blant annet et prosjekt om reformer i helsesektoren (Autonomy, Transparency, Management). Et nytt stort prosjekt i 2008 er opprettelsen av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning. Prosjektet er et virtuelt senter for forskning og debatt, og finansiert i utgangspunkt av Kultur- og kirkedepartementet, men også med bidrag fra flere andre departementer. Flere forskere fra Rokkansenteret er aktivt involvert i forskningen. Av pågående prosjekter med høy aktivitet nevnes satsingen på helseøkonomi, finansiert av Norges forskningsråd og Universitetet i Bergen, og flere prosjekter knyttet til kjønnsforskning, finansiert fra EU, Norges forskningsråd og Universitetet i Bergen.

Publikasjonsaktiviteten ved Rokkansenteret var i 2008 noe høyere enn tidligere år, til tross for litt nedgang i antall forskere i staben. Totalt ble det publisert 32 artikler i fagtidsskrift, 22 kapitler i antologier, og 8 vitenskapelige monografier. Sistnevnte innbefatter doktorgradsavhandlinger. Totalt ble de avlagt 6 doktorgrader i 2009 som var basert på prosjekter ved Rokkansenteret. Forskerne ved senteret deltar også aktivt i faglige nettverk, presenterer arbeider på nasjonale og internasjonale konferanser, og er også aktive i formidling av forskningsresultater i mer populærvitenskapelig form til pressen. Rokkansenteret sine aktiviteter blir videre rapportert i senterets notat- og rapportserier. Enkelte større prosjekter ved Rokkansenteret, som Helseøkonomi Bergen, har egne publikasjonsserier, som har sammenheng med at det er prosjekter som i sin aktivitet også går ut over Rokkansenteret. Rokkansenteret og individuelle forskere har i løpet av

2008 også vært arrangør av flere seminarer og workshops med rekkevidde ut over Rökkansenteret.

2.24.1 Disponering av grunnbevilgningen

Rökkansenteret mottok ikke grunnbevilgning i 2008.

2.24.2 Høydepunkter

Flernivåstyring og demokrati

Ny bok fra Rökkansenteret redigert av Ingrid Helgøy og Jacob Aars. Hva har det å si at offentlige beslutninger treffes i gråsonen mellom ulike forvaltningsnivåer? Artiklene i denne boken belyser et hittil lite utforsket felt - flernivåstyring innenfor nasjonalstaten - og bygger i hovedsak på empiriske studier av aktuelle norske forhold. Forfatterne tar for seg tema som blant annet NAV-reformen, endringer innenfor skolefeltet og kommunale selskapsdannelser. Boken forener en forvaltningsforskningstradisjon med en demokratiforskningstradisjon i den hensikt å forstå konsekvensene av offentlig institusjonsutforming både for myndigheter og innbyggere. I tillegg er det et felles utgangspunkt for de fleste av artiklene at offentlig institusjonsutforming på ett styringsnivå ikke kan betraktes som uavhengig av andre nivåer. Det som skjer på ett nivå har konsekvenser for andre nivåer, og offentlig institusjonsutforming må derfor forstås i et flernivåperspektiv. Bidragsyterne i boken tilhører forskningsgruppen *Demokrati, forvaltning og velferd* ved Rökkansenteret. Alle bidrag er basert på forskningen innenfor forskningsgruppen.

Storsatsning på frivillighetsforskning

Rökkansenteret skal i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning (ISF) bygge opp et senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Prosjektet startet opp høsten 2008. Kristin Strømsnes er prosjektleder for senterets virksomhet ved Rökkansenteret. Prosjektet drives som et såkalt virtuelt senter, der aktivitet dokumenteres på nettet, og der internet tas i bruk som en viktig arena for diskusjon av sentrale spørsmål knyttet til frivillighet. Derved er det også en god arena for et senter lokalisert både i Oslo og Bergen. Satsningen mottar midler direkte fra regjeringen, der det i hovedsak er Kultur- og kirkedepartementet som bidrar. Frivillighetssektoren berører problemstillinger som er ansett som viktige for flere av departementene. Ungdoms organisasjonstilknytning har potensielt store konsekvenser for Barne- og likestillingsdepartementets oppgaver og utfordringer. Tilsvarende er Arbeids- og inkluderingsdepartementet opptatt av at innvandrere og nye landsmenn i svært liten grad er involvert i frivillighetssektoren. Derfor vil den gradvise oppbyggingen av senteret finansieres som et spleiselag der også disse departementer er med. Hoveddelen av arbeidet vil bestå i å skaffe en oppdatert oversikt over frivillighetslandskapet. Man vil blant annet oppdatere den internasjonale Johns Hopkins-studien som gjør at man også kan sammenligne på tvers av nasjonale grenser. En grundig kartlegging av foreningslivet i Hordaland, som også ble utført på 1980- og 90-tallet, vil være en del av dette. Utover dette vil man utføre kvalitativ forskning i prosjektet for å gå dypere i problemstillinger knyttet til hva som motiverer folk til å delta i frivillig arbeid og hva som er bakgrunnen for endringstrekkene innenfor sektoren.

Styringsutfordringer, organisering og ledelse i barnehagesektoren

Antall barnehager ekspanderer kraftig og målet om full barnehagedekning er i ferd med å bli nådd. Økt mangfold i eierstruktur og blant brukerne, større barnehageenheter og økte pedagogiske forventninger skaper nye utfordringer, både for ledelse, organisering og styring av barnehagene. Det er gjort svært lite forskning på ledelse og organisering i barnehagesektoren. Det lille som er gjort viser at barnehagestyrerne har liten erfaring og formell kompetanse i ledelse. Dette skal en prosjektgruppe på Rökkansenteret og Høgskolen i Bergen bøte på ved å bidra til kunnskapsoppbygging, blant annet gjennom å lage en lærebok om ledelse.

Sentrale spørsmål i prosjektet er: I hvilken grad fører endrede rammebetingelser til nye lederroller i barnehagen? Hvordan prioriterer lederen mellom administrasjon, personal, pedagogikk og strategi? Hva gjøres i forhold til profilering, i en tid da barnehagene er kommet i en konkurransesituasjon? Hvordan jobbes det med rekruttering? Hvilke utfordringer oppstår i samarbeid med kommunale tjenester som skole, barnevern, helsestasjon og pedagogisk-psykologisk tjeneste? Hvordan evner eller ønsker kommunene å prege den daglige virksomheten i barnehagene. Prosjektet vil utforske disse problemstillingene gjennom kvalitative og kvantitative undersøkelser på kommunenivå, i barnehagene og blant barnehagenes samarbeidspartnere.

2.25 Samfunns- og næringsutvikling (SNF)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	5,1	8	Årsverk totalt	42
SIP	2,9	5	herav kvinner	12
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	36
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	30,4	50	herav kvinner	7
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	16
Offentlig forvaltning	6,3	10	herav kvinner	5
Næringsliv	12,0	20	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,45
Utlandet	1,7	3		
Annet	2,1	3		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>60,5</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	59,0		Antall artikler i periodika og serier	8
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,4	2 %	Antall artikler i antologier	0
Årsresultat	1,6		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)	6,3	20 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,16

<http://www.snf.no>

SNFs formål er å fremme anvendt forskning innen økonomi og bedriftsøkonomiske fag med basis i fagmiljøene ved Norges Handelshøyskole og Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. 2008 var på mange måter et spesielt år for SNF. Den faglige aktiviteten har i alle år holdt et godt kvalitativt nivå, slik det også kom til uttrykk i Forskningsrådets evaluering av det økonomifaglige miljøet i Norge. Da denne evalueringen fant sted, slet imidlertid SNF med at forskere og fagmiljø i og rundt SNF i mindre grad sluttet opp om virksomheten. Det resulterte i fallende aktivitet og dårlig lønnsomhet. Derfor ble det i 2007 vedtatt en handlingsplan som kunne snu denne utviklingen, og som skulle være realisert innen utgangen av 2008.

Handlingsplanen innebar en strukturell tilpasning for å redusere felleskostnadene som virksomheten måtte dekke, og for å gi forskerstaben en sammensetning som la til rette for god og meningsfylt interaksjon med SNFs basismiljø. Disse tilpasningene ble gjort i 2007 og bidro til å motivere forskere og fagmiljø til å engasjere seg i en ny faglig profilering av SNF.

Det offensive elementet i handlingsplanen var å organisere virksomheten i SNF i tematiske forskningsprogram. Disse har vært under utvikling i 2008. Siktemålet er å stimulere engasjement og oppslutning om den anvendte forskningen i SNF ved å profilere den på områder som oppfattes

som viktige i samfunnet, og samtidig arbeide systematisk for å forankre denne forskningen hos sentrale aktører på angjeldende forskningsfelt.

For tiden organiseres SNFs virksomhet i følgende tematiske forskningsprogram:

- Krise, omstilling og vekst
- Arbeid og utdanning
- Etikk og styring
- Klima og energi
- Mat og ressursøkonomi
- Finansiell økonomi og økonomisk styring
- Tele og media
- Ledelse og økonomistyring
- Merkebygging.

Innenfor alle forskningsprogrammene kan det vises til aktivitet og publikasjoner på høyt faglig nivå. For SNFs fremtid er det imidlertid vel så viktig å notere at den faglige aktiviteten i volum økte med 20 prosent i 2008 sammenliknet med året før. Det bidro sammen med lavere felleskostnader og økt effektivitet i organisasjonen til at driften igjen ga overskudd.

2.25.1 Disponering av grunnvelgningen

Grunnbevilgningen er brukt i samsvar med retningslinjene for statlig finansiering av forskningsinstitutt. Hensikten har vært å finansiere aktiviteter som er strategisk viktige for å realisere SNFs formål, men som det er vanskelig å finansiere på prosjektbasis.

Rent praktisk ble 40 prosent av grunnbevilgningen allokert slik at den ble disponert av forskningsledelsen innen de tematiske forskningsprogrammene; 60 prosent ble disponert av SNF sentralt.

Grunnbevilgningen som ble disponert i programmene omfatter støtte til aktiviteter som vedrører program- og prosjektutvikling, men også nettverksbygging og kvalitetssikring av forskningen. Midlene som ble disponert sentralt, støtter opp om de samme formålene. Dels er støtte gitt gjennom tiltak/prosjekter i de enkelte programmene, dels gjennom aktiviteter som skjer sentralt. I tillegg har ansvaret for å disponere midler til faglig fornyelse i forskerstaben ligget sentralt. Med referanse til gjeldende *Retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter* fastsatt ved Kgl. resolusjon av 19. desember 2008, som i innhold er ganske likt retningslinjene som gjaldt ved starten av 2008, har SNF brukt midlene som følger²:

Utvikling av tematiske forskningsprogram og flerårige forskningsprosjekt av interesse for norsk næringsliv, forvaltning og/eller samfunnsliv	2 000 000
Nettverksbygging, kompetanseutvikling og faglig fornyelse av forskerstaben	1 700 000
Kvalitetssikring av forskningens resultater	550 000
Publisering og formidling	850 000
Samlet grunnbevilgning til SNF	5 100 000

Styret i SNF har for 2009 lagt til grunn at kostnader knyttet til publisering og formidling i større grad bør betraktes som en ordinær felleskostnad, og at grunnbevilgningen derfor i økende grad

² Det er her gjort en skjønsmessig fordeling fra de enkelte prosjekter hos SNF til aktivitetstypene som retningslinjene sier at grunnbevilgningen kan brukes til. SNF har holdt seg til 4 aktivitetstyper. Retningslinjene nevner også en femte, "Oppbygging av egen kompetanse, herunder veiledning og doktorgradsutdanning knyttet til forskning innenfor instituttets virksomhetsområde". Man har vanskelig for å skille ut denne fra aktiviteter som omfatter faglig fornyelse av forskerstaben og utviklingen av anvendt forskning på strategisk prioriterte områder.

bør brukes strategisk for å støtte opp om utviklingen av programmene, herunder infrastruktur for empirisk anvendt forskning.

2.25.2 Høydepunkter

Ledelse og økonomistyring

SNF innledet i 2008 et flerårig forskningssamarbeid med StatoilHydro om ledelse og økonomistyring. Internasjonalt er det et sterkt fokus på Beyond Budgeting, dvs. hvordan virksomheter kan styres økonomisk gjennom andre mekanismer enn oppsett og oppfølging av budsjett. Hensikten er å utvikle ledelsesformer og insentiver som bidrar til bedre, mer nyskapende og/eller mer kostnadseffektive beslutninger. Man forventer at dette forskningssamarbeidet vil bidra positivt til kunnskapsutvikling på tvers av faglige disiplingrenser, til å knytte gode faglige forbindelser til ledende fagmiljø internasjonalt, og til økt praktisk relevans av forskningen på dette forskningsfeltet.

Vinter-OL i Tromsø 2018

SNF deltok i et konsortium sammen med Det norske Veritas og Advansia for å kvalitetssikre søknaden om å arrangere vinter-OL fra Tromsø 2018. Det var et spennende og lærerikt arbeid. Rent praktisk var det utfordrende å vinne gjensidig forståelse for ingeniørfaglige og økonomifaglige tilnærminger. Faglig var det utfordrende å operasjonalisere teoretiske begrep som anvendes i samfunnsøkonomiske analyser, slik at regneeksesiser kunne gjennomføres. Kvalitetssikringsarbeidet var omfattet med stor politisk og mediemessig oppmerksomhet. Det samfunnsøkonomiske perspektivet tiltrakk seg imidlertid ikke så stor offentlig oppmerksomhet når Idrettstyret valgte å ikke fremme søknaden for Regjeringen.

RECWOWE

SNF hadde sammen med NOVA ansvar for å arrangere den faglige konferansen i RECWOWE. RECWOWE er et europeisk Network of Excellence, satt sammen av forskere som arbeider med arbeid og velferd. Konferansen samlet 160 deltakere.

2.26 SINTEF Teknologi og samfunn

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	3,5	12	Årsverk totalt	22
SIP	0,0	0	herav kvinner	11
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	21
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	5,1	17	herav kvinner	10
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	15
Offentlig forvaltning	6,8	23	herav kvinner	5
Næringsliv	11,6	39	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,73
Utlandet	2,6	9		
Annet	0,0	0		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>29,5</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	28,3		Antall artikler i periodika og serier	3
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,2	4 %	Antall artikler i antologier	15
Årsresultat	1,2		Antall monografier	1
Egenkapital (% av totalkapitalen)	0,0	0 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,75

www.sintef.no/arbeidsforskning og www.sintef.no/sipaa

Fra 1. januar 2009 ble de tidligere konsernområdene SINTEF Teknologi og samfunn og SINTEF Helse slått sammen til én organisasjonsmessig enhet. Denne enheten er en del av den juridiske enheten Stiftelsen SINTEF, og har navnet SINTEF Teknologi og samfunn. Pr. dato har konsernområdet ca. 320 ansatte som er organisert i følgende forskningsavdelinger:

- Teknologiledelse
- Innovasjon og virksomhetsutvikling
- Anvendt økonomi
- Sikkerhet
- Transportforskning
- Medisinsk teknologi
- Global helse og velferd
- Helsetjenesteforskning
- Forebyggende helsearbeid

SINTEF Teknologi og samfunn utfører FoU og rådgivning for næringsliv og offentlig sektor både nasjonalt og internasjonalt. Størstedelen av forskningen foregår på temaer i grenseflatene mellom menneske, teknologi og organisasjon, og det overordnede målet med forskningen er å fremme verdiskaping, bidra til et sikkert arbeids- og næringsliv, svare på miljøutfordringer samt løse helsepolitiske utfordringer. Kombinasjonen av instituttets samfunnsvitenskapelige og teknologiske forskningskompetanse gjør at vi kan levere svar på store og komplekse samfunnsutfordringer.

Arbeids- og sikkerhetsforskningen ved instituttet ivaretas spesielt av gruppe for Arbeidsforskning (tidligere forskningsavdeling Ny praksis, men nå organisert som egen forskningsgruppe i avdeling

Teknologiledelse) og forskningsavdeling Sikkerhet. Samlet utgjør dette fagmiljøet 20,5 forskerårsverk, noe som tilsvarer en vekst fra 2007 på 4,5 forskerårsverk. Gruppe for Arbeidsforskning og deler av forskningsmiljøet ved Avdeling Sikkerhet viderefører instituttets langvarige forskningstradisjon for å studere, formidle og bidra til forståelse for hvordan den norske samarbeidsmodellen både på mikro- og makronivå bidrar til et konkurransedyktig næringsliv og et anstendig arbeidsliv. Dette kjerneområdet i arbeids- og sikkerhetsforskning grenser også opp til mye av den aktiviteten som foregår på andre avdelinger i SINTEF Teknologi og samfunn, noe som stimulerer til tverrfaglig samarbeid og kompetanseutveksling. Eksempler på slike tilgrensende felt er forskning innenfor helse i arbeidslivet, global velferd og CSR, kunnskapsprosesser i organisasjoner, operasjonelle utviklingsprosesser i petroleumsindustrien, samspill teknologi-økonomi-organisasjon og prestasjonsledelse i prosjektorganisasjoner for å nevne noen av de viktigste.

Den lange forskningstradisjonen innenfor arbeids- og sikkerhetsforskning ved SINTEF har også bidratt betydelig til å utvikle relativt store fagmiljø ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse ved NTNU. I hovedsak er det vitenskapelig ansatte ved fire institutt som i dag har tette samarbeidsrelasjoner til Gruppe for Arbeidsforskning og Avdeling Sikkerhet. Dette er Psykologisk institutt, Institutt for sosiologi- og statsvitenskap, Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse og Sosialantropologisk institutt. Mens NTNU bidrar med nyrekrutteringer til arbeids- og sikkerhetsforskning gjennom sine master- og doktorgradsprogrammer, bidrar SINTEF med undervisning, veiledning, og ikke minst prosjektinitiering i samarbeid med vitenskapelig ansatte ved NTNU.

2.26.1 Disponering av grunnbevilgningen

Arbeids- og sikkerhetsforskningen ved SINTEF Teknologi og samfunn rapporterer følgende bruk av grunnbevilgningen:

Prosjektaktivitet	Prosent	Regnskap
Instituttinitiert forskning, inkl. kvalitetssikring, publisering og formidling	83	2 910 912
Internasjonale relasjoner og nettverksbygging	17	609 020
Vitenskapelig utstyr	0	0
Sum	100	3 519 932

Instituttinitiert forskning, kvalitetssikring, publisering og formidling

I 2006 igangsatte Ny praksis et strategisk prosjekt vedrørende modernisering av sosiotekniske analyser. Dette arbeidet har gruppen jobbet kontinuerlig med og har blitt ytterligere styrket i 2008. Vårt fagmiljø tilhører den tradisjonen i Norge som i sin tid sto bak utviklingen av sosiotekniske analyser.

I 2008 har gruppen fått betydelig økt forskningsaktivitet rundt temaet partsrelasjoner i arbeidslivet, og studerer hvordan den norske samarbeidsmodellen på bedriftsnivå kan representere et komparativt fortrinn. Den politiske oppmerksomheten rundt temaet partsrelasjoner og medbestemmelse i arbeidslivet indikeres også ved oppnevningen av Medbestemmelsesutvalget, hvor seniorforsker Tore Nilssen ved forskningsgruppen er medlem.

I 2008 har Sikkerhet og pålitelighet videreført den strategiske satsingen og forskningen innenfor:

- Ivaretagelse av arbeidsmiljø og sikkerhet ved bransjevise omstillingsprosesser
- Organisering og utvikling av tilsynsvirksomhet for arbeidsmiljø og sikkerhet

- Læring etter uønskede hendelser

Sikkerhet har arbeidet langsiktig med å bygge opp kunnskap om robuste organisasjoner - dvs. organisasjoner som har evne til å motstå normale menneskelige feilhandlinger og tekniske svikt uten at disse fører til alvorlige ulykker.

2008 var et middels godt år for antallet publiseringer fra forskerkollegiet ved Ny praksis. Gruppen fikk publisert én artikkel i anerkjent internasjonalt tidsskrift, og hele syv vitenskapelige artikler i enten bok eller internasjonale konferanser med referee. I tillegg ble det produsert fem andre publiseringer (konferanse-paper) uten referee. Medarbeidere fra Sikkerhet hadde 11 vitenskapelige artikler med referee, dvs. 1,4 publikasjoner pr årsverk. I tillegg ble det holdt 7 foredrag på internasjonale konferanser og 6 foredrag på nasjonale konferanser.

Internasjonale relasjoner og nettverk

De siste årene har Ny praksis fått styrket sitt internasjonale samarbeid gjennom både deltagelse i EU-prosjektet WORKS (www.worksproject.be), gjennom nettverket EESUN (European Employee Support Network), og gjennom deltagelse i utarbeidelse av en søknad til EUs 7 rammeprogram. De samarbeidsrelasjoner som er utviklet gjennom arbeidet med EU-prosjekt og -søknader er svært viktige, og plasserer gruppen innenfor eliten innenfor europeisk arbeidsforskning.

I 2008 har man lagt vekt på å videreutvikle det internasjonale nettverket gjennom aktiv deltagelse i EU-prosjektet iNTeg-Risk (<http://www.integrisk.eu-vri.eu/>). Camilla Knudsen Tveiten ble i 2008 medlem i "Management Board of the European Technology Platform on Industrial Safety" (ETPIS) med spesielt ansvar for menneskelige og organisatoriske faktorer. Teknologiplattformen skal berede grunnen for EUs rammeprogram innenfor industriell sikkerhet og bidra til sikker og bærekraftig vekst i europeisk næringsliv.

2.26.2 Høydepunkter

”Utviklingsmeteret”: Et verktøy for måling av partssamarbeidets styrke og omfang på bedriftsnivå

Det som ofte refereres til som *den norske samarbeidsmodellen* er det systemet som har oppstått i Norge rundt vår måte å tenke demokrati, samarbeid, kompetanse, ledelse og organisering på. Vi har i Norge et definert lov- og avtaleverk som regulerer omfang og innholdet i partssamarbeid på bedriftsnivå, et system som understøttes av det norske trepartssamarbeidet om arbeidsliv og arbeidsvilkår. Siden begynnelsen av 60-tallet, gjennom de såkalte Samarbeidsforsøkene mellom daværende N.A.F. og LO, har det eksistert en gruppe eiere, ledere, tillitsvalgte og forskere som har hevdet at høy medvirkning og godt partssamarbeid har positiv effekt på økonomisk verdiskaping så vel som jobbkvalitet (QWL). Også innenfor EU er det nå en økt erkjennelse av at industrielle modeller basert på medvirkning og samarbeid ofte er mer konkurransedyktige enn rene markedsliberale modeller.

Praktiseringen av den norske samarbeidsmodellen varierer fra bedrift til bedrift og mellom bransjer. Det er viktig å kartlegge disse variasjonene for å kunne lære av de gode eksemplene, slik at kunnskapsgrunnlaget styrkes til å forstå hvordan samarbeid direkte påvirker en virksomhets og bransjes konkurransefortrinn. Med dette som utgangspunkt har prosjektet, som er finansiert av Hovedorganisasjonenes Fellestiltak (HF) og SINTEFs forskerprosjekt i VRI Trøndelag (Norges forskningsråd), følgende målsetting:

Utvikling av et måleverktøy til bruk i virksomheter og på bransjenivå som kan måle:

- Hva et godt partsamarbeid består i
- Utvikling av samarbeidet over tid
- Påvise effekter av partssamarbeid på drift, innovasjon og HMS

Prosjektet har følgende totalleveranse:

- Et utviklingsmeter som måler bedrifters og bransjers praktisering av partssamarbeid. "Utviklingsmeter for partssamarbeid" består av følgende:
  - Et verktøy som er grafisk enkelt og forståelig slik det kan framstå overfor HF og tredjeparter, som bedrifter, ansatte, bransjeorganisasjoner og hovedorganisasjonene. Det betyr at det må utvikles en presentasjonsmal som er godt kommuniserbart og forståelig for målgruppen. Det er dette produktet vi kaller "Utviklingsmeter".
  - Et underliggende webbasert spørreskjema for å samle inn data om partssamarbeid.
- En rapport som dokumenterer metoden som ligger til grunn, samt empirisk uttesting i et utvalg av de bransjesatsingene HF alt har igangsatt.
- En opplærings-workshop som sikrer at HF og tredjeparter er i stand til å bruke verktøyet selv.

Totalleveransen forventes ferdigstilt i løpet av 2009. For å få validert måleverktøyet vil også SINTEF gå inn med strategiske finansieringsmidler.

Reporting and Feedback (RAF)

I et arbeidsliv hvor det i økende grad legges vekt på dokumentasjon, rapportering og skriftlig kommunikasjon, framstår datakvalitet og økt administrativ belastning på lederstillinger som stadig mer kritiske forskningsområder. Hvis de data som rapporteres er misvisende og mangelfulle, vil etterbruken og læringspotensialet knyttet til informasjonen bli begrenset. Videre vil et omfattende rapporteringsregime kunne binde opp mye av arbeidsdagen hos lederstillinger i en organisasjon, og dermed stjele verdifull oppmerksomhet bort i fra andre og mer driftskritiske lederoppgaver.

Ett sentralt mål i RAF-prosjektet har vært å bidra til at kvaliteten på rapporterte driftsdata mellom skip- og landorganisasjonen blir høynet. Dette innebærer blant annet:

- En kartlegging av skipsoffiserers arbeidshverdag, med særlig vekt på administrative oppgaver knyttet til disse stillingene
- Å søke en dypere forståelse for valg av rapporteringspraksis ombord
- Forbedre tilbakemeldingene til båtene på de rapportene de sender til land, for gjennom dette å fremme kunnskap om og motivasjon for rapportering blant offiserene

RAF-prosjektet blir utført av en tverrfaglig og tverrinstitusjonell forskergruppe, og metodisk blir både strukturerte intervjuer, observasjoner og en kvantitativ spørreundersøkelse benyttet i datainnsamlingen.

Tematisk berører RAF-prosjektet andre pågående og avsluttede prosjekter ved Arbeidsforskning, prosjekter som er knyttet til den stadig økende byråkratisering av arbeidslivet. Mange av disse prosjektene tar utgangspunkt i situasjonen i norsk og internasjonal oljevirksomhet, med særlig vekt på helse-, miljø- og sikkerhetsrapportering og implikasjoner av denne hendelsesregistreringen på offshorelederens arbeidshverdag.

RAF-prosjektet startet i oktober 2006, og vil avsluttes desember 2009. Odfjell ASA står som kontraktspartner overfor Norges forskningsråd. Prosjektet er et brukerinitiert prosjekt (BIP) innenfor MAROFF-programmet. SINTEF og MARINTEK står som utførende parter i prosjektet, med Odfjell ASA og Grieg Shipping Group som de viktigste industripartnere.

Risikokartlegging og analyse av Integreerte Operasjoner (IO) med fokus på å synliggjøre kritiske MTO³ aspekter

SINTEF har arbeidet langsiktig med å bygge opp kunnskap om robuste organisasjoner - dvs. organisasjoner som har evne til å motstå normale menneskelige feilhandlinger og tekniske svikt uten at disse fører til alvorlige ulykker. Viktige milepæler i dette arbeidet er bok og rapport som anvender ulike organisatoriske perspektiver for å belyse både organisatorisk robusthet og hvordan organisatoriske forhold kan bidra til ulykker. SINTEF har senere anvendt sin kompetanse og de ulike perspektivene til å belyse konkrete sikkerhetsutfordringer, herunder konsekvenser av innføring av integreerte operasjoner (IO) i petroleumsvirksomheten.

IO medfører store forventninger til koordinert samhandling og utvikling av effektive beslutningsprosesser. Det er vanskelig å gi noe entydig svar på om IO reduserer eller øker storulykkesrisikoen. IO representerer på den ene siden bedre muligheter for å analysere, vurdere og håndtere storulykkesrisikoen gjennom nye måter for presentasjon og analyse av sikkerhetsdata. På den annen side medfører endrede arbeidsformer, beslutningsprosesser, strukturelle endringer og sikkerhetsstyringsprinsipper nye utfordringer.

I en studie for Petroleumstilsynet i 2008 har SINTEF blant annet sett på egnethet av dagens risikomodeller og analyseverktøy, og har sett på behovet for å ta i bruk nye metoder for modellering og analyse av storulykkesrisiko ved innføring av IO i petroleumsvirksomheten.

I det videre arbeid vil man ha fokus på utvikling av kompetanse og verktøy for risikokartlegging og analyse av IO. Viktige virkemidler vil være deltakelse i EU-prosjektet iNTeg-Risk (<http://www.integrisk.eu-vri.eu/>) og det nyopprettede ROSS Geminisenter - Risiko- og sårbarhetsstudier ved NTNU/SINTEF (<http://www.ntnu.no/ross>). ROSS har fått støtte fra Norges forskningsråd til et 4-årig FoU-prosjekt som skal gi økt kunnskap om risiko ved nye driftsformer i petroleumsvirksomheten med spesiell vekt på menneskelige og organisatoriske faktorer.

---

³ MTO: Menneske, teknologi og organisasjon.

2.27 Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	19,0	46	Årsverk totalt	47
SIP	6,0	15	herav kvinner	32
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	36
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	8,4	20	herav kvinner	25
<u>Andre driftsinntekter etter kilde</u>			Antall ansatte med doktorgrad	16
Offentlig forvaltning	1,9	5	herav kvinner	10
Næringsliv	1,9	5	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,44
Utlandet	3,9	10		
Annet	0,0	0		
<u>Sum totale driftsinntekter</u>	<u>41,2</u>	<u>100</u>	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	39,9		Antall artikler i periodika og serier	14
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,3	3 %	Antall artikler i antologier	3
Årsresultat	1,3		Antall monografier	1
Egenkapital (% av totalkapitalen)	6,3	42 %	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,61

<http://www.sifo.no/>

SIFO er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter underlagt Barne- og likestillingsdepartementet (BLD). SIFOs styre oppnevnes av BLD og består av representanter fra forskningsmiljøer, forbrukerinstusjonene og SIFOs ansatte. Grunnbevilgningen mottas direkte fra departementet og suppleres med annen forskningsfinansiering og oppdragsinntekter.

Gjennom forskning og testvirksomhet skal SIFO legge grunnlaget for å utrede viktige forbrukerproblemer og konsekvenser av offentlige tiltak og markedets tilbud. Forbruksforskningen skal være et grunnlag for forbrukerpolitiske beslutninger.

SIFO har røtter tilbake til Statens forsøksvirksomhet i husstell som startet i 1939. Instituttet er i dag tverrfaglig med faglig tyngdepunktet innen samfunnsfag. Forbrukernes og husholdningenes hverdagsliv står sentralt i instituttets faglige virksomhet. Med forbruk forstår man individenes og husholdningens planlegging, anskaffelse, anvendelse og avhending av varer og tjenester ut fra det perspektiv at forbrukerne er mer enn kunder i et marked. SIFO er også opptatt av de symbolske, kulturelle, etiske og politiske aspektene ved forbruksprosessen.

Den faglige virksomheten er organisert i tre faggrupper:

- Forbruk og økonomi
- Marked og politikk
- Teknologi og miljø (herunder produkttesting)

SIFOs standardbudsjett og prosjekter knyttet til forbrukernes ressursdisposisjoner i et husholdsperspektiv står sentralt innen temaområdet forbrukerøkonomi. På dette området har instituttet posisjonert seg som en helt sentral premissleverandør for aktører som arbeider med forbrukerøkonomiske problemstillinger innen politikk, forvaltning og privat næringsliv.

Ved å studere hvordan utsatte forbrukergrupper som gjeldsofre og økonomisk svakerestilte barnefamilier får endene til å møtes, får instituttet stadig større innsikt i hvilke mekanismer som styrer forbrukernes prioriteringer og valg.

Forbrukernes situasjon må studeres med utgangspunkt i det tilbudet og de valgene de stilles overfor. Ulike private og offentlige ordninger som bidrar til å strukturere forbrukernes valg og forbrukspraksis er aktuelle temaer, ikke minst på matfeltet. Utvalgte stikkord er matvarepriser, maktforhold, ny teknologi, valgmuligheter, trygg mat, tillit, økologisk mat, lokal mat, globalisering og internasjonalisering. Globalisering av handelen reiser nye problemstillinger knyttet til sikkerhet, etikk og maktforhold.

På den ene siden har forbruksvarer et bruksaspekt og kan ses som redskaper som kan endre hverdagens tidsbruk og relasjonene mellom folk. På den andre siden kan varer og tjenester også ses som kommunikasjonssymboler med en mening knyttet til seg.

SIFO har videre kompetanse på funksjonelle, sikkerhetsmessige og miljømessige egenskaper ved produkter og forbruk. Særlig vekt legges på de produktene som forbrukerne omgir seg med i hjemmet, som husholdsprodukter og tekstiler.

SIFO samarbeider med andre forskningsmiljøer både nasjonalt og internasjonalt, og koordinerer og er involvert i en rekke EU-prosjekter på forskningsområdene matpolitikk og bærekraftig forbruk.

I 2008 har publiseringen, målt som antall vitenskapelige artikler per forskerårsverk, nådd et nivå på linje med andre samfunnsfaglige forskningsinstitutter. Det er gjennomført fire disputaser. SIFOs forskning er svært synlig i nasjonale og regionale medier. Det har dessuten vært et godt nivå på antall kronikker. I 2008 er det publisert i alt 21 SIFO-kronikker, de fleste i riksdekkende aviser.

2.27.1 Disponering av grunnbevilgningen

SIFO får sin grunnbevilgning fra Barne- og likestillingsdepartementet og rapporterer om bruken av denne direkte til departementet.

2.27.2 Høydepunkter

”Kroppsrelatert forbruk”

SIFO har de senere årene bygget opp kompetanse på et felt som omhandler forbruk knyttet til kroppens utseende. Med ”kroppsrelatert forbruk” siktes det til bruk av produkter og teknikker som bidrar til å forme kroppens utseende. Det har vært et mål å kartlegge moralske dilemma som knytter seg til ulike former for slikt forbruk i dag, samt søke forklaring på disse gjennom et tilfang av ulike teorier omkring kroppen.

Et høydepunkt i 2008 innen satsingsområdet ”kroppsrelatert forbruk” var oppstart av prosjektet *BEAUTY comes from within: Looking good as a challenge in health promotion*, finansiert av Forskningsrådets folkehelseprogram. Her studeres utseendets sosiale betydning og forholdet mellom helse, skjønnhet og velvære innen forbruksområder som mat, klær, spa, fysisk aktivitet og populærkultur. Det finnes en sterk norm om at man ikke skal dømmes etter utseende. Samtidig øker fokuset på hvordan kroppen ser ut og markedet for produkter og tjenester som argumenterer for økt helse, velvære og skjønnhet. Det er mye som tyder på at utseendets betydning som motivasjonsfaktor for fysisk aktivitet, dietter og lignende, og for den måten vi forstår oss selv og bedømmer hverandre er økende. For å nå frem med målrettet helseopplysning er det derfor viktig

å klargjøre forholdet mellom helse og utseende. Den viktigste hypotesen er at utseendet betyr mer for helserelaterte valg enn det som sies direkte. SIFO vil studere hvordan utseende implisitt brukes som motivasjonsfaktor og mål i helseopplysning, markedsføring, reklame og i hvordan utseende brukes i bedømmning av andre mennesker..

I 2008 ble det fullført to doktorgrader innen feltet ”kroppsrelatert forbruk”, begge med perspektiver på forholdet mellom klær og kropp. Flere artikler er også innlevert.

Merking og matkultur

I studiet av forbruk ser man ikke bare på de prosesser som leder fram til forbrukerens anskaffelse og bruk av produkter. Forbrukernes situasjon og forbrukernes forståelse må også studeres med utgangspunkt i strukturer på tilbudssiden. Markedets organisering, konkurransesituasjon, private og offentlige reguleringer samt politiske prosesser bidrar til å påvirke forbrukernes valg og vaner og kvalitetsmerking og labelling er blitt to sentrale begreper innen forskning på dette feltet.

Merking av kvalitet knyttet til opprinnelse og særegenheter er et juridisk tiltak som er tatt i bruk de siste årene for verdiskaping av lokale matressurser. I 2008 ble det treårige prosjektet *Consumer conceptions of local food*, ledet av SIFO og finansiert av FNS (Fransk-norsk stiftelse ved NFR), Innovasjon Norge og flere næringslivsaktører, avsluttet. Sluttrapporten *Forbrukernes forståelse av lokal mat*, viser hvordan ulike aktører i matkjeden betrakter lokale matprodukter. SIFO-studien tyder på at det er rom for et økende nisjemarked. Norske forbrukere er klare for et større utvalg av lokale og lokaliserte produkter, men savner konkrete tiltak som forplikter distribusjons- og produksjonsleddet.

Den sentrale statsforvaltningen og fylkesmannkontorene har brukt mye ressurser, både menneskelige og økonomiske, de siste 15 år for å fremme og støtte lokal matproduksjon. Målet er å øke andelen av disse produktene til 20 prosent av hele markedet innen 2020. En koordinering mellom alle lokale aktører, enten det er på regionalt nivå eller det dreier seg om mindre geografiske enheter, er en forutsetning for å lykkes er SIFOs konklusjon. Dette innebærer samarbeid mellom distribusjons-, transport-, og kommunikasjonsleddet og forutsetter en felles forståelse av lokal mat som en kulturell verdi som er identitetsskapende for det lokale området.

Forbrukertilfredshetsindeksen (FTI)

Den norske forbrukertilfredshetsindeksen (FTI) ble presentert for første gang i 2008. På grunnlag av mer enn femten tusen markedsevalueringer á syv spørsmål, beregnes og rangeres 40 ulike bransjer etter hvor godt de fungerer - sett fra forbrukernes ståsted. Tre hovedområder inngår i forbrukernes vurderinger: i) Tillit til bransjene, ii) transparens i markedene, og iii) vurdering av klageforholdene.

Kartleggingen skal bidra til oversikt og innsikt i markedenes virkemåter, og peke ut hva forbrukerne opplever som lite tilfredsstillende ved de enkelte markedene. For det første skal indeksen være et verktøy som forbrukerinstusjonene kan benytte i sitt prioriteringsarbeid. For det andre kan resultatene benyttes som grunnlag for forbrukerpolitiske initiativer overfor markeder som faller dårlig ut i sammenligningen. Og sist, men ikke minst, kan bransjene selv gripe fatt i problematiske forhold som synliggjøres gjennom indeksens ulike indikatorer.

I utarbeidelsen og presentasjonen av den norske indeksen har SIFO lagt vekt på at den skal være enkel, transparent, lett forståelig, og dermed bredt anvendelig. Eksempelvis er det tatt initiativ til møter mellom forbrukerorganisasjonene og håndverkerorganisasjonene, som arbeider med å bedre forholdene på håndverkermarkedene. ' Forbrukertilfredshet 2008' er nå oversatt til engelsk ' The Norwegian Consumer Satisfaction Index'.

2.28 Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)

Nøkkeltall 2008

Økonomi	Mill kr	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	35,9	94	Årsverk totalt	39
SIP	0,0	0	herav kvinner	28
Tilskudd til forvaltningsoppgaver	0,0	0	Årsverk forskere totalt	33
Inntekter fra Forskningsrådet eksklusive basisbevilgning	1,1	3	herav kvinner	23
Andre driftsinntekter etter kilde			Antall ansatte med doktorgrad	12
Offentlig forvaltning	1,1	3	herav kvinner	8
Næringsliv	0,0	0	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,36
Utlandet	0,1	0		
Annet	0,0	0		
Sum totale driftsinntekter	38,1	100	Vitenskapelig produksjon	
Driftskostnader	36,9		Antall artikler i periodika og serier	27
Driftsresultat (% av driftsinntekter)	1,2	3 %	Antall artikler i antologier	1
Årsresultat	1,2		Antall monografier	0
Egenkapital (% av totalkapitalen)			Publikasjonspoeng per forskerårsverk	0,76

<http://www.sirus.no/>

SIRUS ble opprettet fra 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. SIRUS har som formål å utføre og formidle forskning og dokumentasjon omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Instituttet skal spesielt arbeide for å belyse de problemer bruken av rusmidler gir opphav til, problemenes årsaker og hvordan de skal kunne løses eller reduseres gjennom offentlig og privat innsats. Instituttet er Norges kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningssenter i Lisboa, EMCDDA. Instituttet har også et nasjonalt biblioteksansvar på rusmiddelfeltet. I forbindelse med reorganiseringen av den statlige helse- og sosialforvaltningen fra 1. januar 2002 ble instituttet tillagt ytterligere oppgaver ved at en gruppe tobakksforskere ble overført fra Folkehelsa. Etter dette omfatter virksomheten så vel alkohol og narkotika, som tobakk og i en viss grad pengespill og pengespillproblemer.

Hovedmålene for virksomheten er:

- Drive forskning av faglig høy kvalitet på rusmiddelfeltet og tilstøtende områder
- Fremskaffe relevant dokumentasjon på området
- Formidle eksisterende kunnskap til viktige brukergrupper.

Instituttet er en uavhengig forskningsinstitusjon under Helse- og omsorgsdepartementet. Instituttet ledes av en direktør ansatt på åremål og har et fagråd på åtte medlemmer med personlige varamedlemmer. Fagrådet er oppnevnt av overordnet departement. Ved sammensetningen av fagrådet skal det legges vekt på en balanse mellom brukere og forskere med innsikt i instituttets arbeidsområde. To av medlemmene oppnevnes etter forslag fra instituttets ansatte. Dessuten møter direktøren og en av forskningslederne i fagrådets møter uten stemmerett. Administrasjonssjefen er fagrådets sekretær.

Det ble i 2008 utført 39 årsverk ved instituttet. Av dette var 25 forskerårsverk, 8 årsverk knyttet til dokumentasjons-/EMCDDA-/biblioteksfunksjonen, og 6 årsverk knyttet til administrasjon. SIRUS' forskningsfelt er delt i følgende tre faggrupper: 1. Faggruppe for dokumentasjon og deskriptive studier, 2. Faggruppe for forklaringer og konsekvenser, 3. Faggruppe for virkemiddelforskning

Det var i gang 50 ulike forskningsprosjekter ved SIRUS i 2008. Instituttets medarbeidere har i alt publisert 68 arbeider i 2006. Av disse er 49 klassifisert som vitenskapelige arbeider, hvorav 23 er publisert i internasjonale tidsskrifter eller bøker. I serien SIRUS rapporter er det publisert 1 arbeid og i serien SIRUS skrifter 1 arbeid. I alt 9 publikasjoner knytter seg til dokumentasjon, hvorav 3 bare er publisert på nettet. I tillegg er det publisert 2 doktorgrader.

2.28.1 Disponering av grunnbevilgning

SIRUS får sin grunnbevilgning fra Helse- og omsorgsdepartementet og rapporterer om bruken av denne direkte til departementet.

2.28.2 Høydepunkter

Stilig eller stigma? En sosiologisk studie om ungdom, røyking og identitet.

Dr. avhandlingen handler om hvordan røykere beskriver og begrunner egen røyking i en sosial og kulturell sammenheng. Analysen fokuserer på hvordan røyking får betydning for opplevelse og utforming av identitet. Analysene er basert på dybdeintervjuer med 21 røykere mellom 18 og 23 år, i tillegg til en spørreundersøkelse om av og til-røyking med ca 2500 ungdommer mellom 16 og 19 år. I intervjuene ble røykeridentitet ofte knyttet til individualitet, opposisjon og tøffhet. De unge røykerne snakket også om røyking som trøst, avslapning og avkobling. Disse fortellingene stemmer overens med hva røyking tradisjonelt har betydd og blitt brukt til.

Samtidig oppstår nye fortellinger i et mer tobakksnegativt sosialt klima. Røykerne skaper disse både for å yte motstand og forhandle med samfunnet rundt. Å røyke i kontrollerte former – bare av og til, og på bestemte måter – ble for eksempel gjort til noe annet og mer akseptabelt enn røyking generelt. I analysen forstås dette som å skape en røykeridentitet som ikke handler om å være avhengig eller sosialt marginalisert.

Studien ser på røyking som en handling med sentral betydning i ungdoms hverdagsliv. Samtidig peker analysen på at den meningen røyking har er skapt innenfor bestemte sosiale og kulturelle rammer, og kan endres.

Evaluering av forsøket med sprøyterom

Artikkelen presenterer de viktigste funnene i SIRUS evaluering av forsøket med sprøyterom i Oslo. Evalueringen kunne ikke konkludere om målene med prøveordningen ble nådd. Det skyldes både at målene praktisk og metodisk var vanskelig å måle empirisk, at dataene var utilstrekkelige og at prøveordningen var kortvarig.

Evalueringen viste at et sprøyterom som skal tilfredsstillere kravene i den norske prøveordningen er svært krevende for de ansatte. Et sprøyterom som skal være et instrument for myndighetenes politikk overfor injeksjon av heroin og samtidig sikre de ansatte et trygt arbeidsmiljø vil bli svært kostbart.

I artikkelen drøfter også forfatterne hvorfor den norske diskusjonen om sprøyterommet har blitt så intensiv. De viser til at norsk narkotikapolitikk kan sies å følge to spor. Som en del av en restriktiv

narkotikapolitikk er bruk av narkotika forbudt. Samtidig er det bred enighet om nødvendigheten av et bredt spekter av hjelpe- og behandlingstiltak for de som har problemer knyttet til narkotikamisbruk. Her inngår også såkalte skadereduksjonstiltak. Dette er en viktig bakgrunn for at debatten om sprøyterom har hatt så høy temperatur i Norge.

Endring i nordmenns oppfatning av hva alkoholisbruk er

Studiens formål er å vise hvordan oppfatningen av begrepet "alkoholisbruk" har forandret seg i den norske befolkning over tid og beskrive variasjoner i oppfatning hos ulike grupper. Den første undersøkelsen ble gjennomført i ti norske byer i 1964, og oppfølgingsundersøkelser basert på nasjonale, representative utvalg ble gjort i 1989 og 2006. Når det er gjort sammenligninger med 1964-undersøkelsen er det laget sammenlignbare underutvalg av respondenter fra 1989- og 2006-utvalgene. Respondentene karakteriserte 18 forskjellige drikkesituasjoner som "misbruk", "ikke misbruk" og "tvilstilfeller". De 18 drikkesituasjonene ble utformet på basis av kombinasjoner ut fra ulik grad av selskapelighet, drikkehyppighet og beruselse. De ulike kombinasjonene ble presentert for respondentene i tilfeldig rekkefølge.

Undersøkelsene viser at nordmenns oppfatning av alkoholkonsum har forandret seg betydelig, og spesielt oppfatninger av hva som skal til for å bli karakterisert som "alkoholisbruk". Holdningene er generelt blitt mer liberale og tolerante. Holdningsendringen fra 1964 til 1989 var allerede betydelig, men har utviklet seg videre i samme retning fram til 2006. Jo mer folk drikker, jo mer liberale blir deres oppfatning av hva "alkoholisbruk" er. Dette viser seg både på individnivå og gruppenivå.

Oppfatninger av drikkepraksis, og spesielt alkoholisbruk, har endret seg i takt med endringen i gjennomsnittlig alkoholforbruk. Jo høyere det allmenne forbruket blir, desto mer drikking skal til før det blir oppfattet som misbruk. Dette er trolig en gjensidig prosess uten en klar årsaksretning, men er åpenbart påvirket av ytre faktorer, slik som økonomisk og kulturell globalisering, turisme og generelt mer liberale holdninger til mange ulike samfunnsproblemer.

Oversikt over strategiske instituttprogram (SIP) i 2008

Institutt:	Prosjektittel:
Agderforskning	Nærings- og stedsutvikling på små steder - Kriseforståelse som handlingskontekst
IRIS Samfunn	Regioner i endring: Samspill mellom FoU-sektoren og næringsliv som drivkraft i innovasjonsdrevet regional næringsutvikling
IRIS Samfunn	Integrerte operasjoner som samfunnsfaglig forskningstema
Møreforskning	Videreutvikling av nyttekostnadsanalyser: Investeringer under usikkerhet, irreversibilitet og imperfekte markeder
Nordlandsforskning	Rettsliggjøringens tvetydighet – om betydningen av økende rettsliggjøring for sårbare grupper
Nordlandsforskning	Strategisk entreprenørskap - nyskappingsprosesser i regionalt næringsliv
NORUT Alta	Nordområdenes territoriale dimensjoner
NORUT Tromsø Samfunn	Tillit som betingelse for samarbeid og utvikling i nord
Telemarksforskning	Trademark Telemark. SIP om kulturøkonomien og nye potensial for natur- og kulturbasert næringsutvikling i Telemark
Telemarksforskning	Kulturøkonomi og kulturarbeid
Trøndelag Forskning og Utvikling	Kreative møteplasser, opplevelseskvalitet og performing places som virkemidler for innovasjon i opplevelsesnæringene
Vestlandsforskning	Transport, energi og miljø
Østfoldforskning	Sustainable service sector. Technical and Functional Eco-Efficiency and Effectiveness as a basis for organisational innovation in the service sector
Østlandsforskning	Nettverk – en modell for innovasjon i kommunene?
Fafo	Corporate Governance på norsk: Er det norske bedriftsdemokratiet liv laga i et moderne internasjonalt arbeidsliv
NUPI og PRIO	State Failure an regional Insecurity
PRIO	Europe under threat: The new culture of insecurity
ARENA	Towards a new European Politico-Administrative Order?
AFI	Diversity: changes and challenges in working life
CMI	Strategic Program on Global Health and Development

Vedlegg 2 – Nøkkeltall for samfunnsvitenskapelige institutter 2008

